

Proef ingediend met het oog op het behalen van de graad van Master of Laws in de rechten

DE BEOORDELINGSVRIJHEID VAN DE JEUGDRECHTER EN HET BELANG VAN DE MINDERJARIGE IN HET JEUGDDELINQUENTIERECHT

**The discretionary power of the juvenile judge and the
best interests of the minor in juvenile delinquency law**

DAMRA CITAK

0560798

Academiejaar 2024-2025

Promotor: Sofie DE BUS

Jury: Serge Gutwirth

Recht en Criminologie

Dankwoord

Na zes intensieve en bijzonder leerrijke jaren dien ik met trots mijn masterproef in. Het onderwerp dat ik gekozen heb, is een weerspiegeling van mijn diepgaande interesse in zowel het jeugdrecht als de jeugdcriminologie, in combinatie met mijn engagement voor mensenrechten. Als activist zet ik mij actief in voor kinderrechten, en het was voor mij dan ook vanzelfsprekend dat deze een plaats zouden innemen in mijn onderzoek. Vanuit mijn specialisatie in het strafrecht heb ik er bewust voor gekozen om mij te richten op het sanctionerend luik binnen het jeugdrecht. Daarbij vond ik het bijzonder boeiend om te focussen op de actoren die in dit proces een beslissende rol spelen.

Graag wil ik van deze gelegenheid gebruik maken om mijn oprechte dank uit te spreken aan iedereen die mij tijdens dit traject hebben gesteund en geïnspireerd.

Allereerst gaat mijn dank uit naar mijn promotor, mevrouw Sofie De Bus. Haar begeleiding, waardevolle feedback en gedeelde expertise zijn van onschatbare waarde geweest. Haar geduld, scherpe inzichten en voortdurende aanmoediging hebben mij geholpen om mijn ideeën te verfijnen en mijn onderzoek naar een hoger niveau te tillen.

Daarnaast wil ik de jeugdrechters bedanken die bereid waren om mee te werken aan het empirisch luik van mijn masterproef. Hun inzichten, ervaringen en openheid hebben mij niet alleen inhoudelijk verrijkt, maar ook persoonlijk geïnspireerd. Dankzij hen heb ik met een kritische blik leren kijken naar de praktijk, en voelde ik mij gemotiveerd om door te zetten. Hun vertrouwen heeft mijn enthousiasme om mij verder te verdiepen in het jeugdrecht alleen maar versterkt.

Een bijzondere dank gaat uit naar mijn familie en vrienden. Hun onvoorwaardelijke steun, begrip en aanmoediging hebben mij in de moeilijkste momenten geholpen. Ook mijn medestudenten wil ik bedanken voor de inspirerende gesprekken, gedeelde uitdagingen en onvergetelijke herinneringen die we samen hebben opgebouwd.

Deze masterproef markeert het einde van een belangrijke periode in mijn leven — een periode die niet alleen gekenmerkt werd door hard werk, maar vooral door persoonlijke groei en verdieping.

Tot slot nog een warme aanbeveling voor de lezers: de nieuwe VRT-reeks "*Mijn jeugdrechter*" biedt een unieke inkijk in de praktijk van de jeugdrechtbanken. De stemmen van zowel jeugdrechters als minderjarigen komen daarin aan bod, wat een waardevolle aanvulling biedt aan de dagelijkse praktijk in de Vlaamse jeugdrechtbanken.

Damra Citak – 30 mei 2025

Inhoudsopgave

Dankwoord	2
Inhoudsopgave	3
Lijst met afkortingen	7
Lijst met begrippen	7
Inleiding	11
1. Onderzoekscontext en doelstelling	11
2. Onderzoeksmethode	14
3. Opbouw van het onderzoek	15
Deel 1: Theoretisch kader	17
1. Situering van de Vlaamse regelgeving	17
2. Het belang van de minderjarige delinquent	20
2.1. De minderjarige delinquente persoon	20
2.2. Het belang van het kind in het internationale kinderrechtenkader	21
2.2.1. Een dynamisch en multidimensionaal concept	22
2.2.2. Preventie en alternatieve interventies	23
2.2.3. Het EVRM en de rol van het EHRM	24
2.3. Het belang van de minderjarige in het jeugddelinquentierecht	24
3. Van opsporing tot uitvoering	27
3.1. De fasen van het proces	27
3.2. Informatie van verschillende actoren	29
3.2.1. De constructie van het dossier bij de jeugdrechter	29
3.2.2. Het openbaar ministerie	29
3.2.3. De politie	30
3.2.4. De sociale dienst of andere betrokken instanties	30
3.3. De maatregelen en sancties	31
3.3.1. Herstelrecht en herstelbemiddeling	31
3.3.2. Berisping	33
3.3.3. Naleving van voorwaarden	34
3.3.4. Elektronische monitoring tijdens huisarrest	35
3.3.5. Gesloten oriëntatie	36
3.3.6. Gesloten plaatsing (lange detentie) als laatste redmiddel	37
4. De proces- en rechtswaarborgen van een minderjarige	40
4.1. Vaststelling van de feiten	40

4.2.	Geen terugwerkende kracht.....	40
4.3.	Wettelijke vertegenwoordiging	40
4.4.	Motiveringsplicht in rechte.....	42
4.5.	Het legaliteitsbeginsel.....	42
4.6.	Het proportionaliteits- en subsidiariteitsbeginsel	43
4.7.	Het vermoeden van onschuld	44
4.8.	De individualisering	45
4.9.	De kortst mogelijke duur.....	45
4.10.	Evaluatie en herziening van beslissingen.....	46
4.11.	Inspraak van minderjarigen en hun gezinnen	46
4.11.1.	Kindvriendelijke en toegankelijke procedure	48
4.11.2.	Evoluerende capaciteiten en maturiteit	48
4.11.3.	Onderscheid tussen het hoorrecht en daadwerkelijk luisteren	49
4.11.4.	Het zwijgrecht van de minderjarige.....	50
4.12.	Andere procedurele waarborgen	51
5.	De jeugdrechter beoordeelt	52
5.1.	Een discretionaire bevoegdheid.....	52
5.2.	De juridische of legale factoren	53
5.2.1.	Omschrijving van de beoordelingsfactoren.....	53
5.2.2.	De aard en ernst van het misdrijf.....	54
5.2.3.	Persoon van de minderjarige - selectie van extralegale factoren.....	55
5.2.4.	Het verleden van de minderjarige	59
5.2.5.	Recidive of het risico op recidive	59
5.2.6.	De veiligheid van de maatschappij	60
5.2.7.	De (familiale) relaties en leefomgeving van de minderjarige	61
5.2.8.	De veiligheid van de minderjarige	62
5.3.	Buiten-juridische of extralegale factoren.....	62
5.3.1.	Houding en gedrag van de minderjarige.....	62
5.3.2.	Persoon van de jeugdrechter (extralegale factor).....	63
5.3.3.	Het beschikbare hulpverleningsaanbod	65
5.3.4.	Het voorliggende dossier	66
Deel 2: Empirisch onderzoek		68
1.	Een kwalitatief onderzoek.....	70
1.1.	Onderzoeksmethode.....	68

2. Analyse en bevindingen uit de interviews	70
2.1. Inleiding.....	70
2.2. Ervaringsjaren.....	71
2.3. De taak van een jeugdrechter	71
2.4. Het belang van de minderjarige.....	72
2.4.1. Definitie	72
2.4.2. Een algemeen rechtsbeginsel of wettelijk beslissingsfactor?	73
2.5. De beoordelingsvrijheid van de jeugdrechter	74
2.5.1. Een verantwoorde vrijheid.....	74
2.5.2. Maatwerk	74
2.6. Rechts- en proceswaarborgen	75
2.6.1. De jeugdadvocaat	75
2.6.2. Spreekplicht.....	76
2.7. Maatregelen en sancties.....	77
2.7.1. De reacties in de verschillende fases	77
2.7.2. Het positief project.....	77
2.7.3. Herziening	78
2.7.4. Verlenging	78
2.8. Juridische of legale factoren	79
2.8.1. Hiërarchie.....	79
2.8.2. Recidive of ernstige feiten	80
2.8.3. De leefomgeving.....	80
2.9. Buiten-juridische of extralegale factoren	81
2.9.1. De persoon van de minderjarige - geslacht en etniciteit	81
2.9.2. De leeftijd.....	82
2.9.3. De sociaaleconomische achtergrond.....	82
2.9.4. Houding en gedrag	82
2.9.5. Talenten en persoonlijke mogelijkheden.....	83
2.10. De rol van informatie van andere actoren	83
2.10.1. De politiediensten	83
2.10.2. Het openbaar ministerie.....	84
2.10.3. De sociale dienst.....	85
2.10.4. Ouders en andere betrokkenen	85
2.10.5. Medische en psychologische verslagen.....	85

2.11. Ethiek, andere uitdagingen en verbeteringen	86
2.11.1. Capaciteitsproblematiek	86
2.11.2. Onderscheid tussen VOS en delictzaken	86
2.11.3. De persoon van de jeugdrechter	87
2.11.4. Persoonlijke visies op opvoeding en gezin	87
Conclusie	88
Kritische beschouwingen en reflectieve slotbedenkingen	91
Bibliografie	94
1. Wetgeving	94
1.1. Internationaal- en Europeesrechtelijke wetgeving	94
1.2. Nationale wetgeving	94
1.3. Voorbereidende werken	95
1.4. Beleidsdocumenten	95
2. Rechtspraak	96
2.1. Het Europees Hof voor de rechten van de mens	96
2.2. Nationale rechtspraak	96
3. Rechtsleer	96
3.1. Boeken	96
3.2. Masterproeven	96
3.3. Bijdragen in verzamelwerken	97
3.4. Bijdragen in tijdschriften	98
4. Media	100
4.1. Websites en GenAI-tools	100
4.2. Interviews	100
Bijlagen	101
1. E-mailuitnodiging aan jeugdrechters	101
2. Informed consent	103
3. De interviewvragen	107

Lijst met afkortingen

EVRM: Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden

HCA: herstelgerichte en constructieve afhandeling

HERGO: herstelgericht groepsoverleg

IVRK: Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind van 20 november 1989

MOF: als misdrijf omschreven feit

VOS: verontrustende opvoedingssituatie

Lijst met begrippen

Bemiddeling: het overleg waarbij de minderjarige die verdacht wordt of een delict heeft gepleegd, samen met zijn ouders of zijn opvoedingsverantwoordelijken, het slachtoffer en de personen die het ouderlijk gezag of de opvoedingsverantwoordelijkheid over het slachtoffer uitoefenen in gesprek gaan, onder begeleiding van een onpartijdige bemiddelaar, om relationele en materiële gevolgen van een jeugddelict trachten te herstellen.¹

Buiten-juridische of extralegale factoren: factoren die niet rechtstreeks in de wet of juridische regels zijn vastgelegd, maar die toch een rol kunnen spelen bij het nemen van juridische beslissingen.²

*"Elektronische monitoring: de reactie waarbij met technologische middelen vanop een afstand de naleving van locatiegeboden en -verboden wordt gecontroleerd door het VCET en waarbij de begeleiding wordt opgenomen door de sociale dienst."*³

*"Gemeenschapsdienst: de onbezoldigde prestatie voor een aantal uren, opgelegd door de jeugdrechter of jeugdrechtbank als reactie op een delict."*⁴

*"Gemeenschapsinstelling: een door de overheid ingerichte instelling met een gesloten aanbod."*⁵

*"Gesloten oriëntatie: een gemeenschapsinstelling, of een afdeling van een gemeenschapsinstelling, die als opdracht heeft om voor de minderjarige verdachte of minderjarige delictpleger een gedocumenteerd antwoord te formuleren op de vraag of gesloten residentiële begeleiding noodzakelijk is en een oriëntatievoorstel te formuleren."*⁶

¹ Art. 2, 1°/2 Jeugddelinquentiedecreet.

² FRANSSENS M., PUT J. en DEKLERCK J., *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Universitaire Pers Leuven, 2010; OPENAI, 'ChatGPT-antwoord op prompt: wat zijn buitenjuridische factoren', [Buitenjuridische factoren uitleg](#), (geraadpleegd op 16 mei).

³ Art. 2, 2°/2 Jeugddelinquentiedecreet.

⁴ Art. 2, 3° Jeugddelinquentiedecreet.

⁵ Art. 2, 4° Jeugddelinquentiedecreet.

⁶ Art. 2, 5° Jeugddelinquentiedecreet.

Herstelgericht groepsoverleg: het overleg waarbij de minderjarige verdachte of delictpleger, het slachtoffer, hun respectieve sociale omgeving en andere relevante betrokkenen samenkomen in een groepsbijeenkomst. Onder begeleiding van een onpartijdige bemiddelaar worden in het onderlinge gesprek mogelijke oplossingen besproken voor het conflict dat voortvloeide uit het gepleegde jeugddelict, met bijzondere aandacht voor zowel de relationele als materiële gevolgen ervan.⁷

*"Jeugddelict: een als misdrijf omschreven feit gepleegd door een minderjarige."*⁸

Jeugddelinquent: minderjarige tussen twaalf en achttien jaar die een delict pleegt.⁹

Jeugdrechtbank: een gespecialiseerde afdeling binnen de rechtbank van eerste aanleg, die wordt voorgezeten door een alleen zetelende jeugdrechter in de fase ten gronde en bevoegd is voor zaken met betrekking tot minderjarigen. Deze jeugdrechter spreekt tijdens een openbare zitting een vonnis uit.¹⁰

Jeugdrechter: en magistraat die in de voorbereidende fase van een jeugddossier optreedt en daarbij beslissingen neemt in zijn of haar kabinet, zonder dat er een openbare zitting plaatsvindt. Daarnaast kan de jeugdrechter ook tussenkomen in de fase ten gronde, waarbij hij of zij tijdens een openbare terechtzitting maatregelen oplegt via een vonnis.¹¹

Juridische of legale factoren: factoren die binnen het juridische kader vallen en die direct gerelateerd zijn aan wetten, decreten en verschillende andere juridische normen. Het zijn objectieve en rechtsgeldige elementen waarop de jeugdrechter zich moet baseren.¹²

*Kind/"minderjarige: een persoon van minstens twaalf jaar die de leeftijd van achttien jaar niet heeft bereikt op het ogenblik van het plegen van het jeugddelict."*¹³

*"Maatregel: het maatschappelijk antwoord op een jeugddelict tijdens de voorbereidende rechtspleging, met uitsluiting van het herstelrechtelijk aanbod."*¹⁴

*"Minderjarige delictpleger: een minderjarige die een jeugddelict heeft gepleegd."*¹⁵

*"Minderjarige verdachte: een minderjarige die verdacht wordt van het plegen van een jeugddelict."*¹⁶

⁷ Art. 2, 6° Jeugddelinquentiedecreet.

⁸ Art. 2, 7° Jeugddelinquentiedecreet.

⁹ Art. 2 Jeugddelinquentiedecreet.

¹⁰ FRANSSENS M., PUT J. en DEKLERCK J., *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Universitaire Pers Leuven, 2010, 38-39.

¹¹ *Ibid.*

¹² FRANSSENS M., PUT J. en DEKLERCK J., *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Universitaire Pers Leuven, 2010; OPENAI, 'ChatGPT-antwoord op prompt: wat zijn juridische factoren', [Juridische factoren uitleg](#), (geraadpleegd op 21 mei 2025).

¹³ Art. 2, 10° Jeugddelinquentiedecreet.

¹⁴ Art. 2, 9° Jeugddelinquentiedecreet.

¹⁵ Art. 2, 11° Jeugddelinquentiedecreet.

¹⁶ Art. 2, 12° Jeugddelinquentiedecreet.

*"Opvoedingsverantwoordelijken: andere natuurlijke personen dan de ouders die de minderjarige op duurzame wijze in feite onder hun bewaring hebben of bij wie de minderjarige geplaatst is door bemiddeling of ten laste van een openbare overheid."*¹⁷

*"Oriëntatievoorstel: het voorstel van het meest aangewezen traject voor een bepaalde jongere dat wordt geformuleerd op grond van een multidisciplinaire screening en risicotaxatie tijdens een gesloten oriëntatie."*¹⁸

*"Ouders: de natuurlijke personen die titularis zijn van het ouderlijk gezag, of bij ontstentenis van die personen, de wettelijke vertegenwoordigers."*¹⁹

Positief project: een activiteit, programma, opleiding of taak waarbij de minderjarige verdachte of delictpleger zelf het initiatief neemt voor de inhoudelijke invulling. De uitvoering gebeurt onder begeleiding van een erkende dienst.²⁰

*"Reactie: de maatregel of sanctie als maatschappelijk antwoord op een jeugddelict."*²¹

Rechtspleging ten gronde: de procedurele fase in de jeugddelinquentieprocedure waarin de jeugdrechtbank zich uitspreekt over de over de gegrondheid van de tenlastelegging en beslist over een eventuele sanctie, rekening houdend met de feiten én de houding en evolutie van de minderjarige, waaronder de uitvoering van eventuele maatregelen tijdens de voorlopige fase.²²

*"Sanctie: het maatschappelijk antwoord op een jeugddelict, met uitsluiting van het herstelrechtelijk aanbod, de uithandengeving en het toevertrouwen aan een jeugdpsychiatrische dienst."*²³

*"Slachtoffer: de persoon die verklaart morele of materiële schade te hebben geleden die veroorzaakt is door een jeugddelict."*²⁴

Sociale dienst: een instantie of afdeling in elk gerechtelijk arrondissement, waarbij de consultants zich bezighouden met het bieden van ondersteuning en begeleiding aan minderjarigen en hun families.²⁵

Uithandengeving: een bijzondere en ingrijpende procedure in het jeugddelinquentierecht, waarbij het openbaar ministerie de jongere kan voorleiden bij de onderzoeksrechter met het oog op doorverwijzing, zodat hij niet langer door de jeugdrechtbank, maar door een gewone (volwassenen)strafrechter wordt berecht.²⁶

¹⁷ Art. 2, 13° Jeugddelinquentiedecreet.

¹⁸ Art. 2, 14° Jeugddelinquentiedecreet.

¹⁹ Art. 2, 15° Jeugddelinquentiedecreet.

²⁰ Art. 2, 16° Jeugddelinquentiedecreet.

²¹ Art. 2, 17° Jeugddelinquentiedecreet.

²² Art. 2, 18° Jeugddelinquentiedecreet.

²³ Art. 2, 19° Jeugddelinquentiedecreet.

²⁴ Art. 2, 20° Jeugddelinquentiedecreet.

²⁵ Art. 56 Decr.VI. 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp, BS 13 september 2013.

²⁶ DE SMET B., 'Vijftig jaar jeugdbescherming: strafrechtelijke perspectieven', NC 2015/4, (235) 261.

VCET: het Vlaams Centrum voor Elektronisch Toezicht is een dienst binnen Agentschap Justitie en Handhaving, die verantwoordelijk is voor de organisatie, opvolging en ondersteuning van elektronische toezichtmaatregelen in Vlaanderen, als alternatief voor vrijheidsberoving.²⁷

Vorbereidende rechtspleging: het deel van de gerechtelijke procedure dat voorafgaat aan de behandeling van de zaak ten gronde. In deze fase kan de jeugdrechter een maatregel of meerdere maatregelen opleggen.²⁸

²⁷ Art. 2, 21°/1 Jeugddelinquentiedecreet; OPENAI, 'ChatGPT-antwoord op prompt: Geef een definitie voor VCET, [VCET Definitie](#), (geraadpleegd op 21 mei 2025).

²⁸ Art. 2, 22° Jeugddelinquentiedecreet.

Inleiding

1. ONDERZOEKSCONTEXT EN DOELSTELLING

1. Sinds de inwerkingtreding van het Decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht (hierna: Jeugddelinquentiedecreet), is sprake van een fundamentele paradigmaverschuiving. Waar voorheen het federale beschermingsmodel de nadruk legde op begeleiding en bescherming van de minderjarige, introduceert het huidige decreet een responsabiliserende benadering waarin ook herstel, beveiliging en sanctionering een prominente rol spelen. In dit gemengd model krijgt de ernst van het gepleegde delict een nadrukkelijker plaats, hetgeen ook de nood aan een evenwichtige en zorgvuldige beoordeling door de jeugdrechter versterkt.²⁹

2. Het Jeugddelinquentiedecreet kent jeugdrechters een ruime beoordelingsvrijheid toe bij het opleggen van maatregelen of sancties aan minderjarige delinquenten. Deze discretionaire bevoegdheid laat ruimte voor zowel juridische als buiten-juridische/extralegale overwegingen, hetgeen kan leiden tot uiteenlopende beslissingen naargelang de specifieke context van het dossier en de persoonlijkheid van de minderjarige. Hoewel het decreet een limitatieve lijst van beoordelingscriteria voorziet, blijkt uit de praktijk en de literatuur dat ook factoren zoals leeftijd, geslacht, etnisch-culturele achtergrond, gezinsstructuur, sociale context, de betrokkenheid van de ouders en het gedrag van de minderjarige (impliciet) een rol kunnen spelen. Deze elementen vallen onder de zogenoemde extralegale of buiten-juridische factoren, die betrekking hebben op het individuele profiel van de minderjarige, maar ook andere institutionele factoren. Binnen de institutionele en organisatorische context kunnen zowel de persoonlijkheid van de jeugdrechter, de informatie van verschillende betrokken partijen als de interactie tussen onder meer politiediensten, openbaar ministerie, consulenten van de sociale dienst, jeugdadvocaten en het familiale netwerk – samen met de gegevens in het dossier – een invloed uitoefenen op de uiteindelijke beslissing.³⁰

3. Internationaal en nationaal onderzoek toont aan dat juridische factoren, zoals de ernst van het delict of recidive, vaak bepalend zijn bij het opleggen van zwaardere sancties.³¹ Het bewijs omtrent de invloed van buiten-juridische factoren is daarentegen minder eenduidig.³² Factoren, zoals etniciteit en geslacht, blijken in sommige contexten een significante rol te spelen, terwijl in andere gevallen hun

²⁹ Art. 3, §1 Decr.VI. 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, *BS* 26 april 2019 (hierna: Jeugddelinquentiedecreet); LEENKNECHT J. en VEECKMANS K., Jeugddelinquentiedecreet. Schending belang van het kind en legaliteitsbeginsel, maar fundamenteën blijven overeind', *NJW* 2021/443, (422) 423-427.

³⁰ Art. 16 Jeugddelinquentiedecreet; art. DANCKAERTS J., 'Reflecties vanuit de praktijk van een jeugdrechter', *Orde dag* 2006/36, (7) 36; FRANSSENS M., PUT J. en DEKLERCK J., *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Universitaire Pers Leuven, 2010.

³¹ CARVACHO P., DROPELMANN C. en MATEO M., 'The Effect of Extralegal Factors in Decision-Making about Juvenile Offenders in Chile: A Quasi-Experimental Study', *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 2023/67, (1) 3; SERIE C., 'Jeugddelinquentie en rehabilitatie: Onderzoek naar het Good Lives Model', *Panopticon* 2023/44, (359) 359.

³² DE BUS S., 'Doing gender op de jeugdrechtbank: specifieke problemen, specifieke aanpak. Een empirisch onderzoek naar gegenderde praktijken op twee Nederlandstalige jeugdrechtbanken', *Panopticon* 2020/41, (485) 487; GANN S. M., 'Examining the relationship between race and juvenile court decision-making: counterfactual approach', *Youth Violence and Juvenile Justice* 2019, 17(3), (269) 269-287.

effect beperkt blijft.³³ Vlaamse jeugdrechters lijken bij uitstek belang te hechten aan de contextuele omstandigheden waarin de minderjarige zich bevindt.³⁴ Dit benadrukt de noodzaak tot nader onderzoek naar de concrete toepassing van beoordelingscriteria en de mogelijke hiërarchie tussen juridische en extralegale elementen.

4. Een bijzondere aandacht gaat in dit onderzoek uit naar de wijze waarop het belang van de minderjarige, zoals verankerd in zowel nationale als internationale rechtsnormen, wordt geïnterpreteerd en gewogen binnen de praktijk van het jeugddelinquentierecht.³⁵ Daarbij rijst de vraag of dit belang moet worden beschouwd als een algemeen rechtsbeginsel dan wel als een wettelijk verankerde beslissingsfactor waarmee de jeugdrechter rekening moet houden bij het nemen van een beslissing.

5. Het Grondwettelijk Hof erkende in zijn arrest van 13 maart 2008 expliciet dat de jeugdrechter, naast het belang van de minderjarige, ook andere elementen in overweging mag nemen, zoals de openbare veiligheid, de ernst van het misdrijf en de gevolgen ervan.³⁶ Deze erkenning van bijkomende beoordelingsfactoren benadrukt de complexiteit van het afwegingsproces.³⁷ Tegelijkertijd leidt het ontbreken van duidelijke en uniforme criteria omtrent de inhoud en draagwijdte van het belang van de minderjarige tot een aanzienlijke beoordelingsruimte, die het risico op subjectieve en contextgebonden interpretaties met zich meebrengt.³⁸ In de context van het jeugddelinquentierecht krijgt dit belang doorgaans gestalte via een persoonsgerichte benadering, waarin de balans wordt gezocht tussen bescherming en responsabilisering, met bijzondere aandacht voor alternatieven voor vrijheidsberoving, actieve participatie van de minderjarige en een multidisciplinaire aanpak.³⁹ Deze benadering gaat bovendien gepaard met de toekenning van specifieke procedurele en inhoudelijke waarborgen, die ertoe strekken de rechtspositie van de minderjarige te versterken en zijn belangen daadwerkelijk tot hun recht te laten komen in het beslissingsproces.⁴⁰

³³ *Ibid.*

³⁴ HERBOTS K., 'Beleidsadvies belang van het kind: Startpunt naar een vertaling voor Vlaanderen', *Keki* januari 2018, (1) 12, [Belang van het kind: startpunt naar een vertaling voor Vlaanderen | Kenniscentrum Kinderrechten \(keki.be\)](#); VAN DORP M. (eds.), *Jeugdige Delinquenten: Praktijk en Achtergrond: Foute vrienden: De invloed van of de keuze voor criminele maatjes*, Houten: Bohn Stafleu van Loghum, 2019, 43-44.

³⁵ Art. 3, §1 IVRK; art. 22bis Gw.

³⁶ GwH 13 maart 2008, nr. 49/2008; DE SMET B., 'Vijftig jaar jeugdbescherming: strafrechtelijke perspectieven', *NC* 2015/4, (235) 240.

³⁷ *Ibid.*

³⁸ OP DE BEECK H., HERBOTS K., LAMBRECHTS S. en WILLEMS N., 'Children's best interests between theory & practice: A discussion of commonly encountered tensions and possible solutions based on international best interests practices and policy strategies since 2004', *Keki* augustus 2014, (1) 2, [Het belang van het kind: tussen theorie en praktijk | Kenniscentrum Kinderrechten](#).

³⁹ LEENKNECHT J. en VEECKMANS K., Jeugddelinquentiedecreet. Schending belang van het kind en legaliteitsbeginsel, maar fundamentele principes blijven overeind', *NJW* 2021/443, (422) 423; PUT J., 'Het Vlaamse jeugddelinquentierecht in essentie' in LEENKNECHT J. en PUT J. (ed.), *Het Vlaamse jeugddelinquentierecht*, Intersentia, 2019, (13) 16.

⁴⁰ *Ibid.*

6. Voorts wordt onderzocht in hoeverre externe factoren, zoals de beschikbaarheid van voorzieningen of capaciteitsbeperkingen binnen de jeugdhulp, een invloed uitoefenen op de uiteindelijke beslissingen van de jeugdrechter. Wanneer bepaalde maatregelen om praktische redenen niet uitvoerbaar blijken, rijst de vraag of het belang van de minderjarige hierdoor niet structureel wordt ondergraven.⁴¹

7. Deze masterproef beoogt omwille van deze voorgaande redenen zowel een juridische als een empirische bijdrage te leveren aan de analyse van de beoordelingsvrijheid van jeugdrechters in het Vlaamse jeugddelinquentierecht en de wijze waarop het belang van de minderjarige wordt gewaarborgd in de beslissingsprocessen. De centrale onderzoeksvraag luidt: **In welke mate weegt het belang van de minderjarige door in de beslissingsprocessen van jeugdrechters ten aanzien van minderjarigen die een delict hebben gepleegd?** De centrale doelstelling van deze studie is bijgevolg om inzicht te verschaffen in hoe het belang van de minderjarige doorweegt in de beslissing over sancties en maatregelen, en welke factoren – juridisch of buiten-juridisch – in dat proces mee in overweging worden genomen. Daarbij wordt nagegaan in hoeverre de beoordelingsvrijheid van jeugdrechters leidt tot variatie of inconsistentie in de opgelegde maatregelen. Dit wordt benaderd vanuit een juridisch-normatief én praktijkgericht perspectief, met het oog op de rechtszekerheid, voorspelbaarheid en kindvriendelijkheid van het Vlaamse jeugddelinquentierecht.⁴²

8. Het belang van empirisch onderbouwd onderzoek in dit domein is dan ook aanzienlijk. Ondanks het bestaan van internationale studies over de determinanten van rechterlijke beslissingen, blijft recente Vlaamse literatuur die specifiek focust op de combinatie van juridische en buiten-juridische factoren binnen het jeugddelinquentierecht schaars. Deze masterproef wil in deze lacune voorzien en bijdragen tot een beter begrip van de praktijktoepassing van het Jeugddelinquentiedecreet, met oog voor de spanning tussen responsabilisering en bescherming, en met bijzondere aandacht voor het mensenrechtenkader. De focus ligt bewust op Vlaanderen, aangezien het Vlaamse decreet fundamenteel verschilt van de regelgeving in andere gemeenschappen en een eigen invulling geeft aan jeugddelinquentierecht, die ook op beleids- en organisatieniveau apart functioneert.⁴³ Daarnaast was het omwille van praktische en methodologische overwegingen niet haalbaar om het onderzoek uit te breiden naar de andere gemeenschappen, aangezien dit zou resulteren in een te omvangrijke studie en de focus zou verschuiven naar interregionale vergelijkingen, wat buiten het bestek van deze masterproef valt.

⁴¹ DE SMET B., 'Reacties en vervangende reactie in het jeugddelinquentierecht', *T.Strafr.* 2020/3, (184) 187.

⁴² DE CLERQ J., 'Kinderrechten in Vlaanderen: toch nog veel werk aan de winkel', *Panopticon* 2017/38, (49) 50-51.

⁴³ Art. 1 Jeugddelinquentiedecreet.

2. ONDERZOEKSMETHODE

9. Om de onderzoeksvraag te beantwoorden, wordt een gecombineerde juridische en empirische onderzoeksmethode gehanteerd. Het onderzoek bestaat uit twee componenten. Ten eerste wordt een juridische analyse uitgevoerd, waarbij een diepgaande studie wordt gemaakt van de relevante nationale en internationale wet- en regelgeving. Deze analyse wordt aangevuld met rechtsleer en jurisprudentie teneinde het juridisch kader en de beoordelingscriteria van jeugdrechters grondig in kaart te brengen, aangevuld met andere relevante literatuur.

10. Ten tweede wordt een empirisch onderzoek verricht aan de hand van interviews met jeugdrechters. In totaal werden zes Vlaamse jeugdrechters, waarvan drie van het mannelijke en drie van het vrouwelijke geslacht zijn, geïnterviewd. Drie jeugdrechters zetelen in het gerechtelijk arrondissement Antwerpen, één in Oost-Vlaanderen, één in West-Vlaanderen en één bij de Nederlandstalige jeugdrechtbank in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Helaas werd er geen reactie ontvangen van jeugdrechters uit de arrondissementen Limburg en Leuven. Nochtans had de onderzoeker in een andere context reeds contact gelegd met een jeugdrechter uit Limburg, maar deze had zijn functie neergelegd vóór de geplande afspraak kon doorgaan. Deze interviews verschaffen waardevolle inzichten in de praktijk en brengen relevante discussies aan het licht met betrekking tot knelpunten binnen het jeugddelinquentierecht. De resultaten van het onderzoek worden gepresenteerd aan de hand van overeenkomsten en verschillen in de antwoorden van de respondenten, geïllustreerd met citaten en ondersteund door algemene bevindingen. Om anonimiteit en vertrouwelijkheid te waarborgen, worden de jeugdrechters gepseudonimiseerd en aangeduid als Jeugdrechter A, B, enzovoort.

11. De vragenlijst van de interviews was opgebouwd rond de verschillende thema's van deze masterproef. Eerst werd ingegaan op het belang van de minderjarige: wat betekent dit kinderrecht concreet en hoe wordt het toegepast in de praktijk? Vervolgens werd onderzocht hoe de proces- en rechtswaarborgen van minderjarigen in de praktijk tot uiting komen. Worden deze waarborgen gezien als een beperking op de beoordelingsvrijheid van de rechter? Daarnaast werd gefocust op de invulling van die beoordelingsvrijheid zelf.

De analyse van de empirische bevindingen biedt evenals een waardevol inzicht in de wijze waarop zowel juridische als buiten-juridische factoren een rol spelen bij de besluitvorming over maatregelen en sancties. Daarbij werd het belang van de minderjarige in overweging genomen. Door deze factoren systematisch te onderzoeken, levert deze masterproef een bijdrage aan het begrip van de praktijktoepassing van het Jeugddelinquentierecht en het delicate evenwicht tussen responsabilisering en bescherming van minderjarigen.

Tot slot werd ook ingegaan op de informatie-uitwisseling met andere actoren, de langetermijnvisies van jeugdrechters, en de uitdagingen die zij in hun dagelijkse praktijk ervaren.

De resultaten van dit onderzoek leveren niet alleen een bijdrage aan de wetenschappelijke kennis over het thema, maar verschaffen ook een dieper inzicht in het hoe en waarom van beslissingen, en welke factoren – en van wie – worden meegewogen bij de behandeling en re-integratie van jongeren binnen het jeugddelinquentierecht.

3. OPBOUW VAN HET ONDERZOEK

12. Het onderzoek vangt aan met een beknopte schets van de toepasselijke en relevante wetgeving. Daarbij gaat bijzondere aandacht uit naar het Decreet betreffende het jeugddelinquentierecht van 15 februari 2019 en de federale Jeugdbeschermingswet van 1965. Daarnaast zijn ook de Grondwet en internationale kinder- en mensenrechtenverdragen, zoals het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, onmisbaar binnen dit juridisch kader.⁴⁴

13. In het tweede hoofdstuk wordt onderzocht wie precies bedoeld wordt met de minderjarige delictpleger in wiens belang het beoordelingsproces plaatsvindt, en wat onder het belang van de minderjarige wordt verstaan in zowel het nationale als internationale recht. Daarbij wordt nagegaan hoe dit concept juridisch wordt ingevuld.⁴⁵

14. Het derde hoofdstuk biedt een antwoord op de vraag welke verschillende fases het jeugddelinquentieproces kent en welke actoren daarbij betrokken zijn. Het is immers van belang dat de jeugdrechter bij zijn beoordeling rekening houdt met informatie afkomstig van diverse actoren, gaande van politiediensten tot de trainer bij een sportclub. In dit hoofdstuk wordt tevens een selectie gemaakt van relevante maatregelen en sancties die binnen het onderzoek verder worden geanalyseerd. Deze selectie is gebaseerd op de antwoorden uit de interviews, aangezien het niet haalbaar is om alle mogelijke reacties inhoudelijk te bespreken.⁴⁶

15. Hoofdstuk vier behandelt de proces- en rechtswaarborgen van minderjarigen. De focus ligt ook op de inspraakmogelijkheden van minderjarigen en hun ouders, die eveneens als belangrijke informatieverschaffers kunnen fungeren. Voorts werd onderzocht of er bijkomende beperkingen bestaan die een impact hebben op het beoordelingsproces.⁴⁷

16. Hoofdstuk vijf richt zich niet enkel op deze juridische factoren, maar ook op een selectie van extralegale of buiten-juridische factoren. Dit onderzoek steunt op talrijke internationale studies om de invloed van deze factoren beter te begrijpen.

⁴⁴ Zie *infra*, randnummers 21-25.

⁴⁵ Zie *infra*, randnummers 26-41.

⁴⁶ Zie *infra*, randnummers 42-83.

⁴⁷ Zie *infra*, randnummers 84-119.

Deze studies tonen aan dat dergelijke factoren al dan niet een doorslaggevende rol kunnen spelen in de keuze voor bepaalde benaderingswijzen, maatregelen of sancties tijdens de verschillende fases van de jeugddelinquentieprocedure. Daarnaast werd bijzondere aandacht besteed aan drugsdelicten, aangezien uit empirisch onderzoek blijkt dat deze tot de meest voorkomende misdrijven in Vlaanderen behoren.⁴⁸

17. Verder bevat het empirische gedeelte een analyse van de interviews, waarbij de antwoorden van de jeugdrechters met elkaar worden vergeleken. Dit deel van het onderzoek biedt inzicht in de praktijk en verschaft waardevol inzicht op hoe jeugdrechters in de realiteit tot hun beslissingen komen.⁴⁹

18. Tot slot worden in de conclusie de belangrijkste bevindingen samengebracht. Daarnaast worden in het afsluitende deel persoonlijke reflecties en inzichten na afloop van het onderzoek gedeeld. Er is bijzondere aandacht voor de impact van beleidswijzigingen op het welzijn van minderjarigen.⁵⁰

19. Er werd bovendien afgezien van een specifieke vergelijking met Nederland, aangezien werd geopteerd voor het gebruik van internationale literatuur in het algemeen.⁵¹

20. Ten slotte werd artificiële intelligentie, meer bepaald ChatGPT, ingezet om grammaticale fouten te vermijden, de zinsbouw en structuur te verbeteren, en de inhoud te stroomlijnen en consistenter te maken. Enkele keren werd de formulering van bepaalde begrippen uit de wetgeving en literatuur bevestigd aan de hand van een gegenereerde prompt.

⁴⁸ Bijvoorbeeld: Jeugdrechter A, 7 februari 2025; zie *infra*, randnummers 120-173.

⁴⁹ Zie *infra*, deel 2 over het empirisch onderzoek, randnummers 174-241.

⁵⁰ Zie *infra*, randnummer 242-257.

⁵¹ Zie *supra*, CITAK D., *De straftoemettingsvrijheid van de jeugdrechter en het belang van de minderjarige in het jeugddelinquentierecht: onderzoeksvragen*, onderzoeksplan VUB, 2023, [VUBIR - VUB Institutional Repository offered by the University Library in collaboration with Research and Data Management > start](#).

DEEL 1: THEORETISCH KADER

1. Situering van de Vlaamse regelgeving

21. Het jeugddelinquentierecht in Vlaanderen vindt zijn juridische grondslag onder meer in artikel 22bis van de Belgische Grondwet, dat de rechten van het kind uitdrukkelijk waarborgt.⁵² Binnen de Vlaamse Gemeenschap kreeg deze fundamentele bescherming verder een concrete invulling via het Decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht.⁵³ Dit decreet sluit aan bij internationale kinderrechteninstrumenten, waaronder het IVRK, dat in het volgende hoofdstuk nader wordt besproken.⁵⁴

22. Sinds de zesde staatshervorming van 2014 zijn de bevoegdheden inzake jeugddelinquentierecht in belangrijke mate overgeheveld naar de gemeenschappen.⁵⁵ De federale overheid behoudt sindsdien enkel de zogenaamde restbevoegdheden, met name inzake bepaalde burgerrechtelijke en strafrechtelijke bepalingen, de organisatie en territoriale bevoegdheid van de jeugdgerechten, alsook de rechtspleging voor de jeugdrechter.⁵⁶ Het materiële jeugddelinquentierecht daarentegen – waaronder de strafbaarstelling van jeugddelicten, de omschrijving van maatregelen of sancties en de uitvoering ervan – valt onder de bevoegdheid van de gemeenschappen.⁵⁷

23. Het Jeugddelinquentiedecreet van 2019 legt, in tegenstelling tot het vroegere beschermingsgerichte model, de nadruk op de verantwoordelijkheidsbenadering van de minderjarige delictpleger, met versterkte rechtswaarborgen, een verfijnd sanctiekader en aandacht voor herstelgerichte reacties. Het is van toepassing op minderjarigen tussen twaalf en achttien jaar, met de mogelijkheid tot verlenging zolang de feiten niet verjaard zijn.⁵⁸

Minderjarigen mogen volgens het decreet dan ook niet op dezelfde wijze aansprakelijk worden gesteld als volwassenen.⁵⁹ Jeugddelinquentie wordt doorgaans beschouwd als een symptoom van onderliggende sociale, familiale of psychologische factoren, zoals gebrekkige opvoedingssituaties, groepsdruk of sociaaleconomische kwetsbaarheid.⁶⁰ Het Jeugddelinquentiedecreet kiest expliciet voor een herstelgerichte, pedagogische, sanctionerende en geïndividualiseerde

⁵² Art. 22bis Gw.; HERBOTS K. en VAN RUMST S., 'Een kinderrechtenproof Vlaams Jeugddelinquentierecht?' in LEENKNECHT J. en PUT J. (ed.), *Het Vlaamse jeugddelinquentierecht*, Intersentia, 2019, (191) 192.

⁵³ Art. 3, §2 Decr.VI. 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, *BS* 26 april 2019 (hierna: Jeugddelinquentiedecreet); DE SMET B., 'Reacties en vervangende reactie in het jeugddelinquentierecht', *T.Strafr.* 2020/3, (184) 185-186.

⁵⁴ *Ibid.*

⁵⁵ DE BUS S. en PUT J., 'Verhouding jeugddelinquentie en jeugdhulp: de derde interventiegrond', *Panopticon* 2020/41, (478) 478.

⁵⁶ *Ibid.*; Art. 5, § 1, II, 6° Bijzondere wet tot hervorming der instellingen van 8 augustus 1980, zoals gewijzigd door art. 9 bijzondere wet van 6 januari 2014, *BS* 31 januari 2014.

⁵⁷ JUDO F., 'Justitie in de zesde staatshervorming. Of: over regularisatie als bevoegdheidsverdelend beginsel', *TBP* 2011/8-9, (516) 518.

⁵⁸ LEENKNECHT J. en VEECKMANS K., 'Jeugddelinquentiedecreet. Schending belang van het kind en legaliteitsbeginsel, maar fundamentele blijven overeind', *NJW* 2021/443, (422) 424; HOFKENS L., 'Recente evoluties in het Vlaamse jeugddelinquentierecht', *Panopticon* 2025/46, (67) 68.

⁵⁹ DE SMET B., 'Plaatsen van minderjarigen in een instelling' in X, *Strafrecht en strafvordering: Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2023, (121) 127.

⁶⁰ *Ibid.*

aanpak, met maatregelen die inzetten op heropvoeding en re-integratie, eerder dan louter straf.⁶¹

De minderjarige wordt daarbij niet louter benaderd als een object van bescherming, maar als een actor die geacht wordt inzicht te verwerven in de gevolgen van zijn of haar gedrag, zowel op individueel als maatschappelijk niveau. In deze optiek krijgt moralisering – als pedagogische interventiestrategie – een centrale plaats, met als doel de jongere via dialoog te confronteren met de morele draagwijdte van zijn of haar handelingen. Dit betreft onder meer het bewustzijn van het leed dat aan het slachtoffer is toegebracht, de schade die werd berokkend aan de samenleving, en de negatieve impact op de eigen ontwikkeling. Verantwoordelijkheidsopname impliceert dan ook niet enkel het vermogen om autonome keuzes te maken of de gevolgen van daden te overwegen, maar ook het actief verantwoorden van het eigen gedrag en het engageren in herstelgerichte acties.⁶²

Hoewel het Vlaamse jeugddelinquentierecht formeel geen strafrechtelijke aansprakelijkheid oplegt, kan de opgelegde maatregel – gelet op haar normerende en sanctionerende karakter – de facto een bestraffende beschermingsmaatregel worden genoemd. De aard en zwaarte van deze maatregelen zijn vaak mede afhankelijk van de inschatting van de capaciteiten en ontwikkelingsmogelijkheden van de minderjarige. Dit impliceert evenwel dat ook niet-naleving of ongehoorzaamheid aan deze maatregelen kan leiden tot een verzwarende van de tussenkoms, hetgeen opnieuw het normatieve karakter van het systeem onderstreept.⁶³

24. Ondanks deze hervorming blijven bepaalde bepalingen van de federale Jeugdbeschermingswet van 1965 ook nog van toepassing, met name wat betreft de procedurele aspecten en voor feiten gepleegd vóór 1 maart 2023.⁶⁴ Voor feiten vanaf die datum geldt het volledige toepassingsgebied van het Jeugddelinquentiedecreet.⁶⁵ Elementen zoals de terbeschikkingstelling, waarbij het strafrechtelijke kader geldt, vallen buiten het decreet.⁶⁶

25. Ten slotte, een bijzondere bevoegdheidsverdeling bestaat met betrekking tot de uithandengeving, die niet in dit onderzoek niet werd opgenomen omwille van het beperkt aantal gevallen in de praktijk.⁶⁷ De regelgeving inzake de voorwaarden en procedure tot uithandengeving behoort tot de

⁶¹ LEENKNECHT J. en VEECKMANS K., 'Jeugddelinquentiedecreet. Schending belang van het kind en legaliteitsbeginsel, maar fundamentele blijven overeind', *NJW* 2021/443, (422) 423; DE SMET B., 'Plaatsen van minderjarigen in een instelling' in X, *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2023, (121) 127.

⁶² *Ibid*, 90-92.

⁶³ *Ibid*

⁶⁴ DE SMET B., 'Reacties en vervangende reactie in het jeugddelinquentierecht', *T.Strafr.* 2020/3, (184) 185-186; DE SMET B., 'Plaatsen van minderjarigen in een instelling' in X, *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2023, (121) 129.

⁶⁵ Art. 87, §2 Jeugddelinquentiedecreet.

⁶⁶ DE SMET B., 'Reacties en vervangende reactie in het jeugddelinquentierecht', *T.Strafr.* 2020/3, (184) 185-186; DE SMET B., 'Plaatsen van minderjarigen in een instelling' in X, *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2023, (121) 129.

⁶⁷ Art. 5, §1, II, 6°, d) BWHI; zie bijvoorbeeld transcript interview met Jeugdrechter E, 11 maart 2025, 90.

gemeenschapsmaterie, terwijl de bestraffing van uithandengegeven jongeren – die terechtstaan voor een volwassen strafrechter – onder de federale bevoegdheid valt, zoals bepaald door de BWHI.⁶⁸ Instellingen waar dergelijke jongeren worden opgevangen, zoals Everberg en Beveren, vallen onder de bevoegdheid van respectievelijk de Vlaamse Gemeenschap en de federale overheid, afhankelijk van de leeftijd en juridische context.⁶⁹

⁶⁸ *Ibid.*

⁶⁹ VERHOEVEN M., 'Drempels voor toegang tot pro Deo verhoogd', *Juristenkrant* 2016/333, 2.

2. Het belang van de minderjarige delinquent

2.1. DE MINDERJARIGE DELINQUENTE PERSOON

26. De minderjarige delictpleger wordt binnen het jeugddelinquentierecht gedefinieerd als een persoon die de leeftijd van twaalf jaar heeft bereikt, overeenkomstig de minimumleeftijd van strafrechtelijke aansprakelijkheid zoals erkend in het IVRK, en op wie de bepalingen van het Vlaamse jeugddelinquentiedecreet van toepassing zijn.⁷⁰ In dit normatief kader wordt de minderjarige niet langer uitsluitend benaderd als een object van hulpverlening, maar erkend als een rechtssubject met een zekere mate van handelingsbekwaamheid, in staat om verantwoordelijkheid te dragen voor zijn of haar daden.⁷¹

27. Kinderrechten, als bijzondere mensenrechten die gelden voor personen jonger dan achttien jaar, blijven van toepassing zolang het individu juridisch de minderjarigenstatus behoudt.⁷² Indien een persoon een jeugddelict heeft gepleegd vóór het bereiken van de meerderjarigheid, maar het openbaar ministerie pas na diens achttiende verjaardag beslist de zaak aanhangig te maken bij de jeugdrechtbank, blijft het jeugddelinquentierecht in beginsel van toepassing voor de oplegging van een sanctie of maatregel.⁷³ Voor kinderen jonger dan twaalf jaar geldt daarentegen een onweerlegbaar vermoeden van niet-verantwoordelijkheid.⁷⁴ Deze groep valt buiten het toepassingsgebied van het jeugddelinquentierecht, waardoor enkel een interventie via de jeugdhulpverlening mogelijk is.⁷⁵

28. Sinds het wijzigingsdecreet van 19 april 2024 werd de zogenaamde 'looptijdgrens' afgeschaft. Voorheen konden maatregelen en sancties slechts worden uitgevoerd tot de leeftijd van drieëntwintig jaar. Thans kunnen alle reacties op jeugddelicten in principe hun volledige wettelijke looptijd behouden, ongeacht de leeftijd van de betrokkene op het moment van oplegging, op voorwaarde dat de feiten niet verjaard zijn. Een uitzondering geldt voor plaatsing in een forensische kinder- en jeugdpsychiatrische afdeling: deze maatregel moet uiterlijk vóór de leeftijd van achttien jaar worden opgelegd en kan slechts tot de negentiende verjaardag lopen. Wanneer een jongere de leeftijd van drieëntwintig jaar heeft bereikt, kan de verdere opvolging van de opgelegde reactie worden overgedragen. Voor ambulante maatregelen of voorwaarden gebeurt dit aan de justitiehuisen; bij elektronische monitoring wordt de opvolging overgedragen aan het VCET. Op die manier wordt de continuïteit van de uitvoering verzekerd, ook na het beëindigen van de minderjarigenstatus.⁷⁶

⁷⁰ DE SMET B., 'Reacties en vervangende reactie in het jeugddelinquentierecht', *T.Strafr.* 2020/3, (184) 185-186.

⁷¹ *Ibid.*, 185.

⁷² HERBOTS K. en VAN RUMST S., 'Een kinderrechtenproof Vlaams Jeugddelinquentierecht?' in LEENKNECHT J. en PUT J. (ed.), *Het Vlaamse jeugddelinquentierecht*, Intersentia, 2019, (191) 192.

⁷³ Art. 19, lid 2 Jeugddelinquentiedecreet.

⁷⁴ Art. 4, §2, lid 1 Jeugddelinquentiedecreet.

⁷⁵ D'HOOGHE C. en DE PUYDT A., 'Het nieuwe jeugddelinquentierecht in Vlaanderen' in JANSSENS E., DECOCK G. en DE PUYDT A. (eds.), *Handboek voor de advocaat-stagiair 2019-2020. Jeugdrecht*, Wolters Kluwer, 2019, (43) 51.

⁷⁶ HOFKENS L., 'Recente evoluties in het Vlaamse jeugddelinquentierecht', *Panopticon* 2025/46, (67) 68.

2.2. HET BELANG VAN HET KIND IN HET INTERNATIONALE KINDERRECHTENKADER

29. Zowel het IVRK als het EVRM bevatten juridische standaarden die richtinggevend zijn voor een kinderrechten- en mensenrechtenconforme jeugdstrafrechtspleging.⁷⁷ Het VN-Kinderrechtencomité publiceerde in 2019 een geactualiseerde *General Comment No. 24* over de rechten van het kind in het jeugdstrafrechtstelsel.⁷⁸ Dit document bevat een gezaghebbende interpretatie van de juridisch bindende bepalingen van het IVRK, en geeft concreet richting aan nationale wetgevers over hoe zij deze bepalingen moeten implementeren binnen hun jeugdstrafrechtstelsel.⁷⁹ België is, als verdragsluitende partij bij het IVRK, gehouden deze bepalingen na te leven voor alle kinderen op zijn grondgebied, ongeacht nationaliteit, afkomst, religie of culturele achtergrond.⁸⁰

30. In overeenstemming met artikel 3, lid 1, van het IVRK vormt het belang van het kind een primaire overweging bij alle handelingen en beslissingen die kinderen raken.⁸¹ Artikel 40 IVRK benadrukt bovendien dat elk kind dat wordt beschuldigd van of erkend als schuldig aan het plegen van een strafbaar feit, moet worden behandeld op een wijze die verenigbaar is met zijn of haar gevoel van eigenwaarde en waardigheid.⁸² De rechten die het IVRK waarborgt, dienen echter als een ondeelbaar en onderling verbonden geheel te worden geïnterpreteerd.⁸³ De beoordeling en toepassing van het belang van het kind moet dus worden ingebed in het bredere kinderrechtenkader.⁸⁴ Deze kinderrechtenprocedures zijn van toepassing op elk individu dat op het ogenblik van het strafbaar feit minstens de minimumleeftijd van strafrechtelijke aansprakelijkheid heeft bereikt.⁸⁵

⁷⁷ ASSCHER J.J., VAN DEN BRINK Y.N., CREEMERS H.E. (eds.), *De strafmaat voor jeugdige daders van ernstige gewelds- en zedenmisdriven in internationaal perspectief*, Boom juridisch, 2020, 16.

⁷⁸ *Ibid.*

⁷⁹ *Ibid.*

⁸⁰ Art. 2 IVRK; LAPORTE F., 'Rechten van papier', *TJK* 2016/4, (287) 287.

⁸¹ OP DE BEECK H., HERBOTS K., LAMBRECHTS S. en WILLEMS N., 'Children's best interests between theory & practice: A discussion of commonly encountered tensions and possible solutions based on international best interests practices and policy strategies since 2004', *Keki* augustus 2014, (1) 1, [Het belang van het kind: tussen theorie en praktijk | Kenniscentrum Kinderrechten](#).

⁸² UNITED NATIONS COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, 18 september 2019, CRC/C/GC/24, 2, <https://digitallibrary.un.org/record/3899429>.

⁸³ Cass. 22 januari 2013, P.13.0006.N, 1.; HERBOTS K., 'Beleidsadvies belang van het kind: Startpunt naar een vertaling voor Vlaanderen', *Keki* januari 2018, (1) 9, [Belang van het kind: startpunt naar een vertaling voor Vlaanderen | Kenniscentrum Kinderrechten \(keki.be\)](#).

⁸⁴ *Ibid.*

⁸⁵ Art. 1 IVRK; UNITED NATIONS COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, 18 september 2019, CRC/C/GC/24, 6, <https://digitallibrary.un.org/record/3899429>.

2.2.1. Een dynamisch en multidimensionaal concept

31. Het belang van het kind wordt in *General Comment no. 14* van het VN-Kinderrechtencomité omschreven als een juridisch complex en multidimensionaal begrip.⁸⁶ Het fungeert daarbij in drie hoedanigheden: als een fundamenteel rechtsbeginsel, als materieel recht, en als procedureel recht.⁸⁷ Bovendien is het niet louter een beschermingsinstrument, maar een voorrang krijgende norm, die prevalentie kan hebben boven andere belangen, zoals die van ouders, andere kinderen of de bredere samenleving.⁸⁸

De beoordeling van dit belang vereist een geval-specifieke benadering, waarbij niet alleen wordt gekeken naar objectieve maatstaven, maar ook naar de maatschappelijke en culturele context waarin de beslissing plaatsvindt. Het kindbeeld, dat vaak onbewuste overtuigingen of normatieve veronderstellingen bevat over wat kinderen nodig hebben of aankunnen, speelt hierin een cruciale rol. Bovendien is het van belang dat de beoordeling van belangen niet uitsluitend *ex ante* gebeurt, maar ook dynamisch en *ex post* wordt geëvalueerd. Dit vergt een voortdurende, kritische reflectie op de positie van het kind binnen het besluitvormingsproces.⁸⁹

32. Het Kinderrechtencomité heeft een niet-limitatieve en niet-hiërarchische lijst opgesteld van factoren die bij een belangenafweging in overweging moeten worden genomen. Deze omvatten onder meer:

- de mening van het kind;
- zijn of haar identiteit;
- het behoud van de familiale relaties;
- de zorg, bescherming en veiligheid van het kind;
- de kwetsbaarheid van het kind;
- de fysieke en mentale gezondheid;
- en het recht op onderwijs.⁹⁰

Afhankelijk van de aard van de maatregel of beslissing, de concrete context en de ontwikkelingscapaciteiten van het kind, kunnen bijkomende factoren relevant zijn. Leeftijd en maturiteit vormen daarbij echter richtinggevende criteria bij conflicterende belangen.⁹¹

⁸⁶ OP DE BEECK H., HERBOTS K., LAMBRECHTS S. en WILLEMS N., 'Children's best interests between theory & practice: A discussion of commonly encountered tensions and possible solutions based on international best interests practices and policy strategies since 2004', *Keki* augustus 2014, (1) 11-12, [Het belang van het kind: tussen theorie en praktijk | Kenniscentrum Kinderrechten](#).

⁸⁷ X, 'In het belang van het kind: wat betekent het in het Kinderrechtenverdrag?', *Keki*, [In het belang van het kind: wat betekent het in het Kinderrechtenverdrag? | Kenniscentrum Kinderrechten](#).

⁸⁸ *Ibid.*

⁸⁹ OP DE BEECK H., HERBOTS K., LAMBRECHTS S. en WILLEMS N., 'Children's best interests between theory & practice: A discussion of commonly encountered tensions and possible solutions based on international best interests practices and policy strategies since 2004', *Keki* augustus 2014, (1) 11-17, [Het belang van het kind: tussen theorie en praktijk | Kenniscentrum Kinderrechten](#); X, 'In het belang van het kind: wat betekent het in het Kinderrechtenverdrag?', *Keki*, [In het belang van het kind: wat betekent het in het Kinderrechtenverdrag? | Kenniscentrum Kinderrechten](#).

⁹⁰ HERBOTS K., 'Beleidsadvies belang van het kind: Startpunt naar een vertaling voor Vlaanderen', *Keki* januari 2018, (1) 11, [Belang van het kind: startpunt naar een vertaling voor Vlaanderen | Kenniscentrum Kinderrechten \(keki.be\)](#).

⁹¹ *Ibid.*

2.2.2. Preventie en alternatieve interventies

33. Aan de ene kant onderstreept het internationale recht dat de belangen van kinderen centraal moeten staan bij de uitbouw van preventieve en gemeenschapsgerichte interventies, met als doel ernstige gedragsproblemen aan te pakken en het risico op contact met het strafrechtssysteem te verminderen. Dergelijke interventies hebben betrekking op meerdere levensdomeinen (thuis, school, relaties met leeftijdsgenoten) en beogen veranderingen in de sociale systemen rond het kind. Tegelijkertijd pleiten internationale normen voor een sterke focus op vroegtijdige interventie in kwetsbare gezinnen, met bijzondere aandacht voor situaties waarin sprake is van geweld of verwaarlozing.⁹²

Aan de andere kant worden kleine overtredingen zoals bedelen of weglopen, in lijn met een kindvriendelijk beleid, idealiter gedecriminaliseerd. In de praktijk betekent dit dat zo veel mogelijk wordt gestreefd naar een aanpak buiten het gerechtelijk circuit, mits dit verenigbaar is met de openbare veiligheid en doelmatigheid.⁹³

34. Binnen de interventiecategorieën moet een partijstaat met de grootst mogelijke zorgvuldigheid ervoor zorgen dat de mensenrechten en wettelijke waarborgen van het kind volledig worden gerespecteerd. Zoals eerder vermeld, in de mate dat het passend is, moet men ernaar streven om met kinderen om te gaan zonder beroep te doen op gerechtelijke procedures in verschillende stadia. Bovendien is dat in overeenstemming met de openbare veiligheid en kosteneffectief. Een uitgebreide scala aan misdrijven waarvoor uitstel mogelijk is, toont een positief effect. De nadruk wordt ook gelegd op het informeren van het kind en naargelang het geval vrije en vrijwillige instemming vragen.⁹⁴

35. Indien een gerechtelijke procedure toch wordt opgestart, dienen de beginselen van een eerlijk proces in acht te worden genomen, zoals vastgelegd in artikel 40 IVRK en de daaruit voortvloeiende minimumwaarborgen. Dit impliceert onder meer duidelijke communicatie met het kind, het vragen van geïnformeerde en vrije toestemming, het voorzien van tolk- en bijstandsmogelijkheden, en specifieke voorzieningen voor kinderen met een handicap.⁹⁵

36. Verder moeten sociale en educatieve maatregelen bij voorkeur de standaardreactie vormen, en vrijheidsberoving moet in elke fase van het proces een *ultimum remedium* blijven, dat slechts tijdelijk wordt toegepast en proportioneel is aan het nagestreefde doel. Bovendien is de opleiding van professionals die in contact staan met minderjarigen essentieel. Transparantie en verantwoording vereisen daarnaast een zorgvuldige documentatie van de fysieke en psychische toestand van het kind tijdens elke fase van het traject.⁹⁶

⁹² UNITED NATIONS COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, 18 september 2019, CRC/C/GC/24, 4, <https://digitallibrary.un.org/record/3899429>.

⁹³ *Ibid.*

⁹⁴ *Ibid.*, 5.

⁹⁵ *Ibid.*, 5-9.

⁹⁶ *Ibid.*

2.2.3. Het EVRM en de rol van het EHRM

37. Hoewel het EVRM geen specifiek verdrag inzake kinderrechten bevat, speelt het EHRM een belangrijke rol in de bescherming van kinderen binnen het jeugddelinquentierecht. Het Hof verwijst in zijn rechtspraak regelmatig (zij het niet systematisch) naar het IVRK als interpretatiekader. Op die manier wordt het dynamische en evoluerende karakter van het verdrag opnieuw bevestigd. Zo erkent het Hof bijvoorbeeld expliciet het recht op kwalitatief en gelijkwaardig onderwijs voor geplaatste jongeren, en benadrukt het dat vrijheidsberoving enkel is toegelaten indien dit strikt noodzakelijk is, proportioneel wordt ingezet en enkel als laatste redmiddel in het belang van het kind. Het uiteindelijke doel moet erin bestaan ernstige risico's voor de psychologische of sociale ontwikkeling van het kind te vermijden, met als rode draad het waarborgen van diens recht op passend onderwijs en een gezinsleven. Reacties op jeugddelicten brengen immers quasi steeds een inmenging mee in het privé- en gezinsleven van de betrokkene, in de zin van artikel 8 EVRM. Ook de beginselen van een eerlijk proces, zoals verankerd in artikel 6 EVRM, dienen opnieuw in acht te worden genomen.⁹⁷

37bis. Er bestaan daarnaast nog andere relevante initiatieven en regelgevende instrumenten waarin het belang van de minderjarige is verankerd. Dit onderstreept het fundamentele karakter van dit beginsel binnen internationale rechtsnormen. Zo is er bijvoorbeeld op Europees niveau expliciet aandacht voor voorzien in het kader van de EU-strategie voor de rechten van het kind en kindvriendelijke justitie. De Richtlijn (EU) 2016/800 van het Europees Parlement en de Raad betreffende procedurele waarborgen voor kinderen die verdacht of beschuldigd worden in strafprocedures bepaalt dat de lidstaten ervoor dienen te zorgen dat de belangen van het kind steeds als eerste overweging worden meegenomen, overeenkomstig artikel 24, tweede lid van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. Deze richtlijn verwijst bovendien expliciet naar het IVRK, het EVRM, en de rechtspraak van het EHRM en de onderliggende principes daarvan.⁹⁸

2.3. HET BELANG VAN DE MINDERJARIGE IN HET JEUGDDELINQUENTIERECHT

38. De minderjarige delictpleger mag niet worden bestraft zoals een volwassene, maar dient ondersteund, begeleid en heropgevoed te worden. Zelfs bij de pleging van ernstige delicten blijft hulpverlening het uitgangspunt. Toch rijst de vraag of het huidige systeem nog volledig strookt met dit principe, gezien de evolutie in de regelgeving waarbij minderjarigen meer individuele verantwoordelijkheid krijgen toegeschreven. De focus binnen het beschermingsmodel ligt immers traditioneel meer op het belang en de noden van de minderjarige dan op de delictuele daad.⁹⁹

⁹⁷ *Ibid*; EHRM 29 februari 1988, 9106/80, Bouamar/België, 1; SMETS S., 'De doorwerking van het Kinderrechtenverdrag in de rechtspraak van het EHRM', *TJK* 2013/2, (82) 82-89.

⁹⁸ Richtlijn (EU) nr. 2016/800 van het Europees Parlement en de Raad van 11 mei 2016 betreffende procedurele waarborgen voor kinderen die verdachte of beklaagde zijn in een strafprocedure, *Pb.L.* 21 mei 2016, 1-9, <http://data.europa.eu/eli/dir/2016/800/oj>.

⁹⁹ DE BUS S., 'Betekenis geven aan 'jeugdrechter zijn' in de praktijk', *TJK* 2022/ 2, (121) 122.

39. Artikel 3, §3 van het Jeugddelinquentiedecreet onderstreept dat minderjarige verdachten en delictplegers alle specifieke rechten genieten die hun door de Grondwet en internationale verdragen, zoals het IVRK, worden toegekend. Hun bijzondere situatie vereist aangepaste waarborgen, waaronder een benadering die inzet op reactie, herstel en begeleiding, met oog voor hun afhankelijkheid, ontwikkelingskansen en maturiteit. Het openbaar ministerie wordt aangemoedigd om, waar mogelijk, te kiezen voor buitengerechtelijke afhandeling en daarbij de maatschappelijke normduiding mee te geven. Beperkingen op de vrijheid van minderjarigen mogen slechts worden opgelegd indien strikt noodzakelijk voor hun eigen bescherming of die van de samenleving, met blijvende aandacht voor hun behoeften, de belangen van hun directe omgeving en de rechten van eventuele slachtoffers.¹⁰⁰

40. De rechterlijke toetsing van de regelgeving met betrekking tot het belang van het kind werd treffend geïllustreerd in het arrest nr. 2021/22 van het Grondwettelijk Hof van 11 februari 2021. In dit arrest vernietigde het Hof twee bepalingen van het Vlaamse Jeugddelinquentiedecreet van 2019. Ten eerste werd de bindende rangorde van beslissingsfactoren voor de jeugdrechter en jeugdrechtbank ongrondwettelijk verklaard, aangezien deze onvoldoende ruimte liet voor de individuele afweging van het belang van het kind. Ten tweede werd de mogelijkheid tot langdurige gesloten begeleiding van twaalf- tot zestienjarigen strijdig bevonden met het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel.¹⁰¹

Het arrest benadrukt het belang van voldoende beoordelingsruimte voor de jeugdrechter bij het wegen van beschermings-, responsabiliserings- en proportionaliteitsprincipes. De rechterlijke controle draagt op die manier bij tot de effectieve naleving van kinderrechten en fungeert als correctiemechanisme ten aanzien van beleidskeuzes.¹⁰²

Bovendien verhinderen de in artikel 16, §1 opgenomen juridische beslissingscriteria de jeugdrechter bij het opleggen van een reactie niet rekening te houden met het belang van de minderjarige verdachte of delictpleger, ook al werd dit niet uitdrukkelijk als criterium opgenomen. Dit impliceert ook dat het niet ondergeschikt kan worden gemaakt aan de andere factoren.¹⁰³

41. Ook op internationaal niveau wordt het belang van het kind voortdurend onderstreept.¹⁰⁴ Het VN-Comité voor de Rechten van het Kind vraagt van de lidstaten substantiële inspanningen om te voldoen aan het IVRK.¹⁰⁵ Toch kreeg België herhaaldelijk kritiek op tekortkomingen in de naleving van de normen, wat

¹⁰⁰ Art. 3, §3 Jeugddelinquentiedecreet; Cass. 22 januari 2013, P.13.0006.N.

¹⁰¹ GwH 11 februari 2021, 22/2021, overw. A.13.-B.13; LEENKNECHT J. en VEECKMANS K., 'Jeugddelinquentiedecreet. Schending belang van het kind en legaliteitsbeginsel, maar fundamentele blijven overeind', *NJW* 2021/443, (422) 422.

¹⁰² *Ibid.*

¹⁰³ *Ibid.*

¹⁰⁴ UNITED NATIONS COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, 18 september 2019, CRC/C/GC/24, 2, <https://digitallibrary.un.org/record/3899429>.

¹⁰⁵ *Ibid.*

wijst op structurele uitdagingen in het systeem van jeugddelinquentie.¹⁰⁶ Zo blijkt in de Vlaamse context de praktische implementatie van alternatieven voor gerechtelijke procedures echter moeilijk.¹⁰⁷ De geografische spreiding en beperkte capaciteit van voorzieningen, evenals het aanbod van alternatieve begeleidingsprojecten, vormen een structurele hinderpaal voor een effectieve uitvoering van deze internationale verplichting.¹⁰⁸

¹⁰⁶ HERBOTS K. en VAN RUMST S., 'Een kinderrechtenproof Vlaams Jeugddelinquentierecht?' in LEENKNECHT J. en PUT J. (ed.), *Het Vlaamse jeugddelinquentierecht*, Intersentia, 2019, (191) 195.

¹⁰⁷ DE BUS S., 'Betekenis geven aan 'jeugdrechter zijn' in de praktijk', *TJK* 2022/ 2, (121) 123.

¹⁰⁸ *Ibid.*

3. Van opsporing tot uitvoering

3.1. DE FASEN VAN HET PROCES

42. Het jeugdrechtelijk proces vangt aan bij het parket, dat op basis van een proces-verbaal, opgesteld door de politie, kan besluiten tot het opstarten van een opsporingsonderzoek. Dit onderzoek beoogt de omstandigheden en de context van het vermoedelijk gepleegde jeugddelict te achterhalen. Indien de complexiteit van het dossier dit vereist, kan een onderzoeksrechter, gespecialiseerd in jeugdbeschermingszaken, worden ingeschakeld.¹⁰⁹

Op basis van de onderzoeksresultaten beslist het parket of de zaak wordt geseponneerd dan wel wordt doorverwezen naar de bevoegde jeugdrechter.¹¹⁰ In geval van verwijzing kan het parket opteren voor het formuleren van een voorstel tot oplegging van een pedagogisch verantwoorde maatregel.¹¹¹ Deze beslissing markeert het begin van de voorbereidende fase van de jeugddelinquentieprocedure, die in beginsel een maximale duur van zes maanden kent.¹¹²

43. Tijdens de voorbereidende fase wordt zowel het feitelijke als het persoonlijkheidsonderzoek gevoerd. De wettelijke termijn voor het afronden van dit onderzoek bedraagt maximaal twaalf maanden, behoudens verlenging omwille van de complexiteit van het dossier of andere uitzonderlijke omstandigheden. De procureur des Konings beslist uiteindelijk of er een strafvordering wordt ingesteld en of de zaak wordt verwezen naar de fase ten gronde.¹¹³

44. De jeugdrechter kan in het kader van de voorbereidende fase voorlopige maatregelen van opvoedkundige aard opleggen. Deze beslissingen worden genomen na een gesprek met de minderjarige en zijn ouders of opvoedingsverantwoordelijken in de beslotenheid van het kabinet van de jeugdrechter. Parallel hieraan voert de sociale dienst een maatschappelijk onderzoek, waarbij informatie wordt verzameld over de persoon en de leefcontext van de minderjarige. Na afsluiting van deze fase deelt de jeugdrechter het dossier mee aan het openbaar ministerie, dat opnieuw de keuze heeft om de zaak te seponeren dan wel te dagvaarden voor behandeling ten gronde. Bij seponering blijft het dossier bestaan zolang er geen uitspraak ten gronde werd gedaan.¹¹⁴

45. Indien de zaak wordt behandeld ten gronde, wordt door de jeugdrechtbank een definitieve beslissing genomen met betrekking tot de sanctie of maatregel. In de uitvoeringsfase treedt de jeugdrechter vervolgens op als 'uitvoeringsrechter'. Hij ziet toe op de naleving en de effecten van de opgelegde sancties, evalueert periodiek het traject van de minderjarige, en beschikt over de bevoegdheid om

¹⁰⁹ FRANSSENS M., PUT J. en DEKLERCK J., *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Universitaire Pers Leuven, 2010, 29-31; DE SMET B., 'Reacties en vervangende reactie in het jeugddelinquentierecht', *T.Strafr.* 2020/3, (184) 188.

¹¹⁰ Art. 8 Jeugddelinquentiedecreet.

¹¹¹ FRANSSENS M., PUT J. en DEKLERCK J., *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Universitaire Pers Leuven, 2010, 29-31; DE SMET B., 'Reacties en vervangende reactie in het jeugddelinquentierecht', *T.Strafr.* 2020/3, (184) 188.

¹¹² Art. 21, §5, lid 1 Jeugddelinquentiedecreet.

¹¹³ *Ibid*; Art. 11, §3 Jeugddelinquentiedecreet.

¹¹⁴ Cass. 16 oktober 2012, P.12.1584.N, 2-3; Cass. 22 januari 2013, P.13.0006.N; DE SMET B., 'Reacties en vervangende reactie in het jeugddelinquentierecht', *T.Strafr.* 2020/3, (184) 188.

sancties ambtshalve aan te passen, te milderen of in te trekken indien het belang van de minderjarige dit vereist. Deze evaluatie vindt minstens jaarlijks plaats tijdens een openbare terechtzitting en blijft mogelijk tot uiterlijk de leeftijd van 23 jaar is bereikt.¹¹⁵

Bij de uitvoering van sancties en maatregelen geldt het uitgangspunt dat deze bij voorkeur plaatsvinden in de nabijheid van de verblijfplaats van de minderjarige of diens opvoedingsverantwoordelijken. Deze nabijheid bevordert niet enkel de maatschappelijke integratie of re-integratie van de minderjarige, maar garandeert tevens een effectievere opvolging en begeleiding. Bovendien zijn alle betrokken uitvoerende instanties gehouden om een nazorgtraject te voorzien, zeker na een periode van gesloten begeleiding. Hierbij dient bijzondere aandacht te gaan naar de ondersteuning van het gezinssysteem of de opvoedingsverantwoordelijken.¹¹⁶

46. Gedurende zowel de voorbereidende fase als de behandeling ten gronde kan een breed scala aan pedagogische maatregelen en sancties worden opgelegd.¹¹⁷ In het Vlaamse jeugddelinquentierecht is het aanbod van ambulante reacties de afgelopen jaren aanzienlijk toegenomen, met onder meer een sterke groei in diensten voor delictgerichte contextbegeleiding.¹¹⁸ Deze maatregelen kunnen desgevallend gecumuleerd worden met een plaatsing in een pleeggezin of een residentiële voorziening.¹¹⁹

Er geldt een hiërarchie van maatregelen en sancties, die in stijgende lijn het ingrijpend karakter weerspiegelt. Deze hiërarchie is als volgt opgebouwd:

- Herstelrechtelijke maatregelen;
- Niet-residentiële maatregelen:
 - o positief project;
 - o ambulante maatregel;
 - o voorwaarde;
- Residentiële maatregelen:
 - o gesloten oriëntatie;
 - o gesloten begeleiding.¹²⁰

Alvorens in te gaan op de inhoudelijke bespreking van de reacties, wordt in de volgende ondertitel besproken wat de taken zijn van de verschillende actoren en welke informatie de jeugdrechter van deze instanties ontvangt.

¹¹⁵ *Ibid.*

¹¹⁶ Art. 17 Jeugddelinquentiedecreet.

¹¹⁷ DECOCK G. en VAN RUMST S., 'Jeugddelinquentie 2020: een straffer Vlaanderen', *TJK* 2019/3, (223) 224.

¹¹⁸ *Ibid.*

¹¹⁹ DE SMET B., *Het jeugddelinquentierecht in Vlaanderen: nieuwe maatregelen en sancties, deels vanaf 1 september 2019, in het decreet van 15 februari 2019 en het aanvullend decreet van 24 september 2019*, Intersentia, 2019, 56.

¹²⁰ Art. 20, §2, lid 1 Jeugddelinquentiedecreet; Art. 29, §2, lid 1 Jeugddelinquentiedecreet; D'HOOGHE C. en DE PUYDT A., 'Het nieuwe jeugddelinquentierecht in Vlaanderen' in JANSSENS E., DECOCK G. en DE PUYDT A. (eds.), *Handboek voor de advocaat-stagiair 2019-2020. Jeugdrecht*, Wolters Kluwer, 2019, (43) 64.

3.2. INFORMATIE VAN VERSCHILLENDE ACTOREN

3.2.1. De constructie van het dossier bij de jeugdrechter

47. Het beslissingsproces in het jeugddelinquentierecht overstijgt een loutere beoordeling van de feiten en het gedrag van de minderjarige. De jeugdrechter stelt zelf geen verslagen op, maar neemt beslissingen op basis van rapporten en adviezen die door diverse actoren binnen het jeugddelinquentierecht worden aangeleverd. Sommige van deze actoren oefenen een grotere invloed uit op het uiteindelijke oordeel dan andere. Het jeugdossier komt aldus tot stand via een interactief samenspel van uiteenlopende perspectieven, waarbij interpretatiekaders en subjectieve inschattingen een centrale rol spelen. Het dossier moet dan ook worden begrepen als een juridisch en sociaal geconstrueerd geheel, eerder dan als een objectieve weergave van de werkelijkheid. De wijze waarop informatie wordt verzameld, geïnterpreteerd en gerapporteerd, beïnvloedt de manier waarop de minderjarige door de rechter wordt gepercipieerd en geëvalueerd. Dit onderstreept het belang van een kritische omgang met bronnen en de noodzaak van een evenwichtige, genuanceerde informatievoorziening in het belang van een rechtvaardige besluitvorming.¹²¹

3.2.2. Het openbaar ministerie

48. Sinds de inwerkingtreding van het Jeugddelinquentiedecreet heeft het openbaar ministerie aanzienlijk uitgebreid bevoegdheden gekregen.¹²² De procureur des Konings beschikt over een ruime beoordelingsvrijheid bij de opportuniteitsafweging tot vervolging en kan – afhankelijk van de ernst van het feit, de persoonlijkheid van de minderjarige en de maatschappelijke context – overgaan tot:

- het seponeren van de zaak, al dan niet gemotiveerd;
- het verzenden van een waarschuwingsbrief aan de minderjarige en diens opvoedingsverantwoordelijken;
- het verbinden van voorwaarden aan een sepot, zoals deelname aan een leerproject of begeleidingstraject;
- het voorstellen van bemiddeling met het oog op herstel en verzoening tussen de minderjarige en het slachtoffer;
- het instellen van strafvordering door dagvaarding voor de bevoegde jeugdrechtbank.¹²³

49. Daarnaast kan het openbaar ministerie een voorstel doen tot het opstarten van een zogenaamd positief project.¹²⁴ Hiermee wordt beoogd de minderjarige actief te betrekken bij het herstelproces en verantwoordelijkheid op te nemen op

¹²¹ DE BUS S., 'Het jeugdrechtbankdossier en de verslaggeving in de jeugdrechtbankpraktijk', *TJK* 2023/2, (76) 76-77.

¹²² D'HOOGHE C. en DE PUYDT A., 'Het nieuwe jeugddelinquentierecht in Vlaanderen' in JANSSENS E., DECOCK G. en DE PUYDT A. (eds.), *Handboek voor de advocaat-stagiair 2019-2020. Jeugdrecht*, Wolters Kluwer, 2019, (43) 54.

¹²³ Art. 7 -13 Jeugddelinquentiedecreet.

¹²⁴ Art. 13 Jeugddelinquentiedecreet; D'HOOGHE C. en DE PUYDT A., 'Het nieuwe jeugddelinquentierecht in Vlaanderen' in JANSSENS E., DECOCK G. en DE PUYDT A. (eds.), *Handboek voor de advocaat-stagiair 2019-2020. Jeugdrecht*, Wolters Kluwer, 2019, (43) 54.

een manier die proportioneel en betekenisvol is.¹²⁵ Indien de minderjarige niet voldoet aan de opgelegde voorwaarden, kan de zaak opnieuw aanhangig worden gemaakt bij de jeugdrechter.¹²⁶

3.2.3. De politie

50. Ook de politie vormt een essentiële actor in het jeugddelinquentieproces, aangezien zij waardevolle informatie aanlevert aan zowel het openbaar ministerie als aan de jeugdrechter.¹²⁷ In dat kader nemen jeugdrechters kennis van de processen-verbaal die een authentiek karakter hebben.¹²⁸ Dit impliceert dat hun objectieve waarde niet zomaar ter discussie kan worden gesteld, tenzij het tegendeel wordt bewezen.¹²⁹

51. Daarnaast beschikken politiediensten vaak over relevante informatie omtrent de gezinscontext van de minderjarige, die van belang kan zijn bij het inschatten van risico's of noden.¹³⁰ Bovendien hebben zij, in bepaalde gevallen, de noodzakelijke inhoudelijke en praktische expertise voor de uitvoering van specifieke maatregelen of reacties binnen het jeugddelinquentierecht, zoals bij de toepassing van elektronische monitoring, huisbezoeken of bij het handhaven van voorwaarden opgelegd aan de minderjarige.¹³¹

3.2.4. De sociale dienst of andere betrokken instanties

52. Het Jeugddelinquentiedecreet stelt een integrale en multidisciplinaire aanpak van jeugddelinquentie voorop, waarin de sociale dienst bij de jeugdrechtbank een spilfunctie vervult.¹³² Deze dienst treedt op als autonome informatieverstrekker ten aanzien van de jeugdrechter en voert op diens verzoek een maatschappelijk onderzoek uit naar de leefomgeving, gezinssituatie en ontwikkelingsbehoeften van de minderjarige.¹³³

De sociale dienst analyseert in een schriftelijk verslag de actuele probleemsituatie, de draagkracht van het netwerk, de noodzaak van gerechtelijke tussenkomst en het begeleidingsaanbod. Tussentijdse rapporten bieden een actueel beeld van de evolutie van de situatie, waardoor de jeugdrechter in staat wordt gesteld om maatregelen aan te passen, te versoepelen of in te trekken. Indien noodzakelijk kan de jeugdrechter – in samenwerking met de sociale dienst – ook politionele ondersteuning inschakelen om de naleving van maatregelen te controleren.¹³⁴

¹²⁵ *Ibid.*

¹²⁶ Art. 11 Jeugddelinquentiedecreet.

¹²⁷ DE BUS S., 'Het jeugdrechtbankdossier en de verslaggeving in de jeugdrechtbankpraktijk', *TJK* 2023/2, (76) 83-86.

¹²⁸ Art. 154 Sv.

¹²⁹ DE BUS S., 'Het jeugdrechtbankdossier en de verslaggeving in de jeugdrechtbankpraktijk', *TJK* 2023/2, (76) 83-86.

¹³⁰ Art. 41/3, lid 2, 12° Jeugddelinquentiedecreet.

¹³¹ *Ibid.*

¹³² HOFKENS L., 'Recente evoluties in het Vlaamse jeugddelinquentierecht', *Panopticon* 2025/46, (67) 69.

¹³³ DE BUS S., 'Het jeugdrechtbankdossier en de verslaggeving in de jeugdrechtbankpraktijk', *TJK* 2023/2, (76) 82; DE SMET B., 'Opleggen en opvolgen van voorwaarden als reactie op een jeugddelict' in X, *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2023, (115) 217-219.

¹³⁴ *Ibid.*

53. Het Vlaamse jeugddelinquentiemodel voorziet voorts in een bredere ketenaanpak. Op uitnodiging van de ketencoördinator kunnen ook actoren buiten het formele samenwerkingsverband vrijwillig participeren. Deze benadering vertrekt vanuit de centrale positie van de minderjarige en diens gezin, en beoogt onder meer:

1. het beschermen van de fysieke en psychische integriteit van de minderjarige en zijn omgeving;
2. het voorkomen van recidive via gecoördineerde hulpverlening;
3. het betrekken van relevante personen uit de leefomgeving;
4. het versterken van het sociale netwerk van de minderjarige;
5. het aanspreken van de minderjarige op zijn verantwoordelijkheid;
6. het garanderen van multidisciplinaire samenwerking en correcte informatiedeling;
7. het detecteren van lacunes in het bestaande beleid en het formuleren van verbeterpunten.¹³⁵

54. Onderzoek bevestigt dat de adviezen van de sociale dienst een significante impact hebben op de beslissingen van de jeugdrechter, in het bijzonder bij de keuze voor een gepaste maatregel of sanctie. Toch behoudt de jeugdrechter zijn discretionaire bevoegdheid en wordt het oordeel gebaseerd op een veelheid aan informatiebronnen, waaronder processen-verbaal van de politie, medische en psychologische verslagen, en informatie van onderwijsinstellingen. Bovendien biedt het mondeling contact met de minderjarige en diens ouders de mogelijkheid om schriftelijke informatie te nuanceren of aan te vullen, wat bijdraagt aan een meer volledige en evenwichtige beoordeling.¹³⁶

3.3. DE MAATREGELEN EN SANCTIES

3.3.1. Herstelrecht en herstelbemiddeling

55. Het herstelrecht binnen het Vlaamse jeugddelinquentierecht legt de nadruk op het herstellen van schade na het plegen van een jeugddelict.¹³⁷ De focus ligt op een buitengerechtelijke afhandeling van de feiten, waarbij het openbaar ministerie ruimere bevoegdheden heeft gekregen om dossiers af te handelen vóórdat deze de jeugdrechter bereiken.¹³⁸ Het doel is weliswaar het herstellen van de relatie met het slachtoffer en de samenleving, en het confronteren van de (vermoedelijke)

¹³⁵ Art. 41/1 Jeugddelinquentiedecreet.

¹³⁶ DE BUS S., 'Het jeugdrechtbankdossier en de verslaggeving in de jeugdrechtbankpraktijk', *TJK* 2023/2, (76) 83-86.

¹³⁷ Ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, VLAAMS PARLEMENT, 2017-2018, 25 juli 2018, nr. 1, 9; DE SMET B., 'Plaatsen van minderjarigen in een instelling' in X, *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2023, (121) 133; X, 'Dienst voor herstelgerichte en constructieve afhandeling (HCA)', *Vlaamse overheid Jeugdhulp Opgroeien* 23 januari 2020, <https://www.jeugdhulp.be/organisaties/dienst-voor-herstelgerichte-en-constructieve-afhandeling-hca> (geraadpleegd op 4 oktober 2024).

¹³⁸ *Ibid.*

delictpleger met diens verantwoordelijkheid.¹³⁹ Herstelgericht werken kan zowel in een pedagogisch kader plaatsvinden als binnen een context van dwang, waarbij samenwerking met de minderjarige en diens opvoedingsverantwoordelijken essentieel is.¹⁴⁰

56. De HCA voorziet in vijf mogelijke afhandelingsvormen:

- een leerproject (tot 60 uur, of 220 uur in de fase ten gronde)¹⁴¹, individueel of in groep;
- een gemeenschapsdienst (tot 60 uur, of 220 uur in de fase ten gronde)¹⁴²;
- HERGO;
- herstelbemiddeling;
- een positief project.¹⁴³

Herstelbemiddeling en HERGO kunnen uitsluitend plaatsvinden binnen een vrijwillig kader en vereisen de instemming van alle betrokken partijen. Ze mogen niet als sanctie worden opgelegd. Er moet bovendien voldaan zijn aan drie voorwaarden: er zijn ernstige aanwijzingen die verder onderzoek vergen, de minderjarige ontkent het delict niet en er is een identificeerbaar slachtoffer. Het doel van deze vormen is het bevorderen van betekenisvolle interacties die bijdragen aan het herstel van schade.¹⁴⁴

57. Gelet op de centrale focus van dit onderzoek op de analyse van het rechterlijk beslissingsproces binnen het jeugddelinquentierecht, bleef de verdere inhoudelijke bespreking van de afhandelingspositie van het parketniveau buiten het bestek van deze studie, met uitzondering van de naleving van voorwaarden in het kader van een voorwaardelijke seponering in de voorlopige fase.¹⁴⁵

58. Daarnaast kan ook de jeugdrechter in de voorbereidende fase een herstelrechtelijk aanbod doen. Betrokkenen worden schriftelijk geïnformeerd en hebben recht op juridische bijstand. Minderjarigen en slachtoffers jonger dan achttien jaar moeten bij de vastlegging van het akkoord worden bijgestaan door een advocaat. Er geldt een bedenktijd van vijftien werkdagen, en toestemming kan op elk moment worden ingetrokken. Bij instemming wordt de bemiddelingsdienst ingeschakeld. Een bereikt akkoord wordt ondertekend, toegevoegd aan het gerechtelijk dossier en vervolgens al dan niet gehomologeerd door de jeugdrechtbank. Indien geen akkoord wordt bereikt, blijven de

¹³⁹ Ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, VLAAMS PARLEMENT, 2017-2018, 25 juli 2018, nr. 1, 9.

¹⁴⁰ *Ibid.*

¹⁴¹ Art. 34, §2 Jeugddelinquentiedecreet.; X, 'Dienst voor herstelgerichte en constructieve afhandeling (HCA)', *Vlaamse overheid Jeugdhulp Opgroeien* 23 januari 2020, <https://www.jeugdhulp.be/organisaties/dienst-voor-herstelgerichte-en-constructieve-afhandeling-hca> (geraadpleegd op 4 oktober 2024).

¹⁴² *Ibid.*

¹⁴³ *Ibid.*

¹⁴⁴ Ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, VLAAMS PARLEMENT, 2017-2018, 25 juli 2018, nr. 1, 10; art. 22, §1 Jeugddelinquentiedecreet.

¹⁴⁵ Zie *infra*, 3.3.3. Naleving van voorwaarden.

uitgewisselde verklaringen vertrouwelijk. Een succesvol akkoord kan in rekening worden gebracht bij het bepalen of verlichten van de uiteindelijke sanctie.¹⁴⁶

Wanneer een herstelgerichte aanpak niet volstaat, kan de jeugdrechter bijkomende maatregelen opleggen, steeds in combinatie met een ondertoezichtstelling door de sociale dienst. Deze maatregelen variëren in zwaarte, met een voorkeur voor minder ingrijpende opties.¹⁴⁷

De jeugdrechter bepaalt telkens de maximumduur van de maatregel. De actieve betrokkenheid van ouders, opvoedingsverantwoordelijken en andere actoren in de leefomgeving van de minderjarige wordt steeds gestimuleerd.¹⁴⁸

59. In de fase ten gronde kan de jeugdrechtbank een herstelrechtelijk aanbod doen, en eventueel overgaan tot het opleggen van een sanctie. Deze sancties zijn gradueel opgebouwd in ernst.¹⁴⁹

In dit onderzoek wordt dieper ingegaan op vier van deze sancties: de berisping, het naleven van voorwaarden, elektronische monitoring en plaatsing in een gemeenschapsinstelling. Deze keuze is ingegeven door de resultaten van het empirisch onderzoek, waarin deze vooral aan bod kwamen tijdens de interviews met jeugdrechters. Het positief project blijft bijvoorbeeld buiten beschouwing, gezien de beperkte toepassing ervan in de praktijk ondanks zijn vernieuwende karakter.¹⁵⁰

3.3.2. Berisping

60. Een berisping is een lichte sanctie in de fase ten gronde waarbij de jeugdrechtbank de minderjarige aanspreekt op zijn gedrag, uitdrukkelijk afkeuring uitspreekt over het gepleegde delict en een appel doet op diens verantwoordelijkheidszin. Ook de ouders of opvoedingsverantwoordelijken kunnen hierbij worden herinnerd aan hun rol.¹⁵¹

Deze sanctie wordt vaak toegepast wanneer er sprake is van een gunstig verloop van eerdere maatregelen of een verbeterde thuissituatie. Zelfs bij ernstige feiten kan het dossier worden afgesloten met een berisping, indien andere omstandigheden daartoe aanleiding geven. Hoe zwaarder het delict of de gevolgen voor het slachtoffer, hoe kleiner de kans dat de jeugdrechtbank zich beperkt tot een berisping.¹⁵²

61. De motivering gebeurt doorgaans summier door verwijzing naar artikel 29, paragraaf 2, 1° en artikel 31 van het Jeugddelinquentiedecreet. De jeugdrechter

¹⁴⁶ Art. 22 Jeugddelinquentiedecreet.

¹⁴⁷ Art. 20, §2, lid 1 Jeugddelinquentiedecreet.

¹⁴⁸ Art. 20, §2, leden 2-4 Jeugddelinquentiedecreet.

¹⁴⁹ Art. 29, §§ 1-2 Jeugddelinquentiedecreet.

¹⁵⁰ DECOCK G., 'Het positief project in het nieuwe jeugddelinquentierecht', in Leenknecht J. en Put J. (ed.), *Het Vlaamse jeugddelinquentierecht*, Brussel, Intersentia, 2019, (81) 81-93.

¹⁵¹ Art. 31 Jeugddelinquentiedecreet.

¹⁵² DE SMET B., 'Berisping door de jeugdrechtbank' in X, *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2021, (15) 20-26.

kan bij zijn beslissing rekening houden met het verslag van de sociale dienst of de vordering van het parket. Indien de minderjarige op het moment van het vonnis ouder is dan achttien jaar en geen verdere maatregelen nodig zijn tot de leeftijd van twintig jaar, wordt de berisping zonder meer uitgesproken.¹⁵³

3.3.3. Naleving van voorwaarden

Vorbereidende fase

62. In de voorbereidende fase beschikt het openbaar ministerie over de bevoegdheid om een dossier voorwaardelijk te seponeren, mits de minderjarige het ten laste gelegde delict niet betwist. Deze buitengerechtelijke afhandeling komt in de praktijk frequent voor en beoogt in de eerste plaats het bevorderen van persoonlijk inzicht en maatschappelijke verantwoordelijkheid, eerder dan het louter sanctioneren van delinquent gedrag. Dit onderscheidt de maatregel van een klassieke gemeenschapsdienst, die als sanctie kan worden opgelegd.¹⁵⁴

63. De voorwaardelijke seponering kan gepaard gaan met de naleving van specifieke voorwaarden, al dan niet gecombineerd met een ondertoezichtstelling door de sociale dienst of andere erkende hulpverleningsinstanties. De duur van deze maatregel bedraagt minimaal zes maanden en maximaal één jaar. De op te leggen voorwaarden kunnen onder meer bestaan uit:

- een plaatsverbod;
- een contactverbod;
- deelname aan een leerproject, met een maximale duur van zestig uur (al dan niet gecombineerd met andere maatregelen);
- het verrichten van een gemeenschapsdienst, eveneens met een maximale duur van zestig uur (al dan niet gecombineerd met andere maatregelen);
- vervangende maatregelen, zoals:
 - o het volgen van therapie of andere vormen van hulpverlening;
 - o inschakeling in jeugdhulpverlening;
 - o huisarrest.¹⁵⁵

Vooraleer de voorwaarden in werking treden, worden de minderjarige en diens ouders of opvoedingsverantwoordelijken door de procureur des Konings uitgenodigd om het voorstel te bespreken. Zij beschikken over een bedenktijd van vijftien werkdagen om al dan niet akkoord te gaan. De minderjarige wordt tevens geïnformeerd over zijn recht op juridische bijstand. Bij akkoord en correcte naleving van de voorwaarden wordt de strafvordering vervallen verklaard, op basis van een proces-verbaal dat door de betrokken diensten wordt opgesteld. In geval

¹⁵³ *Ibid.*

¹⁵⁴ Art. 11, §1, lid 1 Jeugdelinquentiedecreet; DE SMET B., 'Plaatsen van minderjarigen in een instelling' in X, *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2023, (121) 133; X, 'Dienst voor herstelgerichte en constructieve afhandeling (HCA)', *Vlaamse overheid Jeugdhulp Opgroeien* 23 januari 2020, <https://www.jeugdhulp.be/organisaties/dienst-voor-herstelgerichte-en-constructieve-afhandeling-hca> (geraadpleegd op 4 oktober 2024).

¹⁵⁵ Art. 11, §1, lid 2 Jeugdelinquentiedecreet.

van niet-naleving behoudt het openbaar ministerie de mogelijkheid om de zaak alsnog aanhangig te maken bij de jeugdrechtbank.¹⁵⁶

Fase ten gronde

64. Ook in de fase ten gronde behoort het opleggen van voorwaarden tot het sanctiearsenaal van de jeugdrechtbank. In dat geval is de rechter verplicht om gelijktijdig een vervangende reactie te bepalen, voor het geval de minderjarige zonder geldige reden nalaat de opgelegde voorwaarden na te leven. De beslissing tot uitvoering van de vervangende reactie wordt genomen tijdens een kabinetszitting, waarbij de minderjarige, diens advocaat en ouders of opvoedingsverantwoordelijken worden gehoord. Deze verplichting tot het bepalen van een alternatieve maatregel vervalt uitsluitend indien de sanctie bestaat uit een plaatsing in een gemeenschapsinstelling.¹⁵⁷

3.3.4. Elektronische monitoring tijdens huisarrest

Vorbereidende fase

65. De jeugdrechter beschikt over de mogelijkheid om elektronische monitoring op te leggen als modaliteit ter ondersteuning van bepaalde maatregelen, mits de technische en inhoudelijke haalbaarheid ervan voorafgaandelijk positief wordt beoordeeld door een erkende sociale dienst. Deze vorm van toezicht kan worden gecombineerd met individuele begeleiding en dient steeds proportioneel te worden afgewogen, rekening houdend met het doel van responsabilisering en het vermijden van verdere detentie.¹⁵⁸

66. Bepaalde categorieën van ernstige misdrijven – waaronder feiten met betrekking tot terrorisme, zware geweldsdelicten en drugsmisdrijven gepleegd in het kader van een criminele organisatie – sluiten de toepassing van elektronische monitoring in de vorbereidende fase uit. De jeugdrechter houdt bovendien uitdrukkelijk rekening met de mogelijke impact van de maatregel op de fysieke en psychische integriteit van andere bewoners op het domicilie van de minderjarige.¹⁵⁹

67. De duur van de elektronische monitoring wordt door de jeugdrechter vastgelegd in zijn beschikking en bedraagt minimaal drie en maximaal zes maanden.¹⁶⁰

68. Indien er geen elektronische monitoring wordt toegepast, is het toezicht op het naleven van het huisarrest toevertrouwd aan de lokale politie, die onaangekondigde controles uitvoert. De procureur des Konings bepaalt daarbij zowel de frequentie van deze controles als de te nemen maatregelen bij herhaaldelijke schendingen van de opgelegde voorwaarden. Na twee waarschuwingen kan de minderjarige worden aangehouden en voorgeleid bij de

¹⁵⁶ Art. 11, §2-§4 Jeugddelinquentiedecreet.

¹⁵⁷ DE SMET B., 'Reacties en vervangende reactie in het jeugddelinquentierecht', *T.Strafr.* 2020/3, (184) 188.

¹⁵⁸ Art. 25/0 Jeugddelinquentiedecreet.

¹⁵⁹ *Ibid.*

¹⁶⁰ *Ibid.*

jeugdrechter, die vervolgens kan overgaan tot de oplegging van alternatieve of zwaardere maatregelen.¹⁶¹

Fase ten gronde

69. Ook in de fase ten gronde kan de jeugdrechter beslissen tot het opleggen van elektronische monitoring, zij het op grond van bijkomende motivering. Deze maatregel kan in dat geval worden gekoppeld aan begeleiding tijdens het huisarrest, maar evenzeer tijdens andere activiteiten zoals schoolse of vormende trajecten en vrijetijdsbesteding. De maatregel beoogt aldus een intensieve opvolging van de minderjarige in de thuissituatie, met het oog op gedragsverandering en re-integratie.¹⁶²

70. Elektronische monitoring kan in deze fase ook als autonome sanctie worden opgelegd, op voorwaarde dat deze steeds gepaard gaat met ambulante begeleiding door erkende hulpverleningsinstanties. Het toezicht op de naleving van het huisarrest wordt in dit verband uitgevoerd door gespecialiseerde diensten, zoals het VCET, dat zowel de technologische opvolging als de samenwerking met sociale diensten coördineert.¹⁶³

3.3.5. Gesloten oriëntatie

Vorbereidende fase

71. In uitzonderlijke omstandigheden, waarbij ernstige aanwijzingen bestaan dat bijkomend onderzoek vereist is, kan de jeugdrechter beslissen tot de plaatsing van de minderjarige verdachte in een gesloten oriëntatieafdeling van een gemeenschapsinstelling. Deze maatregel is beperkt tot een maximale duur van één maand en heeft tot doel een multidisciplinaire evaluatie en risicotaxatie te laten plaatsvinden, teneinde een gefundeerd oriëntatievoorstel aan de jeugdrechter te kunnen voorleggen. De gesloten oriëntatie beoogt dus geen bestraffing, maar een intensieve en onmiddellijke inschatting van de noden, risico's en gepaste vervolgetrajecten voor de minderjarige.¹⁶⁴

72. De toepassing van deze maatregel vereist het bestaan van *dringende en uitzonderlijke omstandigheden* die een aantoonbare bedreiging voor de openbare veiligheid vormen. Bovendien is de maatregel slechts toelaatbaar indien de minderjarige wordt verdacht van een jeugddelict dat, indien gepleegd door een volwassene, zou kunnen leiden tot een correctionele gevangenisstraf of opsluiting, overeenkomstig het Strafwetboek of bijzondere wetten.¹⁶⁵

73. De leeftijd van de minderjarige speelt hierbij een beslissende rol. Voor jongeren van veertien jaar en ouder is de voorwaarde dat het misdrijf een

¹⁶¹ DE SMET B., 'Opleggen en opvolgen van voorwaarden als reactie op een jeugddelict' in X, *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2023, (115) 221-223.

¹⁶² *Ibid.*, 223; DE SMET B., 'Berisping door de jeugdrechtbank' in X, *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2021, (15) 28; HOFKENS L., 'Recente evoluties in het Vlaamse jeugddelinquentierecht', *Panopticon* 2025/46, (67) 69-70.

¹⁶³ *Ibid.*

¹⁶⁴ Art. 26, §1-§2 Jeugddelinquentiedecreet.

¹⁶⁵ *Ibid.*

gevangenisstraf van minstens drie jaar met zich meebrengt. Voor jongeren tussen twaalf en veertien jaar dient het te gaan om feiten waarvoor het Strafwetboek of bijzondere wetten voorzien in een potentiële opsluiting van vijf tot tien jaar, of meer.¹⁶⁶

74. Tijdens het verblijf in de gesloten oriëntatieafdeling wordt binnen tien dagen een multidisciplinair oriëntatieverslag opgesteld. Dit verslag bevat een inschatting van de nood aan verdere gesloten begeleiding, gebaseerd op een analyse van de delinquentiefactoren, het recidiverisico en de pedagogische behoeften van de jongere. Op basis hiervan kan de jeugdrechter een gepaste maatregel treffen.¹⁶⁷

Indien gesloten begeleiding noodzakelijk wordt geacht, wordt dit in een gemotiveerd voorstel uitgewerkt, inclusief de voorgestelde duur van de maatregel. Zowel de minderjarige en diens advocaat, als het openbaar ministerie, kunnen binnen twee werkdagen na ontvangst van het verslag hun opmerkingen formuleren.¹⁶⁸

Indien de noodzaak voor gesloten begeleiding niet wordt weerhouden, kan de jeugdrechter beslissen tot het opleggen van een alternatieve maatregel. Deze beslissing wordt genomen na het horen van de minderjarige, diens opvoedingsverantwoordelijken en, indien nodig, het openbaar ministerie, en dit uiterlijk binnen 48 uur na het beëindigen van de oriëntatieperiode.¹⁶⁹

Fase ten gronde

75. De maatregel van gesloten oriëntatie kan enkel worden opgelegd in de voorbereidende fase van de jeugddelinquentieprocedure. Binnen de fase ten gronde is deze sanctie als zelfstandige reactie niet langer voorzien in het huidige jeugddelinquentierecht.¹⁷⁰

3.3.6. Gesloten plaatsing (lange detentie) als laatste redmiddel

76. De gesloten begeleiding binnen een gemeenschapsinstelling neemt zowel in de voorbereidende fase als in de fase ten gronde de vorm aan van een geïndividualiseerd, residentieel en forensisch traject. Dit traject beoogt actief bij te dragen aan de re-integratie van de minderjarige in de samenleving, het thuismilieu of een aangepaste private voorziening. In deze context dient bijzondere aandacht uit te gaan naar de talenten en mogelijkheden van de minderjarige, evenals naar diens participatie in het begeleidingstraject.¹⁷¹

Vorbereidende fase

78. Met de inwerkingtreding van het nieuwe jeugddelinquentiedecreet op 1 maart 2023, is plaatsing in een gesloten gemeenschapsinstelling mogelijk voor

¹⁶⁶ Art. 26, §3 Jeugddelinquentiedecreet.

¹⁶⁷ PUT J., *Hanboek jeugdbeschermingsrecht: aanvulling editie 2021*, die Keure, 2023, 10; Art. 26, §4 Jeugddelinquentiedecreet.

¹⁶⁸ *Ibid.*

¹⁶⁹ *Ibid.*

¹⁷⁰ HOFKENS L., 'Recente evoluties in het Vlaamse jeugddelinquentierecht', *Panopticon* 2025/46, (67) 70.

¹⁷¹ Art. 29 IVRK; Ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, VLAAMS PARLEMENT, 2017-2018, 25 juli 2018, nr. 1, 19.

minderjarigen die na deze datum een jeugddelict hebben gepleegd en voor wie geen bijkomende procedure wegens een verontrustende situatie loopt. Daarentegen werd een gelijkaardige plaatsing vóór 1 maart 2023 binnen het jeugdbeschermingsrecht louter beschouwd als een pedagogische maatregel. Indien een minderjarige na 1 maart 2023 een nieuw delict pleegt, valt dit delict steeds onder het toepassingsgebied van het jeugddelinquentiedecreet, zelfs wanneer een lopende procedure wegens een verontrustende situatie aanhangig is.¹⁷²

79. De plaatsing in een gesloten instelling in de voorbereidende fase is in beginsel beperkt tot drie, zes of negen maanden, waarbij de concrete duur afhankelijk is van de noodwendigheden van het onderzoek en de evolutie van de begeleiding. Indien de maatregel na negen maanden wordt verlengd, mag de totale duur maximaal twaalf maanden bedragen. In uitzonderlijke omstandigheden — met name wanneer het onderzoek naar de feiten of het deskundigenonderzoek naar de persoonlijkheid van de minderjarige niet is afgerond, of indien het jeugddelict overeenkomt met een misdrijf dat bij meerderjarigen strafbaar is met een vrijheidsberoving van ten minste vijf jaar — kan de termijn worden verlengd tot twee jaar. Verdere verlengingen zijn mogelijk per opeenvolgende maand, mits gemotiveerde beschikking van de jeugdrechter waarin de absolute noodzaak tot voortzetting wordt onderbouwd. Voor elke verlenging dient de minderjarige en diens opvoedingsverantwoordelijken voorafgaandelijk te worden gehoord.¹⁷³

Indien de maximale duur van een opgelegde maatregel binnen het jeugdbeschermingsrecht verstrijkt na 1 maart 2023, kan de jeugdrechter niet autonoom overgaan tot het opleggen van een sanctie binnen het jeugddelinquentierecht. Een nieuwe vordering door het openbaar ministerie is vereist, waarna de jeugdrechter de procedure overeenkomstig het jeugddelinquentiedecreet dient te volgen.¹⁷⁴

80. Een gesloten plaatsing kan tevens worden opgelegd als vervangende reactie bij het niet naleven van eerder opgelegde voorwaarden. Ook indien een vonnis tot plaatsing van meer dan negen maanden wordt omgezet in een vervolgtraject in het thuismilieu onder toezicht, spreekt men van een vervangende reactie. Deze laatste vorm van begeleiding vergt de naleving van specifieke voorwaarden door de minderjarige.¹⁷⁵

81. Met het wijzigingsdecreet van 19 april 2024 wordt bovendien, vanaf de leeftijd van 23 jaar, de uitvoering van gesloten begeleiding in een federale strafinrichting mogelijk, na medisch-psychologisch onderzoek.¹⁷⁶ Deze bepaling is evenwel slechts uitvoerbaar na de totstandkoming van een samenwerkingsakkoord

¹⁷² DE SMET B., 'Plaatsen van minderjarigen in een instelling' in X, *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2023, (121) 125-139.

¹⁷³ *Ibid.*, 140-141.

¹⁷⁴ *Ibid.*

¹⁷⁵ *Ibid.*

¹⁷⁶ Art. 5, §3 Decr.VI. 19 april 2024 tot wijziging van het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentie recht, wat betreft de opheffing van de leeftijdsgrens en de mogelijkheid van elektronische monitoring in de fase van de voorlopige rechtspleging en overige wijzigingen, *BS* 13 mei 2024.

met de federale overheid.¹⁷⁷ De toepassing ervan is uitgesloten voor sancties van langdurige gesloten begeleiding uitgesproken vóór het bereiken van de leeftijd van achttien jaar.¹⁷⁸

Fase ten gronde

82. In de fase ten gronde worden sancties opgelegd met het oog op de bescherming van de samenleving en herintegratie van de minderjarige.¹⁷⁹ De duur van de sanctie is wettelijk begrensd in functie van de leeftijd van de minderjarige op het ogenblik van de feiten: voor 12- tot 13-jarigen geldt een maximumduur van twee jaar, voor 14- tot 15-jarigen vijf jaar, en voor 16- tot 17-jarigen zeven jaar.¹⁸⁰ Zodra deze termijnen verstrijken, is de jeugdrechtbank in beginsel niet langer bevoegd.¹⁸¹ Uitzonderingen hierop zijn mogelijk indien een bijkomend jeugddelict wordt gepleegd of indien er eveneens een plaatsing loopt in het kader van een verontrustende situatie.¹⁸²

83. Goed gedrag binnen de gemeenschapsinstelling kan, zonder dat hier sprake is van een automatisme, aanleiding geven tot herziening van de sanctie.¹⁸³ Een verkorting van de plaatsing of een terugkeer naar huis onder voorwaarden — zoals huisarrest, deelname aan herstelbemiddeling of de realisatie van een positief project — behoort tot de mogelijkheden.¹⁸⁴ Een herziening kan slechts om de zes maanden worden aangevraagd, tenzij uitzonderlijke omstandigheden een dringende herziening verantwoorden.¹⁸⁵

¹⁷⁷ HOFKENS L., 'Recente evoluties in het Vlaamse jeugddelinquentierecht', *Panopticon* 2025/46, (67) 68.

¹⁷⁸ *Ibid.*

¹⁷⁹ DE SMET B., 'Plaatsen van minderjarigen in een instelling' in X, *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2023, (121) 136.

¹⁸⁰ D'HOOGHE C. en DE PUYDT A., 'Het nieuwe jeugddelinquentierecht in Vlaanderen' in JANSSENS E., DECOCK G. en DE PUYDT A. (eds.), *Handboek voor de advocaat-stagiair 2019-2020. Jeugdrecht*, Wolters Kluwer, 2019, (43) 55.

¹⁸¹ DE SMET B., 'Plaatsen van minderjarigen in een instelling' in X, *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2023, (121) 136-137.

¹⁸² *Ibid.*

¹⁸³ *Ibid.*, 125-138.

¹⁸⁴ *Ibid.*

¹⁸⁵ Art. 16, §2, lid 2 Jeugddelinquentiedecreet.

4. De proces- en rechtswaarborgen van een minderjarige

84. Opdat de procedure formeel, transparant en objectief verloopt, zijn in het jeugddelinquentierecht diverse procedurele waarborgen verankerd.¹⁸⁶ Alle betrokken actoren zijn gehouden om de proces- als rechtswaarborgen op een begrijpelijke en toegankelijke manier mee te delen aan de minderjarige.¹⁸⁷ Deze informatieplicht is actief van aard: elke actor dient op eigen initiatief en op verschillende momenten tijdens de procedure de minderjarige verdachten of delictplegers correct te informeren.¹⁸⁸ Dit vereist een communicatie op maat van de minderjarige, conform zowel nationale regelgeving als internationale standaarden.¹⁸⁹

4.1. VASTSTELLING VAN DE FEITEN

85. Voor een correcte inschatting van een concrete jeugddelictsituatie is het essentieel dat goed opgeleide beroepsbeoefenaars feiten en relevante informatie verzamelen, verifiëren en analyseren met het oog op een belangenafweging. Deze professionals – die werken met en voor kinderen en jongeren, al dan niet in multidisciplinaire teams – beschikken over expertise in kinder- en ontwikkelingspsychologie en aanverwante humane en sociale wetenschappen. Bij het contact met minderjarigen is het van fundamenteel belang dat een kindvriendelijke en veilige omgeving gewaarborgd is.¹⁹⁰

4.2. GEEN TERUGWERKENDE KRACHT

86. Geen enkele gedraging kan aanleiding geven tot een sanctie indien deze op het moment van de handeling niet als delict was omschreven in de wet. Evenmin mag een minderjarige worden onderworpen aan een zwaardere sanctie dan degene die gold op het tijdstip van het gepleegde feit. Deze fundamentele regel van niet-retroactiviteit vormt een essentiële waarborg van het legaliteitsbeginsel in het jeugddelinquentierecht. Indien een wetswijziging na het delict voorziet in een lichtere sanctie, geldt deze wijziging in het voordeel van de minderjarige.¹⁹¹

4.3. WETTELIJKE VERTEGENWOORDIGING

87. Een minderjarige die betrokken is in een jeugddelinquentieprocedure heeft recht op bijstand van een onafhankelijke advocaat, bij voorkeur met specifieke expertise in het jeugdrecht.¹⁹² Het is essentieel dat de minderjarige duidelijke en begrijpelijke informatie ontvangt, aangepast aan diens leeftijd, achtergrond en

¹⁸⁶ Art. 3, §3, lid 1 Jeugddelinquentiedecreet.

¹⁸⁷ *Ibid.*

¹⁸⁸ *Ibid.*

¹⁸⁹ Ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, VLAAMS PARLEMENT, 2017-2018, 25 juli 2018, nr. 1, 36.

¹⁹⁰ OP DE BEECK H., HERBOTS K., LAMBRECHTS S. en WILLEMS N., 'Children's best interests between theory & practice: A discussion of commonly encountered tensions and possible solutions based on international best interests practices and policy strategies since 2004', *Keki* augustus 2014, (1) 15-16, [Het belang van het kind: tussen theorie en praktijk | Kenniscentrum Kinderrechten](#).

¹⁹¹ UNITED NATIONS COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, 18 september 2019, CRC/C/GC/24, 8-9, <https://digitallibrary.un.org/record/3899429>.

¹⁹² Art. 54bis Jeugdbeschermingswet; OP DE BEECK H., HERBOTS K., LAMBRECHTS S. en WILLEMS N., 'Children's best interests between theory & practice: A discussion of commonly encountered tensions and possible solutions based on international best interests practices and policy strategies since 2004', *Keki* augustus 2014, (1) 28, [Het belang van het kind: tussen theorie en praktijk | Kenniscentrum Kinderrechten](#).

cognitieve capaciteiten.¹⁹³ De vertrouwelijkheid van de communicatie tussen de minderjarige en diens advocaat of andere ondersteunende personen dient steeds gewaarborgd te zijn, conform het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer en correspondentie.¹⁹⁴ Deze rechten zijn van dwingende aard en kunnen niet worden afgezien door de minderjarige.¹⁹⁵ De zogenaamde *Salduz*-wetgeving regelt de verplichte bijstand van een advocaat vanaf het eerste verhoor.¹⁹⁶

88. Naast de directe participatie via een advocaat, is in bepaalde situaties ook indirecte participatie mogelijk. Dit houdt in dat een volwassene – zoals een ouder of een professionele vertegenwoordiger – optreedt namens het kind en diens standpunten, wensen en behoeften overbrengt. Deze vorm van vertegenwoordiging is enkel aangewezen wanneer het kind onvoldoende maturiteit bezit om rechtstreeks te participeren. Cruciaal is dat de vertegenwoordiger het belang van het kind vooropstelt en diens stem op accurate wijze in het proces weerspiegelt.¹⁹⁷

89. Indien de minderjarige nog geen advocaat heeft, wordt er ambtshalve een jeugdadvocaat aangesteld vanaf het niveau van het parket.¹⁹⁸ Deze bijstand wordt verstrekt door een advocaat die de aanbeveling van de Orde van Vlaamse Balies van 7 december 2005 naleeft.¹⁹⁹ Deze mogelijkheid is evenwel afhankelijk van de beschikbaarheid van de nodige technische infrastructuur en vereist de naleving van strikte procedurele waarborgen: de minderjarige moet in staat zijn om alle partijen simultaan en zonder technische belemmeringen te zien en te horen, en vertrouwelijke communicatie met diens raadsman moet ongestoord mogelijk blijven.²⁰⁰

Hoewel het Vlaamse Jeugddelinquentiedecreet slechts spreekt van het *recht* op bijstand, oordeelde het Grondwettelijk Hof – in lijn met de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en het Hof van Cassatie – dat deze bijstand een essentieel onderdeel vormt van de rechten van verdediging.²⁰¹

90. De minderjarige kan ervoor opteren om niet fysiek of via videoconferentie te verschijnen en zich enkel door zijn advocaat te laten vertegenwoordigen.²⁰²

¹⁹³ Ibid; art. 3, §3, lid 1 Jeugddelinquentiedecreet.

¹⁹⁴ UNITED NATIONS COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, 18 september 2019, CRC/C/GC/24, 10, <https://digitallibrary.un.org/record/3899429>.

¹⁹⁵ VERCRUYSE L. 'Een kwaliteitsvolle jeugdadvocaat: Een must-have voor minderjarige verdachten', *Panopticon* 2022/43, (383) 386.

¹⁹⁶ Ibid; EHRM 27 november 2008, 36391/02, *Salduz/Turkije*.

¹⁹⁷ OP DE BEECK H., HERBOTS K., LAMBRECHTS S. en WILLEMS N., 'Children's best interests between theory & practice: A discussion of commonly encountered tensions and possible solutions based on international best interests practices and policy strategies since 2004', *Keki* augustus 2014, (1) 28, [Het belang van het kind: tussen theorie en praktijk | Kenniscentrum Kinderrechten](#).

¹⁹⁸ D'HOOGHE C. en DE PUYDT A., 'Het nieuwe jeugddelinquentierecht in Vlaanderen' in JANSSENS E., DECOCK G. en DE PUYDT A. (eds.), *Handboek voor de advocaat-stagiair 2019-2020. Jeugdrecht*, Wolters Kluwer, 2019, (43) 54.

¹⁹⁹ Ibid.

²⁰⁰ Art. 15 Jeugddelinquentiedecreet.

²⁰¹ LEENKNECHT J. en VEECKMANS K., 'Jeugddelinquentiedecreet. Schending belang van het kind en legaliteitsbeginsel, maar fundamentele blijven overeind', *NJW* 2021/443, (422) 427.

²⁰² Art. 14, §1, lid 2 Jeugddelinquentiedecreet.

Nochtans blijkt uit de parlementaire voorbereiding dat de decreetgever enkel fysieke aanwezigheid mét bijstand beoogde, en geen plaatsvervangende vertegenwoordiging.²⁰³ Deze interpretatie wijkt af van het voormalige artikel 54 van de Jeugdbeschermingswet, dat vertegenwoordiging wel toeliet, en vormt aldus een verzwakking van de procedurele rechtswaarborgen.²⁰⁴ Bovendien kan de jeugdrechter, in uitzonderlijke gevallen, ambtshalve beslissen dat de minderjarige persoonlijk dient te verschijnen.²⁰⁵

4.4. MOTIVERINGSPLICHT IN RECHTE

91. Jeugdrechters zijn gehouden tot een expliciete en verantwoorde motivering van hun beslissingen. De motivering moet niet enkel de feitelijke omstandigheden en de relevante juridische elementen bevatten, maar ook aangeven hoe deze elementen werden afgewogen in het licht van het concrete dossier. In het bijzonder moet de jeugdrechter uiteenzetten waarom bepaalde belangen of standpunten – waaronder de mening van de minderjarige – al dan niet gevolgd werden. Indien wordt afgeweken van het standpunt van het kind, moet dit uitdrukkelijk worden gemotiveerd. Zelfs wanneer de uitkomst ogenschijnlijk indruist tegen het belang van het kind, dient de beslissing aan te tonen dat het belang van het kind toch een primaire overweging vormde, conform het IVRK.²⁰⁶

4.5. HET LEGALITEITSBEGINSEL

92. Het legaliteitsbeginsel behoort tot de fundamentele pijlers van het strafrecht en vindt, met de nodige aanpassingen, eveneens toepassing in het jeugddelinquentierecht. Het principe impliceert dat een sanctie slechts kan worden opgelegd indien het betrokken gedrag reeds op het moment van de feiten wettelijk strafbaar was gesteld. Binnen de context van het jeugddelinquentierecht krijgt dit beginsel een specifieke invulling, rekening houdend met de bijzondere rechtspositie van minderjarigen.²⁰⁷

Het legaliteitsbeginsel beoogt in de eerste plaats rechtszekerheid en voorspelbaarheid te garanderen.²⁰⁸ Een minderjarige moet op voorhand kunnen inschatten welk gedrag aanleiding kan geven tot een reactie van de overheid, en welke sancties hieraan verbonden kunnen zijn.²⁰⁹ Dit vereist dat de bepalingen inzake jeugddelinquentie en de daarop toepasselijke jeugdsancties op een duidelijke, nauwkeurige en toegankelijke wijze zijn geformuleerd.²¹⁰

²⁰³ Ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, VLAAMS PARLEMENT, 2017-2018, 25 juli 2018, nr. 1, 24.

²⁰⁴ LEENKNECHT J. en VEECKMANS K., 'Jeugddelinquentiedecreet. Schending belang van het kind en legaliteitsbeginsel, maar fundamentele blijven overeind', *NJW* 2021/443, (422) 427.

²⁰⁵ RAAD VAN STATE, Advies over een ontwerp van besluit van de Vlaamse Regering 'over het gebruik van videoconferentie voor de verschijning van minderjarige verdachten en delictplegers', 8 september 2020, nr. 67.881/1/V, 3, <http://www.raadvst-consetat.be/dbx/adviezen/67881.pdf#search=jeugddelinquentie>.

²⁰⁶ Art. 149 Gw.; DE SMET B., 'Opleggen en opvolgen van voorwaarden als reactie op een jeugddelict' in X, *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2023, (115) 206.

²⁰⁷ FRANSSENS M., PUT J. en DEKLERCK J., *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Universitaire Pers Leuven, 2010, 7.

²⁰⁸ *Ibid.*

²⁰⁹ *Ibid.*

²¹⁰ *Ibid.*; art. 44/1, §6 Jeugddelinquentiedecreet; art. 7 EVRM.

93. Voor de jeugdrechters betekent dit beginsel dat zij geen discretionaire ruimte hebben om buiten het wettelijk kader op te treden.²¹¹ De sancties die zij kunnen opleggen moeten uitdrukkelijk voorzien zijn in het Jeugddelinquentiedecreet, en kunnen slechts worden toegepast indien de delictuele gedraging, in al haar bestanddelen, wettig en overtuigend is bewezen.²¹²

94. Het legaliteitsbeginsel is verankerd in diverse internationale en nationale rechtsnormen.²¹³ Zo bepaalt artikel 7, eerste lid, van het EVRM dat "*niemand kan worden veroordeeld wegens een handelen of nalaten dat geen strafbaar feit naar nationaal of internationaal recht uitmaakte ten tijde dat het handelen of nalaten geschiedde.*"²¹⁴ Evenmin zal een zwaardere straf worden opgelegd dan die welke ten tijde van het begaan van het strafbare feit van toepassing was."²¹⁵ Deze bepaling geldt niet alleen voor meerderjarige verdachten, maar ook voor minderjarigen die met het jeugddelinquentierecht in aanraking komen.²¹⁶

Specifiek voor minderjarigen bevat ook het IVRK een gelijkaardige waarborg in artikel 40, tweede lid, a).²¹⁷ Dit bevestigt dat ook minderjarigen recht hebben op de bescherming van het legaliteitsbeginsel, als fundamenteel onderdeel van een eerlijk proces.²¹⁸

Ten slotte vindt het beginsel ook zijn grondslag in de Belgische Grondwet, meer bepaald in de artikelen 12 en 14.²¹⁹ Artikel 12 stelt dat "*niemand kan worden vervolgd dan in de gevallen die de wet bepaalt en in de vorm die zij voorschrijft*", terwijl artikel 14 bepaalt dat "*geen straf kan worden ingevoerd of toegepast dan krachtens de wet*".²²⁰

4.6. HET PROPORTIONALITEITS- EN SUBSIDIARITEITSBEGINSEL

95. In het jeugddelinquentierecht zijn het proportionaliteits- en het subsidiariteitsbeginsel onlosmakelijk verbonden met de doelstelling om de reactie op een jeugddelict af te stemmen op zowel de ernst van het gepleegde feit als de noden van de minderjarige, met respect voor zijn of haar ontwikkelingskansen. Er wordt gezocht naar een evenwicht tussen maatschappelijke bescherming, responsabilisering en pedagogische begeleiding van de minderjarige.²²¹

96. Het proportionaliteitsbeginsel vereist dat de opgelegde reactie in verhouding staat tot de ernst van het jeugddelict.²²² In tegenstelling tot het vroegere beschermingsmodel, waarbij de noodzaak tot bescherming van de minderjarige

²¹¹ D'HOOGE C. en DE PUYDT A., 'Het nieuwe jeugddelinquentierecht in Vlaanderen' in JANSSENS E., DECOCK G. en DE PUYDT A. (eds.), *Handboek voor de advocaat-stagiair 2019-2020. Jeugdrecht*, Wolters Kluwer, 2019, (43) 52.

²¹² *Ibid.*, 53.

²¹³ *Ibid.*, 7.

²¹⁴ Art. 7, lid 1 EVRM.

²¹⁵ *Ibid.*

²¹⁶ *Ibid.*

²¹⁷ Art. 40, lid 2, a); FRANSSENS M., PUT J. en DEKLERCK J., *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Universitaire Pers Leuven, 2010, 7.

²¹⁸ *Ibid.*; art. 6 EVRM.

²¹⁹ *Ibid.*

²²⁰ Art. 12 Gw.; art. 14 Gw.

²²¹ Art. 41/5, lid 1 Jeugddelinquentiedecreet.

²²² DECOCK G. en VAN RUMST S., 'Jeugddelinquentie 2020: een straffer Vlaanderen', *TJK* 2019/3, (223) 223.

centraal stond, staat thans de ernst van het delict en de individuele verantwoordelijkheid van de jongere voorop.²²³ Dit vertaalt zich onder meer in de beperkte toepassing van vrijheidsberovende maatregelen: een plaatsing in een gemeenschapsinstelling wordt slechts overwogen bij ernstige jeugddelicten en geldt als een *ultimum remedium*.²²⁴ De reactie moet niet alleen wettig en gepast zijn, maar ook bijdragen tot een humane, betekenisvolle en pedagogisch verantwoorde benadering van de minderjarige.²²⁵

97. De jeugdrechter beschikt bovendien over de bevoegdheid om op elk moment, hetzij ambtshalve, hetzij op advies van de sociale dienst of op vordering van het openbaar ministerie, een lopende plaatsing te herzien. Deze kan worden verkort, opgeheven of vervangen door een minder ingrijpende maatregel, op voorwaarde dat dit in het belang van de minderjarige en in overeenstemming met de proportionaliteitsvereiste gebeurt.²²⁶

98. Aanvullend hierop vormt het subsidiariteitsbeginsel een bijkomend toetsingscriterium.²²⁷ De jeugdrechter is gehouden om steeds de minst ingrijpende reactie te kiezen die noodzakelijk is om op het gepleegde delict te reageren.²²⁸ Vrijheidsbeperkende of -berovende maatregelen mogen slechts worden opgelegd wanneer andere, minder zware maatregelen ontoereikend zijn.²²⁹ Zo fungeert plaatsing slechts als sluitstuk binnen het sanctiearsenaal, waarbij prioriteit wordt gegeven aan maatregelen die de jongere in de maatschappij houden en zijn herstelgericht traject ondersteunen.²³⁰

4.7. HET VERMOEDEN VAN ONSCHULD

99. Tevens vormt het vermoeden van onschuld een fundamenteel rechtsbeginsel dat onverkort van toepassing gedurende alle fasen van het opsporings- en vervolgingsproces, met inbegrip van de buitengerechtelijke afhandeling van jeugddelicten.²³¹ Dit beginsel impliceert dat elke minderjarige verdachte geacht wordt onschuldig te zijn tot het tegendeel is bewezen.²³² De bewijslast rust derhalve volledig bij het openbaar ministerie of de vervolgende instantie, waarbij iedere twijfel dient in het voordeel van de minderjarige te worden geïnterpreteerd.²³³

²²³ *Ibid.*

²²⁴ *Ibid.*

²²⁵ DE SMET B., 'Plaatsen van minderjarigen in een instelling' in X, *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2023, (121) 135-137.

²²⁶ Art. 16, §2 Jeugddelinquentiedecreet.

²²⁷ D'HOOGHE C. en DE PUYDT A., 'Het nieuwe jeugddelinquentierecht in Vlaanderen' in JANSSENS E., DECOCK G. en DE PUYDT A. (eds.), *Handboek voor de advocaat-stagiair 2019-2020. Jeugdrecht*, Wolters Kluwer, 2019, (43) 53.

²²⁸ *Ibid.*

²²⁹ DE SMET B., 'Plaatsen van minderjarigen in een instelling' in X, *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2023, (121) 135.

²³⁰ *Ibid.*

²³¹ GwH 11 februari 2021, 22/2021, overw. A.36.2.; UNITED NATIONS COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, 18 september 2019, CRC/C/GC/24, 9, <https://digitallibrary.un.org/record/3899429>.

²³² *Ibid.*

²³³ *Ibid.*

100. Zelfs in het kader van een seponering of een buitengerechtelijke afhandeling, waarbij de minderjarige verdachte ertoe kan worden aangezet bepaalde verbintenissen aan te gaan, mag de niet-ontkenning van het delict niet worden geïnterpreteerd als een impliciete schulderkenning.²³⁴ Het recht op zwijgen blijft immers integraal gewaarborgd, en het uitoefenen van dit recht mag niet als een indicatie van schuld worden beschouwd.²³⁵ Bovendien dient gedrag dat mogelijk als verdacht kan worden geïnterpreteerd—zoals nervositeit, tegenstrijdigheden in verklaringen of stilzwijgen—niet automatisch te worden vertaald naar een vermoeden van schuld.²³⁶ Dergelijke gedragingen kunnen immers voortvloeien uit factoren eigen aan de minderjarigheid, zoals onvolwassenheid, gebrekkig inzicht in het juridische proces, of angst.²³⁷

4.8. DE INDIVIDUALISERING

101. Het individualiseringsbeginsel impliceert dat de reactie op een jeugddelict afgestemd wordt op de persoonlijke omstandigheden, behoeften en mogelijkheden van de minderjarige. In functie van zijn belang wordt rekening gehouden met diens unieke context, met als doel duurzame gedragsverandering en sociale re-integratie. De jeugdrechter beschikt daartoe over een ruime beoordelingsvrijheid om een passende maatregel op te leggen.²³⁸

4.9. DE KORTST MOGELIJKE DUUR

103. Binnen het jeugddelinquentierecht geldt dat de procedure zo spoedig mogelijk moet worden afgehandeld.²³⁹ Hoe langer de tijd tussen het plegen van het delict en de uiteindelijke reactie, hoe kleiner de kans dat de maatregel het beoogde pedagogische effect sorteert.²⁴⁰ Om die reden krijgt de procedure vanaf het optreden van de politiediensten prioriteit.²⁴¹

Bovendien is een periodieke evaluatie van de genomen maatregelen essentieel, en in sommige gevallen, zoals bij uithuisplaatsing, zelfs wettelijk verplicht.²⁴² Bij elke maatregel wordt een maximumduur bepaald, die niet retroactief kan worden verlengd, ook al vindt de jeugdrechter dat dit nodig is in het belang van de

²³⁴ LEENKNECHT J. en VEECKMANS K., 'Jeugddelinquentiedecreet. Schending belang van het kind en legaliteitsbeginsel, maar fundamenteën blijven overeind', *NJW* 2021/443, (422) 428.

²³⁵ *Ibid.*

²³⁶ UNITED NATIONS COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, 18 september 2019, CRC/C/GC/24, 9, <https://digitallibrary.un.org/record/3899429>.

²³⁷ *Ibid.*

²³⁸ Art. 41/3, lid 1 Jeugddelinquentiedecreet; OPENAI, 'ChatGPT-antwoord op prompt: wat is een geïndividualiseerde aanpak van minderjarige jeugddelinquent', 10 december 2024, [Geïndividualiseerde aanpak jeugddelinquenten](https://geindividualiseerde.aanpakjeugddelinquenten).

²³⁹ UNITED NATIONS COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, 18 september 2019, CRC/C/GC/24, 10, <https://digitallibrary.un.org/record/3899429>.

²⁴⁰ *Ibid.*

²⁴¹ Ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, VLAAMS PARLEMENT, 2017-2018, 25 juli 2018, nr. 1, 5; art. 3, §5 Jeugddelinquentiedecreet.

²⁴² *Ibid.*

minderjarige.²⁴³ In geval van vrijheidsberoving wordt de reeds doorgebrachte duur zelfs in mindering gebracht op de uiteindelijke sanctie.²⁴⁴

4.10. EVALUATIE EN HERZIENING VAN BESLISSINGEN

104. Er wordt gegarandeerd dat minderjarigen toegang hebben tot effectieve rechtsmiddelen, waaronder de mogelijkheid tot herziening van maatregelen en sancties, en het instellen van hoger beroep. Deze toegang is essentieel voor het waarborgen van een proportionele, doelgerichte en eerlijke reactie. Het heeft als doel om bij een positieve uitvoering te opteren voor een minder ingrijpende sanctie ten voordele van de minderjarige.²⁴⁵

105. Een herziening kan ambtshalve worden bevolen door de jeugdrechter of de jeugdrechtbank, op vordering van het openbaar ministerie of op verzoek van de minderjarige of diens opvoedingsverantwoordelijken.²⁴⁶ De termijn voor het indienen van een herzieningsverzoek bedraagt drie maanden voor maatregelen en zes maanden voor sancties, te rekenen vanaf de definitieve beslissing.²⁴⁷ Bij definitieve reacties is een jaarlijkse heroverweging verplicht.²⁴⁸ Daarnaast zou het disproportioneel en in strijd met de grondrechten van de minderjarige zijn om een reactie te laten voortduren zodra deze niet langer in het belang van de minderjarige kan worden verantwoord.²⁴⁹

4.11. INSPRAAK VAN MINDERJARIGEN EN HUN GEZINNEN

106. De mening van het kind is een fundamentele verplichting, ongeacht diens leeftijd, maturiteit of de (kwetsbare) situatie waarin de minderjarige verkeert. Het gaat om een verplichting die haar basis vindt in zowel nationale regelgeving als internationale mensenrechteninstrumenten, waaronder artikel 12 van het IVRK. De jeugdrechter dient na te gaan hoe het kind de situatie beleeft, welke elementen voor hem of haar van belang zijn, en hoe het kind zich uit over de feiten en de procedure. Participatie veronderstelt immers meer dan louter aanwezigheid; het gaat om betekenisvolle betrokkenheid.²⁵⁰

107. Indien de jongere zijn of haar mening niet zelfstandig of rechtstreeks kan uitdrukken, kan deze via een vertegenwoordiger kenbaar worden gemaakt. In situaties waar de belangen van het kind potentieel conflicteren met die van diens wettelijke vertegenwoordiger (zoals de ouder of voogd), kan een voogd ad hoc worden aangesteld. Deze waarborgt een onafhankelijke vertegenwoordiging die uitsluitend de belangen van het kind behartigt. Het aanstellen van een voogd ad

²⁴³ DE SMET B., 'Plaatsen van minderjarigen in een instelling' in X, *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2023, (121) 238.

²⁴⁴ GwH 11 februari 2021, 22/2021, A.38.

²⁴⁵ LEENKNECHT J. en VEECKMANS K., 'Jeugddelinquentiedecreet. Schending belang van het kind en legaliteitsbeginsel, maar fundamentele belangen blijven overeind', *NJW* 2021/443, (422) 423-427.

²⁴⁶ Art. 16, §2, lid 1 Jeugddelinquentiedecreet; D'HOOGHE C. en DE PUYDT A., 'Het nieuwe jeugddelinquentierecht in Vlaanderen' in JANSSENS E., DECOCK G. en DE PUYDT A. (eds.), *Handboek voor de advocaat-stagiair 2019-2020. Jeugdrecht*, Wolters Kluwer, 2019, (43) 65.

²⁴⁷ *Ibid.*

²⁴⁸ Art. 16, §2, lid 6 Jeugddelinquentiedecreet.

²⁴⁹ GwH 11 februari 2021, 22/2021, A.43.

²⁵⁰ HERBOTS K., 'Beleidsadvies belang van het kind: Startpunt naar een vertaling voor Vlaanderen', *Keki* januari 2018, (1) 14, [Belang van het kind: startpunt naar een vertaling voor Vlaanderen | Kenniscentrum Kinderrechten \(keki.be\)](#); VRIJENS C., 'Het belang van het kind als "een eerste" overweging: een kinderrecht', *TJK* 2020/2, (47) 49.

hoc is met name relevant in delicate of complexe dossiers waarin de neutraliteit van de bestaande voogd of ouder niet kan worden gegarandeerd.²⁵¹

108. Onder invloed van internationale normen, zoals het VN-Kinderrechtenverdrag, groeit de tendens om minderjarigen te erkennen als autonome rechtssubjecten, in het bijzonder wanneer de procedure hen rechtstreeks aangaat.²⁵² In de Belgische context impliceert dit dat minderjarigen vanaf de leeftijd van twaalf jaar in bepaalde gevallen zelfstandig kunnen optreden binnen de procedure, met name in zaken die direct betrekking hebben op hun persoon.²⁵³ Zo worden zij geacht deel te nemen aan de gesprekken met de jeugdrechter, onder meer tijdens het bespreken van voorlopige maatregelen.²⁵⁴ De jeugdrechter houdt deze gesprekken doorgaans in zijn kabinet, in aanwezigheid van het kind en diens ouders of voogden, en beoogt daarbij een begrijpelijke en niet-bedreigende omgeving te creëren waarin het kind zijn of haar visie kan uiten.²⁵⁵

109. Persoonlijke verschijning van de minderjarige ter zitting is in principe verplicht, althans bij de eerste verschijning voor de jeugdrechter of de jeugdrechtbank. Nadien beschikt de rechter over een discretionaire bevoegdheid om de fysieke aanwezigheid van het kind al dan niet te bevelen. Indien de minderjarige zonder geldige reden afwezig blijft ondanks een correcte oproeping, kan de rechter een beslissing bij verstek nemen.²⁵⁶

110. De aanwezigheid van de ouders of wettelijke voogden tijdens de jeugddelinquentieprocedure is in principe toegestaan en wordt vaak als ondersteunend beschouwd. Hun aanwezigheid kan een emotioneel houvast bieden aan de minderjarige en bijdragen aan een beter begrip van de procedure. Niettemin kan de jeugdrechter of een andere bevoegde autoriteit beslissen om deze aanwezigheid te beperken of uit te sluiten. Dit gebeurt op verzoek van het kind zelf, diens juridische of andere gepaste assistent, of wanneer wordt vastgesteld dat de aanwezigheid van de ouders niet in het belang van het kind is. Zulke uitsluiting is bijvoorbeeld gerechtvaardigd indien de aanwezigheid de minderjarige onder druk zet of het kind belemmert in het vrij en spontaan uiten van diens mening.²⁵⁷

111. Het is van wezenlijk belang dat kinderen op een adequate manier worden ondersteund om inzicht te krijgen in de aard van de beschuldigingen, de mogelijke juridische gevolgen en hun rechten binnen het proces. Hierbij speelt de advocaat

²⁵¹ LEENKNECHT J. en VEECKMANS K., 'Jeugddelinquentiedecreet. Schending belang van het kind en legaliteitsbeginsel, maar fundamenteën blijven overeind', *NJW* 2021/443, (422) 424.

²⁵² *Ibid.*

²⁵³ UNITED NATIONS COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, 18 september 2019, CRC/C/GC/24, 9, <https://digitallibrary.un.org/record/3899429>.

²⁵⁴ LEENKNECHT J. en VEECKMANS K., 'Jeugddelinquentiedecreet. Schending belang van het kind en legaliteitsbeginsel, maar fundamenteën blijven overeind', *NJW* 2021/443, (422) 424.

²⁵⁵ *Ibid.*

²⁵⁶ Art. 15 Jeugddelinquentiedecreet.

²⁵⁷ UNITED NATIONS COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, 18 september 2019, CRC/C/GC/24, 9-10, <https://digitallibrary.un.org/record/3899429>.

van het kind een centrale rol. Ook andere professionals, zoals maatschappelijk werkers of gespecialiseerde jeugdhulpverleners, kunnen bijdragen aan het versterken van het rechtsbegrip van het kind.²⁵⁸

Kinderen moeten in staat worden gesteld om hun verdediging daadwerkelijk te voeren: zij moeten hun visie kunnen verwoorden, vragen kunnen stellen aan getuigen, eigen bewijs aanleveren en zich kunnen uitspreken over de voorgestelde maatregelen of sancties. Dit vereist dat zij het proces niet alleen juridisch, maar ook cognitief en emotioneel kunnen volgen. Bijzondere aandacht moet daarbij gaan naar kinderen met specifieke noden, zoals minderjarigen met een beperking of een anderstalige achtergrond.²⁵⁹

4.11.1. Kindvriendelijke en toegankelijke procedure

112. Het gebruik van begrijpelijke, laagdrempelige en kindvriendelijke taal is in dit kader onontbeerlijk. Ook de fysieke inrichting van rechtbankzalen en verhoorlokalen moet aangepast zijn aan kinderen, zodat deze geen angst of afstand oproepen. Vermijden van intimiderende elementen – zoals toga's of formele taalgebruik – draagt eveneens bij aan een veilige en ondersteunende omgeving waarin het kind tot zijn recht komt.²⁶⁰

4.11.2. Evoluerende capaciteiten en maturiteit

113. Hoewel het recht op participatie van minderjarigen een universeel karakter heeft, blijft de invulling ervan afhankelijk van de evoluerende capaciteiten van het kind. De mening van het kind krijgt passend gewicht in overeenstemming met diens leeftijd en rijpheid. In het jeugddelinquentierecht betekent dit dat de participatie-intensiteit varieert naargelang de concrete situatie en de individuele ontwikkeling van het kind.²⁶¹

De beoordeling van maturiteit kan echter niet op een uniforme of louter leeftijdsgebonden wijze plaatsvinden. Rijpheid is immers een gradueel en multidimensioneel proces, waarbij cognitieve, morele, emotionele en sociale competenties zich geleidelijk ontwikkelen. Rationaliteit, langetermijnperspectief, empathisch vermogen en beslissingsonafhankelijkheid vormen hierbij centrale beoordelingscriteria. Daarom is een *in concreto*-beoordeling per dossier noodzakelijk, waarbij de jeugdrechter de evoluerende capaciteiten zorgvuldig afweegt tegen de aard en zwaarte van de te nemen beslissing.²⁶²

Cruciaal hierbij is dat de beoordeling van de maturiteit niet mag samenvallen met de beoordeling van de waarde van de mening zelf. Met andere woorden: een kind kan onrijp zijn, maar desondanks relevante en betekenisvolle perspectieven

²⁵⁸ *Ibid*; art. 3, §3 Jeugddelinquentiedecreet.

²⁵⁹ *Ibid*.

²⁶⁰ *Ibid*.

²⁶¹ OP DE BEECK H., HERBOTS K., LAMBRECHTS S. en WILLEMS N., 'Children's best interests between theory & practice: A discussion of commonly encountered tensions and possible solutions based on international best interests practices and policy strategies since 2004', *Keki* augustus 2014, (1) 26-28, [Het belang van het kind: tussen theorie en praktijk | Kenniscentrum Kinderrechten](#); LEENKNECHT J. en VEECKMANS K., 'Jeugddelinquentiedecreet. Schending belang van het kind en legaliteitsbeginsel, maar fundamenteën blijven overeind', *NJW* 2021/443, (422) 424.

²⁶² *Ibid*.

aanreiken. De afweging of een kind in staat is om mee te beslissen, moet dan ook duidelijk worden onderscheiden van de vraag of diens mening waardevol genoeg is om in overweging te nemen.²⁶³

Tegelijkertijd is het belangrijk om alert te zijn voor indicaties van beperkte beslissingsbekwaamheid. Onvoldoende begrip van de feiten, een gebrek aan kritisch denkvermogen, afhankelijkheid van derden of inconsistente verklaringen kunnen signalen zijn die de rechter ertoe nopen om voorzichtig om te gaan met de betrokkenheid van het kind bij bepaalde beslissingen. Toch mag dit geen reden zijn om het kind systematisch van participatie uit te sluiten. Eerder is een genuanceerde ondersteuning noodzakelijk, zodat ook minder rijpe kinderen op een passende manier kunnen participeren.²⁶⁴

4.11.3. Onderscheid tussen het hoorrecht en daadwerkelijk luisteren

114. Alvorens een maatregel wordt opgelegd, is de jeugdrechter ertoe gehouden de minderjarige te horen, tenzij deze onvindbaar is, zijn gezondheidstoestand dit onmogelijk maakt of hij weigert te verschijnen.²⁶⁵ De partijen kunnen zich laten vertegenwoordigen door een advocaat, tenzij de wet uitdrukkelijk bepaalt dat zij persoonlijk moeten verschijnen.²⁶⁶

115. Het feit dat een minderjarige gehoord wordt, betekent niet automatisch dat er daadwerkelijk naar hem of haar wordt geluisterd op een wijze die participatie effectief maakt. In de praktijk blijkt dat het juridisch hoorrecht, zoals gewaarborgd in het jeugddelinquentierecht, niet steeds gelijkloopt met een substantiële dialoog of interactie tussen de minderjarige en de jeugdrechter.²⁶⁷

Onderzoek van Françoise en Christiaens toont aan dat jeugdrechters hun oordeel mede baseren op een combinatie van vier bepalende factoren:

- het gerechtelijk dossier waar de jeugdrechter al de benodigde informatie uit haalt;
- de aard van de procedurele fase, waarbij de rechter al dan niet ruimte ziet om informatie te bevestigen, te verdiepen of te actualiseren;
- de tijd en ruimte voor dialoog en participatie die tijdens het verhoor effectief aan de jongere wordt toegekend ;
- de informatiewaarde van het verhoor, waarbij het oordeel van de rechter sterk beïnvloed wordt door de manier waarop de jongere zich tijdens het

²⁶³ *Ibid.*

²⁶⁴ *Ibid.*

²⁶⁵ Art. 52ter, lid 1 Jeugdbeschermingswet; Art. 5, 1° Decr.VI. 24 september houdende wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade en het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, wat de overgangsbepalingen betreft, *BS* 1 oktober 2019, [Justel databank](#).

²⁶⁶ Art. 54 Jeugdbeschermingswet.

²⁶⁷ FRANÇOISE C. en CHRISTIAENS J., 'Appearing in court and the hearing of minors: practices of judges of the juvenile courts in Belgium' in CHRISTIAENS J. (ed.), *It's for your own good: researching youth justice practices*, VUB Press, 2015, (75), 81-82.

gesprek presenteert, zoals het al dan niet tonen van berouw, inzicht of verantwoordelijkheid.²⁶⁸

116. In de praktijk blijkt dat de bewijskracht van het gerechtelijk dossier vaak zwaarder doorweegt dan het standpunt of de verdediging van de minderjarige of zijn advocaat. Het dossier fungeert als voornaamste referentiekader bij de evaluatie van de feiten en wordt doorgaans als doorslaggevend beschouwd in de beoordeling van de geloofwaardigheid van de jongere. Deze praktijk illustreert de structurele moeilijkheden waarmee minderjarigen geconfronteerd worden om daadwerkelijk gehoord te worden en om hun visie effectief in overweging te laten nemen door de jeugdrechter. Vooral wanneer minderjarigen wisselende verklaringen afleggen, hun betoog aanpassen bij verschillende verschijningen of van houding veranderen door bijvoorbeeld eerst de feiten te ontkennen en vervolgens (gedeeltelijk) te bekennen, wordt hun geloofwaardigheid vaak ondermijnd.²⁶⁹

4.11.4. Het zwijgrecht van de minderjarige

117. Hoewel het decreet inzake jeugddelinquentierecht de principiële verplichting oplegt aan de jeugdrechter om de minderjarige te horen – behoudens uitzonderingen zoals weigering om te verschijnen, onvindbaarheid of gezondheidsredenen – doet dit geen afbreuk aan het fundamentele zwijgrecht van de minderjarige.²⁷⁰ De verplichting om te horen impliceert immers geenszins een verplichting tot spreken.²⁷¹ Wanneer de minderjarige ervoor kiest geen verklaringen af te leggen, mogen hieruit geen nadelige juridische of feitelijke gevolgtrekkingen worden gemaakt.²⁷² Overigens mag geen enkele maatregel worden genomen met het oog om bepaalde bekentenissen of het afdwingen van bepaalde verklaringen.²⁷³

Deze bescherming is essentieel binnen een proceduraal kader dat uitgaat van de onpartijdigheid en objectiviteit van de rechterlijke macht, zeker gelet op de kwetsbare positie van minderjarigen. Elke vorm van dwang – hetzij fysiek, psychologisch of structureel – om verklaringen af te leggen of schuld te bekennen, moet strikt vermeden worden. Dwang kan zich immers manifesteren in uiteenlopende vormen, waaronder langdurige of intimiderende verhoren, het gebruik van misleidende ondervragingstechnieken, of een gebrek aan begrip over

²⁶⁸ *Ibid.*

²⁶⁹ FRANÇOISE C. en CHRISTIAENS J., 'Appearing in court and the hearing of minors: practices of judges of the juvenile courts in Belgium' in CHRISTIAENS J. (ed.), *It's for your own good: researching youth justice practices*, VUB Press, 2015, (75), 83-85.

²⁷⁰ GwH 11 februari 2021, 22/2021, overw. A.7.3.

²⁷¹ FRANÇOISE C. en CHRISTIAENS J., 'Appearing in court and the hearing of minors: practices of judges of the juvenile courts in Belgium' in CHRISTIAENS J. (ed.), *It's for your own good: researching youth justice practices*, VUB Press, 2015, (75) 79; D'HOOGHE C. en DE PUYDT A., 'Het nieuwe jeugddelinquentierecht in Vlaanderen' in JANSSENS E., DECOCK G. en DE PUYDT A. (eds.), *Handboek voor de advocaat-stagiair 2019-2020. Jeugdrecht*, Wolters Kluwer, 2019, (43) 63.

²⁷² UNITED NATIONS COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, 18 september 2019, CRC/C/GC/24, 9, <https://digitallibrary.un.org/record/3899429>.

²⁷³ Art. 3, §5 Jeugddelinquentiedecreet.

het recht om te zwijgen. Zulke praktijken verhogen het risico op onbetrouwbare of onjuiste verklaringen, met mogelijk ernstige gevolgen voor de procedure.²⁷⁴

4.12. ANDERE PROCEDURELE WAARBORGEN

118. Minderjarigen hebben recht op een eerlijk proces, inclusief het ondervragen van getuigen, juridische bijstand en hoger beroep, ongeacht de ernst van het delict. Indien zij de voertaal niet begrijpen, hebben zij recht op kosteloze tolkassistentie door professioneel opgeleide tolken.²⁷⁵

119. Het recht op privacy is fundamenteel: zittingen verlopen achter gesloten deuren, de identiteit van de minderjarige blijft beschermd en gerechtelijke dossiers zijn vertrouwelijk. Publicatie van feiten gepleegd door minderjarigen is verboden. Bij het bereiken van de meerderjarigheid wordt het strafregister automatisch of na beoordeling gewist, in het kader van re-integratie en bescherming tegen stigmatisering.²⁷⁶

²⁷⁴ Art. 37 IVRK; UNITED NATIONS COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, 18 september 2019, CRC/C/GC/24, 11, <https://digitallibrary.un.org/record/3899429>.

²⁷⁵ *Ibid*, 11-12.

²⁷⁶ *Ibid*.

5. De jeugdrechter beoordeelt

5.1. EEN DISCRETIONAIRE BEVOEGDHEID

120. In het licht van het beginsel van de scheiding der machten genieten ook jeugdrechters een autonome onafhankelijkheid. De wetgevende macht kan de rechterlijke macht geen bindende instructies opleggen met betrekking tot individuele dossiers. Binnen de grenzen van de toepasselijke regelgeving beschikken jeugdrechters over een aanzienlijke discretionaire bevoegdheid om zelfstandig beslissingen te nemen en beleid te voeren in concrete dossiers.²⁷⁷

121. In tegenstelling tot rechtsstelsels die werken met een strikt precedentensysteem, kent het Belgische recht geen formele precedentenwerking. Rechters, waaronder jeugdrechters, zijn in beginsel niet gebonden aan eerdere uitspraken van andere rechtscolleges. Desalniettemin kunnen zij bij hun motivering wel inspiratie putten uit de rechtspraak van hogere rechtsinstanties, in het bijzonder het Hof van Cassatie, dat door zijn gezag en cassatierechtspraak richtinggevend kan zijn. Toch speelt precedentenwerking voornamelijk een rol bij de interpretatie van juridische vraagstukken. In jeugdzaken ligt de nadruk doorgaans op de beoordeling van de feiten en de individuele situatie van de jongere, waardoor het belang van precedenten in deze context relatief beperkt blijft.²⁷⁸

122. Kenmerkend voor de jeugdprocedure is dat in beginsel dezelfde jeugdrechter het dossier gedurende de volledige procedure opvolgt. Deze praktijk wordt geacht verenigbaar te zijn met het recht op een eerlijk proces voor een onafhankelijke en onpartijdige rechter, zoals gewaarborgd door artikel 6 van het EVRM en artikel 40 van het IVRK. De jeugdrechter vervult in elke fase van de procedure een onderscheiden rol, waarbij zowel de finaliteit als de aard van de te nemen reacties variëren naargelang de rechtsplegingsfase.²⁷⁹

De beoordelingsruimte van de jeugdrechter is aanzienlijk, maar niet onbeperkt. Binnen de grenzen van de wet beschikt de jeugdrechter over de vrijheid om – in volle onafhankelijkheid en met inachtneming van de objectiviteit – te bepalen welke maatregelen of sancties passend zijn in het licht van de concrete situatie van de minderjarige. Er wordt aldus gestreefd naar maatwerk, met respect voor de wettelijke kaders. De wetgever voorziet onder meer in een rangorde van maatregelen en sancties, waarmee de rechter in zijn afweging rekening moet houden. Bovendien is de rechter gehouden om zijn beslissing deugdelijk te motiveren en mag hij zich niet laten beïnvloeden door externe druk of andere oneigenlijke belangen.²⁸⁰

²⁷⁷ FRANSSENS M., PUT J. en DEKLERCK J., *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Universitaire Pers Leuven, 2010, 40.

²⁷⁸ *Ibid*, 41.

²⁷⁹ GwH 11 februari 2021, 22/2021, overw. A.23.2.; EHRM 2 maart 2010, 54729/00, overw. 93, Adamkiewicz/Polen; DE SMET B., 'De voorbereidende fase in de procedure tegen een minderjarige verdacht van een als misdrijf omschreven feit', *T.Strafr.* 2018/6, (373) 373.

²⁸⁰ DANCKAERTS J., 'Reflecties vanuit de praktijk van een jeugdrechter', *Orde dag* 2006/36, (7) 36.

5.2. DE JURIDISCHE OF LEGALE FACTOREN

5.2.1. Omschrijving van de beoordelingsfactoren

123. Bij de beoordeling van een zaak dient de jeugdrechter, dan wel de jeugdrechtbank, overeenkomstig artikel 16 van het Jeugddelinquentiedecreet, rekening te houden met een aantal specifieke beoordelingscriteria. Deze criteria zijn niet limitatief noch hiërarchisch geordend, en sluiten elkaar evenmin uit. Het betreft de volgende elementen:

- de ernst van de feiten, de aangerichte schade en de gevolgen voor het slachtoffer;
- de persoonlijkheid en maturiteit van de minderjarige;
- de aanwezigheid van eerdere feiten (recidive) of het risico op recidive;
- de veiligheid van de maatschappij;
- de leefomgeving van de minderjarige;
- en de veiligheid van de minderjarige.²⁸¹

Bij elke beschikking of vonnis wordt door de jeugdrechter gemotiveerd op welke wijze hij of zij rekening heeft gehouden met voormelde factoren.²⁸² In vergelijking met de vroegere Jeugdbeschermingswet valt op dat elementen zoals eerder opgelegde maatregelen of het gedrag van de minderjarige niet langer expliciet worden vermeld als beoordelingscriteria.²⁸³ Het Vlaams Jeugddelinquentiedecreet legt de nadruk op responsabilisering en sanctionering, met als uitgangspunt de ernst van het delict.²⁸⁴ Speelt de persoonlijke situatie van de minderjarige aldus een minder centrale rol?²⁸⁵

124. Hoewel 'het belang van het kind' niet expliciet als afzonderlijk beoordelingscriterium wordt vermeld in artikel 16, wordt dit beginsel wél opgenomen in artikel 3, paragraaf 3, tweede lid van het Jeugddelinquentiedecreet. Het Grondwettelijk Hof stelde in zijn rechtspraak dan ook geen schending vast van hogere rechtsnormen. Het vermelde artikel waarborgt immers dat minderjarigen alle rechten genieten die hen toekomen krachtens de Grondwet en het IVRK. Het belang van het kind fungeert aldus als een overkoepelend beginsel dat in alle beslissingen met betrekking tot minderjarigen prioritair in overweging moet worden genomen.²⁸⁶

125. In het kader van dit onderzoek werd gefocust op een selectie van juridische en buiten-juridische factoren die het beslissingsproces van jeugdrechters beïnvloeden. Daarnaast werd ook kort ingegaan op extralegale elementen die het

²⁸¹ Art. 16, §1 Jeugddelinquentiedecreet; LEENKNECHT J. en VEECKMANS K., 'Jeugddelinquentiedecreet. Schending belang van het kind en legaliteitsbeginsel, maar fundamenteën blijven overeind', *NJW* 2021/443, (422) 424; DE SMET B., 'Plaatsen van minderjarigen in een instelling' in X, *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2023, (121) 128.

²⁸² GwH 11 februari 2021, 22/2021, overw. B.12.

²⁸³ DE SMET B., *Het jeugddelinquentierecht in Vlaanderen: nieuwe maatregelen en sancties, deels vanaf 1 september 2019, in het decreet van 15 februari 2019 en het aanvullend decreet van 24 september 2019*, Intersentia, 2019, 48.

²⁸⁴ *Ibid.*

²⁸⁵ *Ibid.*

²⁸⁶ LEENKNECHT J. en VEECKMANS K., 'Jeugddelinquentiedecreet. Schending belang van het kind en legaliteitsbeginsel, maar fundamenteën blijven overeind', *NJW* 2021/443, (422) 427.

vorderingsbeleid van het jeugdparket mee bepalen, gelet op het feit dat deze elementen een impact kunnen hebben op de uiteindelijke beslissing van de jeugdrechter.²⁸⁷

5.2.2. De aard en ernst van het misdrijf

126. Binnen het Vlaams Jeugddelinquentiedecreet wordt het proportionaliteitsbeginsel gehanteerd, waarbij de opgelegde sanctie in verhouding dient te staan tot de ernst van het gepleegde jeugddelict.²⁸⁸ Dit beginsel impliceert dat zwaardere delicten in beginsel tot strengere reacties kunnen leiden.²⁸⁹ Toch mag dit criterium niet als enig of primair beslissingscriterium worden gehanteerd.²⁹⁰ De focus ligt niet langer op het opleggen van een opvoedkundige maatregel, maar op het formuleren van een gepaste maatschappelijke reactie op het gepleegde jeugddelict.²⁹¹ Dit ligt uiteraard anders in uitzonderlijke omstandigheden, waarin de jeugdrechter op basis van objectieve elementen een autonome beoordeling met preventieve doelstellingen moet maken, ook met betrekking tot de ernst van de feiten.²⁹²

127. In de rechtswetenschappelijke literatuur wordt de ernst van het misdrijf echter vaak aangehaald als een van de meest doorslaggevende factoren in de rechterlijke besluitvorming. Jeugdrechters houden in hun beoordeling rekening met verschillende elementen die de ernst van het delict bepalen, zoals de concrete omstandigheden van het misdrijf, het gebruik van geweld of wapens, en de aard van de relatie tussen dader en slachtoffer.²⁹³

128. Eén van de meest voorkomende jeugddelicten in Vlaanderen zijn drugsdelicten, die sterk uiteenlopende vormen kunnen aannemen. Deze misdrijven worden door jeugdrechters anders geïnterpreteerd naargelang de context waarin ze plaatsvinden. Enerzijds wordt drugshandel vaak beschouwd als een structurele bedreiging van de samenleving, in het bijzonder wanneer deze verweven is met bendecriminaliteit of straatgerichte netwerken. Jongeren die hierin verwikkeld raken, bevinden zich doorgaans in sociaal kwetsbare of economisch gemarginaliseerde wijken. In dergelijke contexten kan drugshandel deel uitmaken van een vicieuze cirkel van misdaad en geweld. Bovendien speelt ook het vorderingsbeleid van het parket en de verhoogde sociale controle in deze buurten

²⁸⁷ FRANSSENS M. PUT, J. en DEKLERCK J., *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Universitaire Pers Leuven, 2010, 63.

²⁸⁸ Art. 3, §2, 3° Jeugddelinquentiedecreet; LEENKNECHT J. en VEECKMANS K., 'Jeugddelinquentiedecreet. Schending belang van het kind en legaliteitsbeginsel, maar fundamenteën blijven overeind', *NJW* 2021/443, (422) 425.

²⁸⁹ *Ibid.*

²⁹⁰ *Ibid.*

²⁹¹ DE SMET B., *Het jeugddelinquentierecht in Vlaanderen: nieuwe maatregelen en sancties, deels vanaf 1 september 2019, in het decreet van 15 februari 2019 en het aanvullend decreet van 24 september 2019*, Intersentia, 2019, 8.

²⁹² GwH 11 februari 2021, 22/2021, overw. A.49.

²⁹³ CARVACHO P., DROPELMANN C. en MATEO M., 'The Effect of Extralegal Factors in Decision-Making about Juvenile Offenders in Chile: A Quasi-Experimental Study', *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 2023/67, (1) 3.

een rol, wat ertoe kan leiden dat deze jongeren vaker in een residentiële setting geplaatst worden.²⁹⁴

Anderzijds wordt het bezit van drugs eerder beschouwd als een individueel probleem, met een beperktere maatschappelijke impact op de openbare orde. In dergelijke gevallen wordt de minderjarige vaker gezien als kwetsbaar, bijvoorbeeld ten gevolge van een verslaving, psychosociale problematiek of beïnvloeding door groepsdruk. Dit mensbeeld leidt ertoe dat dergelijke jongeren in de praktijk vaak minder streng worden gesanctioneerd, gezien zij minder verantwoordelijk worden geacht voor hun gedrag.²⁹⁵

129. Oudere empirische studies wijzen bovendien op een mogelijke ongelijkheid in de toepassing van het jeugddelinquentierecht: in bepaalde achtergestelde buurten wordt drugshandel vaker geassocieerd met gewelddadige criminaliteit dan in meer welvarende buurten. Daardoor worden jongeren in deze wijken disproportioneel vaak gearresteerd voor drugsfeiten, wat de vraag oproept naar een latente vorm van selectiviteit binnen het systeem.²⁹⁶

5.2.3. Persoon van de minderjarige - selectie van extralegale factoren

130. Kinderen en jongeren vormen een bijzonder diverse groep, gekenmerkt door uiteenlopende persoonlijke, sociale en culturele factoren.²⁹⁷ Voor de invoering van een apart jeugddelinquentierecht lag de nadruk vooral op de persoonlijkheid van de minderjarige.²⁹⁸ In de huidige benadering is echter de ernst van de feiten doorgaans bepalender voor de reactie.²⁹⁹ Toch blijven extralegale factoren, zoals leeftijd, geslacht en origine van belang bij de rechterlijke beoordeling.

5.2.3.1. Leeftijd

131. De leeftijd van de minderjarige speelt een niet te verwaarlozen rol in de besluitvorming van jeugdrechters. Oudere minderjarigen worden vaker geconfronteerd met het gerecht wegens een hogere delictfrequentie. In hun dossiers wordt vaker gekozen voor maatregelen zoals berisping, voorwaardelijke invrijheidsstelling of ondertoezichtstelling, mede omdat ze bij recidive niet langer onder het jeugddelinquentierecht zullen vallen.³⁰⁰

132. Jeugdrechters achten oudere minderjarigen vaak gevaarlijker voor de publieke veiligheid, terwijl jongere daders eerder als vatbaar voor hervorming en dus minder verwijtbaar worden beschouwd. Zij genieten vaker van mildere reacties. Uit onderzoek blijkt bovendien dat oudere adolescenten (tussen zestien en achttien jaar) gemiddeld hogere criminaliteitscijfers vertonen, wat onder meer

²⁹⁴ PECK J. H., 'The War on Drugs in Juvenile Court? The Influence of Community Context on Juvenile Court Outcomes for White, Black, and Hispanic Youth', *Youth Violence and Juvenile Justice* 2025/23, (3) 7-20.

²⁹⁵ *Ibid.*

²⁹⁶ *Ibid.*, 21.

²⁹⁷ HERBOTS K., 'Beleidsadvies belang van het kind: Startpunt naar een vertaling voor Vlaanderen', *Keki* januari 2018, (1) 12, [Belang van het kind: startpunt naar een vertaling voor Vlaanderen | Kenniscentrum Kinderrechten \(keki.be\)](https://www.keki.be/belang-van-het-kind-startpunt-naar-een-vertaling-voor-vlaanderen/).

²⁹⁸ DE SMET B., 'Reacties en vervangende reactie in het jeugddelinquentierecht', *T.Strafr.* 2020/3, (184) 187.

²⁹⁹ *Ibid.*

³⁰⁰ FRANSSENS M., PUT J. en DEKLERCK J., *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Universitaire Pers Leuven, 2010, 73.

verklaard kan worden door psychologische, economische en sociale factoren zoals groepsdruk, emotionele regulatieproblemen en impulscontrole.³⁰¹

133. Toch kan deze leeftijdsgerelateerde verhoogde delinquentie ook als tijdelijk worden geïnterpreteerd, wat in sommige gevallen juist aanleiding geeft tot verzachtende maatregelen. De empirische gegevens tonen aan dat jeugdrechters leeftijd en rijpheid als relevante elementen beschouwen, ongeacht de ernst van het misdrijf. Zo kunnen ook jongere minderjarigen streng worden gesanctioneerd wanneer gevreesd wordt voor recidive.³⁰²

134. Ook de perceptie van het publiek speelt hier een rol. Jongere delinquenten worden doorgaans als minder toerekeningsvatbaar en minder capabel geacht om gerechtelijke procedures te begrijpen, wat zich vertaalt in meer empathie en mildere oordelen. Uit onderzoek naar publieke opinie blijkt dat hoe lager de waargenomen rijpheid van een jongere, hoe minder de publieke steun voor een schuldverklaring. Toch geldt deze logica niet in alle fases van de procedure. Wat betreft de strafmaat en het strafdoel blijkt immers dat het publiek minder gevoelig is aan het principe van verminderde schuld wanneer de ernst van het misdrijf toeneemt. Jeugdrechters blijven daarentegen consequent gewicht toekennen aan de leeftijd en rijpheid van de jongere, onafhankelijk van de ernst van het gepleegde feit.³⁰³

5.2.3.2. Geslacht

135. Hoewel geslacht formeel geen expliciete beoordelingsfactor vormt binnen het jeugdrecht, blijkt het in de praktijk toch een subtiele maar invloedrijke rol te spelen. Geslacht beïnvloedt hoe de context van de jongere wordt geïnterpreteerd, hoe diens gedrag wordt gepercipieerd, en hoe kwetsbaarheden worden gewogen. In dossiers wordt het geslacht van de minderjarige regelmatig meegenomen bij het in kaart brengen van de gezinscontext, schoolloopbaan, psychisch welzijn en sociaal netwerk. Deze elementen kunnen vervolgens bijdragen aan een meer verontrustende of net verzachtende inschatting van de situatie van de jongere.³⁰⁴

136. Bij de beoordeling van het risico op delictgedrag blijkt dat de onderliggende risicofactoren voor jongens en meisjes grotendeels gelijklopend zijn: denk aan sociale uitsluiting, falen in het onderwijs, problematische thuissituaties en middelengebruik. Toch worden meisjes vaak benaderd vanuit een andere invalshoek. Studies tonen aan dat jeugdrechters bij meisjes meer aandacht besteden aan onderliggende problematieken, zoals emotionele kwetsbaarheid,

³⁰¹ *Ibid.*

³⁰² BERRYESSA C. M., 'Potential impact of research on adolescent development on juvenile judge decision-making', *Juvenile and Family Court Journal* 2018/69, (19) 25-27; BRYSON S. L. en PECK J. H., 'Age, Race/Ethnicity, and Offense Severity: An Examination of the Liberation Hypothesis for Juvenile Case Outcomes at Final Disposition', *Crime & Delinquency* 2023/71, (330) 333.

³⁰³ *Ibid.*, 31-32.

³⁰⁴ DE BUS S., 'Doing gender op de jeugdrechtbank: specifieke problemen, specifieke aanpak. Een empirisch onderzoek naar gegenderde praktijken op twee Nederlandstalige jeugdrechtbanken', *Panopticon* 2020/41, (485) 487.

seksuele relaties of psychische problemen. Bij jongens ligt de nadruk eerder op de delictpleging zelf en de vorderingsgrond.³⁰⁵

137. Uit het onderzoek van De Bus blijkt dat de feiten, waarop meisjes betrokken zijn, doorgaans van minder ernstige aard zijn: verkeersovertredingen, winkeldiefstal of middelengebruik. Bij jongens daarentegen is er een grotere vertegenwoordiging in gewelds- en vermogensdelicten. Opvallend is dat meisjes vaker verbaal geweld plegen, terwijl jongens eerder betrokken zijn bij fysiek geweld. Ondanks deze verschillen blijft het aandeel van meisjes en jongens in de jeugddelinquentie relatief stabiel.³⁰⁶

138. Wat betreft sanctionering bestaan er opvallende tegenstrijdigheden. Enerzijds wordt vaak beweerd dat meisjes strenger worden gestraft omwille van hun afwijking van traditionele genderrollen, anderzijds krijgen jongens gemiddeld genomen zwaardere straffen voor gelijkaardige feiten. In sommige gevallen worden meisjes immers geconfronteerd met een paternalistische benadering van de jeugdrechter, waarbij de sanctie – zoals plaatsing in een instelling – niet zozeer bedoeld is als straf, maar als een beschermingsmaatregel tegen vermeende maatschappelijke gevaren. Dit kan voortkomen uit een onbewuste wens om meisjes “van de straat te houden” of hen te behoeden voor negatieve invloeden.³⁰⁷

Daarnaast blijkt uit onderzoek dat sommige rechters meisjes als bewuster van hun gedrag en verantwoordelijkheden beschouwen, wat kan leiden tot een striktere beoordeling van hun schuld. Er wordt in die zin verondersteld dat zij – door hun hogere emotionele intelligentie – beter weten wat goed en fout is, en dus “meer schuld” dragen voor hun daden.³⁰⁸

139. Dit onderzoek strekt zich niet uit tot de invloed van genderidentiteit of seksuele oriëntatie op het beslissingsproces, maar gezien de toenemende zichtbaarheid van LGBT-jongeren, is verder onderzoek hiernaar aangewezen.

5.2.3.3. Origine

140. Hoewel het jeugddelinquentierecht in zijn regelgeving geen onderscheid maakt op basis van etnische afkomst of migratieachtergrond, toont praktijkgericht onderzoek aan dat deze factoren een niet te verwaarlozen impact kunnen hebben op de beslissingen van jeugdrechters. Jongeren met een migratieverleden – een diverse groep die onder meer niet-begeleide minderjarigen, nieuwkomers en

³⁰⁵ BANKOLE C., ‘Young people, ‘race’ and criminal justice’ in CHATTOO S., ATKIN K., CRAIG G. en FLYNN R., *Understanding ‘Race’ and Ethnicity in Social welfare*, Policy Press, 2019, (1) 20-72.

³⁰⁶ DE BUS, ‘Being a Girl: Does It Matter in the Belgian Youth Court?’ in MASSON I. en BOOTH N. (eds.), *The Routledge Handbook of Women's Experiences of Criminal Justice*, Routledge Taylor & Francis Group, 2023, (231) 236-237.

³⁰⁷ VAN DORP M., AYTEMUR S. en SWART N., *Jeugdige Delinquenten: Praktijk en Achtergrond*, Bohn Stafleu en van Loghum, 2019, 7; BERRYESSA C. M., ‘Potential impact of research on adolescent development on juvenile judge decision-making’, *Juvenile and Family Court Journal* 2018/69, (19) 25; LOWERY P. G. en CLIFTON-MILLS A. E., ‘School Behavior, School Performance, and Race as Focal Concerns in the Institutionalization of Juveniles’, *Crime & Delinquency* 2023/00, (1) 5.

³⁰⁸ *Ibid.*

tweede- of derdegeneratiekinderen omvat – worden vaker geconfronteerd met ongelijkheden binnen het jeugdsysteem.³⁰⁹

Een van de belangrijkste vaststellingen is dat jongeren met een migratieachtergrond sneller worden doorverwezen naar de jeugdrechter of dat alternatieve maatregelen minder frequent worden toegepast dan bij jongeren van Belgische origine. Deze verschillen zijn niet uitsluitend terug te voeren op de aard of ernst van het misdrijf, maar ook op structurele factoren zoals sociaal-economische achterstelling, taalbarrières, beperkte toegang tot hulpverlening en een grotere afstand tot justitiële actoren. Het verblijfsstatuut speelt hierbij een belangrijke rol, net als het al dan niet aanwezig zijn van een ondersteunend netwerk.³¹⁰

Jeugdrechters beschouwen delinquent gedrag vaak als symptoom van diepgewortelde sociale problemen. Jongeren uit sociaal kwetsbare milieus – waaronder jongeren met migratieachtergrond oververtegenwoordigd zijn – worden hierdoor sneller het voorwerp van interventies. Dit gebeurt echter niet vanuit een discriminerende houding, maar vanuit een bezorgdheid om de jongere te begeleiden en te beschermen. Toch leidt dit onbewust tot een ongelijke behandeling in gelijkaardige situaties. Etniciteit functioneert dan als een onderliggende factor die andere elementen – zoals gezinsstructuur of schoolloopbaan – beïnvloedt en zo bijdraagt aan een ongelijk resultaat.³¹¹

141. Internationale studies tonen aan dat jongeren met migratieachtergrond wel oververtegenwoordigd zijn in ingrijpende maatregelen zoals plaatsing of gemeenschapsdienst.³¹² Deze oververtegenwoordiging wordt deels verklaard door de structurele uitsluiting waarmee deze jongeren geconfronteerd worden, zoals armoede, werkloosheid en overpolicing in bepaalde stadswijken.³¹³ De verhoogde aanwezigheid van politie leidt immers tot een verhoogde detectiegraad van delinquent gedrag, wat het risico op gerechtelijke interventie vergroot.³¹⁴

142. Jeugdrechters opereren dus binnen een maatschappelijk veld waarin sociale ongelijkheid niet te negeren valt. Hun beslissingen zijn dan ook niet louter juridisch-technisch, maar ook sociaal geïnspireerd. Dit vergt een voortdurende

³⁰⁹ LAPORTE F., 'Rechten van papier', *TJK* 2016/4, (287) 287.

³¹⁰ FRANSSENS M., PUT J. en DEKLERCK J., *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Universitaire Pers Leuven, 2010, 73-74; GANN S. M., 'Examining the relationship between race and juvenile court decision-making: counterfactual approach', *Youth Violence and Juvenile Justice* 2019, 17(3), (269) 269-287.

³¹¹ PETINTSEVA O., 'Studying discriminatory practices in youth justice decision-making' in CHRISTIAENS J., *It's for your own good: researching youth justice practices*, ASP-VUB Press, 2015, (175) 177-188.

³¹² BRYSON S. L. en PECK J. H., 'Age, Race/Ethnicity, and Offense Severity: An Examination of the Liberation Hypothesis for Juvenile Case Outcomes at Final Disposition', *Crime & Delinquency* 2023/71, (330) 335.

³¹³ LEIBER M. J., DONNELLY E. A. en LU Y., 'What Context Matters and at What Level? A test of Racial/Ethnic Threat, Symbolic Threat, and Structural Inequality Perspectives in Juvenile Court Decision-Making', *Crime and Delinquency* 2021/67 (234) 234-261; BANKOLE C., 'Young people, 'race' and criminal justice' in CHATTOO S., ATKIN K., CRAIG G. en FLYNN R., *Understanding 'Race' and Ethnicity in Social welfare*, Policy Press, 2019, (1) 3-4.

³¹⁴ *Ibid.*

afweging tussen rechtsgelijkheid, maatschappelijke bescherming en individuele begeleiding.³¹⁵

143. Ten slotte wijzen meerdere onderzoeken op een hardnekkig sociaal stereotype dat bepaalde jongeren uit etnische minderheidsgroepen disproportioneel treft, met name in het kader van druggerelateerde feiten. Jongeren uit maatschappelijk zwakkere posities worden binnen dit narratief vaker gepercipieerd als consumenten van drugs dan als succesvolle dealers. Deze perceptie kan op zichzelf al bepalend zijn voor het soort maatregel dat wordt opgelegd. Zo worden jongeren van kleur die zich inlaten met drugshandel soms voorgesteld als individuen die hun eigen gemeenschap 'verraden', wat kan leiden tot een strengere bestraffing, niet alleen vanuit juridisch oogpunt, maar ook vanuit een moreel oordeel.³¹⁶

5.2.4. Het verleden van de minderjarige

144. In de kwetsbare situatie van de minderjarige zijn er verschillende soorten en graden.³¹⁷ De jeugdrechters dienen aandacht te besteden aan de achtergrond van elk kind.³¹⁸ Vaak is er sprake van kindermishandeling of andere trauma's uit het verleden, die als dynamische risicofactoren direct samenhangen met delinquent gedrag en recidive.³¹⁹ Indien uit het dossier blijkt dat er voldoende bewijs is en de minderjarige eerder feiten heeft gepleegd, dan is een zwaardere straf meer voor de hand liggend.³²⁰

5.2.5. Recidive of het risico op recidive

145. In de besluitvormingspraktijk van jeugdrechters staat het bevorderen van het welzijn van de minderjarige in combinatie met het beperken van het recidiverisico centraal. Deze dubbele doelstelling vereist een holistische benadering waarbij zowel individuele als contextuele factoren in aanmerking worden genomen. Psychopathologische problematieken en traumatische ervaringen worden binnen deze context erkend als significante risicofactoren die niet enkel het risico op recidive verhogen, maar tevens een negatieve impact hebben op de levenskwaliteit van de jongere.³²¹

146. Het risico op recidive wordt evenwel niet uitsluitend gedetermineerd door individuele kenmerken. Ook de aard en modaliteit van de opgelegde sanctie kan een beïnvloedende rol spelen. Onderzoek wijst uit dat vrijheidsberovende maatregelen, zoals plaatsing in een gemeenschapsinstelling, in sommige gevallen een contraproductief effect kunnen hebben. Dit fenomeen, vaak omschreven als

³¹⁵ BANKOLE C., 'Young people, 'race' and criminal justice' in CHATTOO S., ATKIN K., CRAIG G. en FLYNN R., *Understanding 'Race' and Ethnicity in Social welfare*, Policy Press, 2019, (1) 3-4.

³¹⁶ PECK J. H., 'The War on Drugs in Juvenile Court? The Influence of Community Context on Juvenile Court Outcomes for White, Black, and Hispanic Youth', *Youth Violence and Juvenile Justice* 2025/23, (3) 7-21.

³¹⁷ *Ibid.*

³¹⁸ *Ibid.*

³¹⁹ SERIE C., 'Jeugddelinquentie en rehabilitatie: Onderzoek naar het Good Lives Model', *Panopticon* 2023/44, (359) 359-360.

³²⁰ VAN DORP M., AYTEMUR S. en SWART N., *Jeugdige Delinquenten: Praktijk en Achtergrond*, Bohn Stafleu en van Loghum, 2019, 91.

³²¹ Art. 3, §1, 5° Jeugddelinquentiedecreet; SERIE C., 'Jeugddelinquentie en rehabilitatie: Onderzoek naar het Good Lives Model', *Panopticon* 2023/44, (359) 359.

'besmettelijkheid', verwijst naar de mogelijkheid dat jongeren door langdurige interactie met andere delinquente leeftijdsgenoten negatieve gedragspatronen internaliseren. Daarnaast blijkt uit empirische gegevens dat vroegtijdige delinquentie, mannelijk geslacht en het behoren tot bepaalde etnisch-culturele minderheden correleren met een verhoogd recidiverisico, hoewel dergelijke statistieken steeds met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd moeten worden om stigmatisering te vermijden.³²²

147. In het kader van een gesloten oriëntatiemaatregel wordt een gestructureerde risicotaxatie uitgevoerd met als doel de onderscheiden recidiveprofielen (laag, gemiddeld, hoog) in kaart te brengen.³²³ Hierbij wordt een brede waaier aan criminogene factoren geëvalueerd, waaronder: (1) persoonlijkheidskenmerken en gedragsproblemen; (2) de aard, ernst en frequentie van voorgaand en huidig delinquent gedrag; (3) de omgang met leeftijdsgenoten en sociale netwerken; (4) attitudes en morele overtuigingen; (5) gezinsverhoudingen en thuissituatie; (6) competenties en motivatie op school of in een professionele context; (7) gebruik van psychoactieve middelen; en (8) de besteding en structuur van de vrije tijd.³²⁴ De analyse wordt ondersteund door gegevens uit het proces-verbaal en, indien beschikbaar, aanvullende informatie uit het gerechtelijk en hulpverleningsdossier.³²⁵

148. Uit empirisch onderzoek blijkt dat jeugdrechters deze risicofactoren en noden vaak (impliciet) betrekken in hun afwegingen, waarbij een pragmatisch evenwicht wordt gezocht tussen bescherming van de samenleving en het ontwikkelingsbelang van de jongere. Bij jongeren die eerder in aanraking kwamen met het jeugddelinquentierecht, neigen rechters ertoe te differentiëren tussen minder ingrijpende maatregelen zoals het opleggen van voorwaarden, en verdergaande interventies zoals plaatsing in een gesloten voorziening, al naargelang het gepercipieerde risico en de responsiviteit van de jongere.³²⁶

5.2.6. De veiligheid van de maatschappij

149. Jeugdrechters staan voor de uitdaging om een evenwicht te vinden tussen de objectieve bescherming van de maatschappij tegen de gevaarlijkheid van de minderjarige, het belang van het eventuele slachtoffer, de responsabilisering van de jongere en het bevorderen van diens welzijn. Dit vereist een individuele benadering, waarbij zowel risicofactoren als beschermende factoren zorgvuldig worden afgewogen bij het bepalen van een gepaste maatregel.³²⁷

³²² VAN DORP M., AYTEMUR S. en SWART N., *Jeugdige Delinquenten: Praktijk en Achtergrond*, Bohn Stafleu en van Loghum, 2019, 98.

³²³ PUT J., *Handboek jeugdbeschermingsrecht: aanvulling editie 2021*, die Keure, 2023, 10.

³²⁴ *Ibid.*

³²⁵ *Ibid.*

³²⁶ LOWERY P. G. en CLIFTON-MILLS A. E., 'School Behavior, School Performance, and Race as Focal Concerns in the Institutionalization of Juveniles', *Crime & Delinquency* 2023/00, (1) 4.

³²⁷ Art. 41/1, lid 1, 1° Jeugddelinquentiedecreet; SERIE C., 'Jeugddelinquentie en rehabilitatie: Onderzoek naar het Good Lives Model', *Panopticon* 2023/44, (359) 359.

5.2.7. De (familiale) relaties en leefomgeving van de minderjarige

150. Onder de factor *leefomgeving* vallen zowel de materiële thuissituatie van de minderjarige (zoals hygiëne, orde, ruimte) als de pedagogische vaardigheden van de ouders.³²⁸ Wanneer deze leefomgeving gebrekkig is, rust er op de overheid een plicht tot ondersteuning in de opvoeding.³²⁹ Het is immers weinig zinvol om een minderjarige in zijn thuismilieu te laten wanneer ouders crimineel gedrag vergoelijken of aanmoedigen, onverschillig staan tegenover opvoedkundige taken of geheel afwezig zijn in de morele en sociale ontwikkeling van hun kind.³³⁰

151. Naast de thuissituatie spelen ook andere contextuele relaties een belangrijke rol, zoals de omgang met leeftijdsgenoten en de schoolomgeving. Ze brengen in de puberteit meer tijd door met leeftijdsgenoten, buiten het gezichtsveld van hun ouders. Jongeren die herhaaldelijk negatieve invloeden ondervinden vanuit hun vriendenkring, behoeven doorgaans meer toezicht dan jongeren die deelnemen aan een zinvolle vrijetijdsbesteding en incidenteel de fout ingaan.³³¹

152. Tussen diverse aspecten van de leefomgeving bestaan vaak interrelaties: storend gedrag op school, frequente aanwezigheid op straat en contacten met risicovolle vriendengroepen gaan vaak gepaard met een beperkte ouderlijke betrokkenheid. Jongeren die zich bijvoorbeeld frequent ophouden in recreatie- of uitgaansgelegenheden, parken, winkelcentra of stations zijn gevoeliger voor gedragingen zoals diefstal en vandalisme. Ook de digitale leefwereld verdient hier aandacht: online-omgevingen vormen evenzeer een context waar risicogedrag kan ontstaan. Jeugdrechters worden dan ook steeds vaker geconfronteerd met de noodzaak om maatregelen te nemen die de jongere uit deze risicovolle omgevingen halen.³³²

153. Jeugdrechtbankdossiers bevatten doorgaans uitgebreide informatie over de gezinssituatie van de minderjarige. Factoren die de jeugdrechter in zijn beslissing beïnvloeden zijn onder meer: de gezinsstructuur, gerechtelijke of psychiatrische antecedenten bij familieleden en de kwaliteit van de familiale relaties. Een verstoorde verstandhouding met gezinsleden is vaak een verklarende factor bij plaatsingen in gesloten of open gemeenschapsinstellingen. Zo hebben jongeren die ernstige en volhardende delinquentie vertonen vaker te maken met een autoritaire opvoedingsstijl.³³³

³²⁸ DE SMET B., 'Opleggen en opvolgen van voorwaarden als reactie op een jeugddelict' in X, *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2023, (115) 121.

³²⁹ DE SMET B., 'Plaatsen van minderjarigen in een instelling' in X, *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2023, (121) 128-129.

³³⁰ HERBOTS K., 'Beleidsadvies belang van het kind: Startpunt naar een vertaling voor Vlaanderen', *Keki* januari 2018, (1) 12, [Belang van het kind: startpunt naar een vertaling voor Vlaanderen | Kenniscentrum Kinderrechten \(keki.be\)](https://www.keki.be/belang-van-het-kind-startpunt-naar-een-vertaling-voor-vlaanderen/).

³³¹ DE SMET B., 'Berisping door de jeugdrechtbank' in X, *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2021, (15) 20; VAN DORP M. (eds.), *Jeugdige Delinquenten: Praktijk en Achtergrond: Foute vrienden: De invloed van of de keuze voor criminele maatjes*, Houten: Bohn Stafleu van Loghum, 2019, 37-43.

³³² *Ibid.*

³³³ *Ibid.*, 43-44.

154. In Nederland wordt, naar Amerikaans model, gewerkt met multisysteemtherapieën waarin de gehele sociale context van de jongere betrokken wordt. Onderzoek toont aan dat dit in sommige gevallen leidt tot positieve gedragsveranderingen binnen het gezin, en tot een vermindering van schoolverzuim en recidive. Dit impliceert echter niet dat de betrokkenheid van ouders of opvoedingsverantwoordelijken per definitie positief is. In sommige gevallen is gespecialiseerde interventie vereist, bijvoorbeeld wanneer een ouder kampt met een verslaving of psychische problematiek.³³⁴

155. Tot slot wijst de literatuur op het belang van schoolgerelateerde factoren. Schorsingen en uitsluitingen kunnen leiden tot sociale isolatie, stigmatisering en toenemende vatbaarheid voor negatieve invloeden. Jeugdrechters hechten daarom belang aan schoolparticipatie, eventueel via een traject binnen een gemeenschapsinstelling. Strengere reacties kunnen gerechtvaardigd zijn ter bescherming van medeleerlingen of ter bevordering van een gestructureerde onderwijscontext, vooral wanneer er sprake is van bijzondere onderwijsbehoeften.³³⁵

5.2.8. De veiligheid van de minderjarige

156. Sociale stabiliteit is een indicator om te bepalen of een minderjarige in de huiselijke omgeving kan blijven. Onderzoek toont aan dat minderjarigen met een achtergrond van misbruik of een sterke afhankelijkheid van sociale diensten vaker zwaardere maatregelen krijgen opgelegd. In dergelijke gevallen is plaatsing in een gemeenschapsinstelling vaak vereist. Zoals eerder besproken, speelt ook de betrokkenheid van ouders en de thuissituatie een rol. Al decennialang blijkt dat de discretie van rechters wordt beïnvloed door de bereidheid en het vermogen van ouders om hun kind tijdens het juridische proces te ondersteunen. Verder tonen de resultaten aan dat het behoren tot een lagere sociaaleconomische klasse in bepaalde gevallen het opleggen van een vrijheidsstraf juist een beschermende factor kan vormen.³³⁶

5.3. BUITEN-JURIDISCHE OF EXTRALEGALE FACTOREN

5.3.1. Houding en gedrag van de minderjarige

157. De houding en het gedrag van de minderjarige tijdens de zitting kunnen een significante invloed uitoefenen op de beoordeling door de jeugdrechter. Verschillende respondenten geven aan dat jeugdrechters – al dan niet onbewust – beïnvloed kunnen worden door uiterlijke kenmerken, zoals de wijze van kleden, maar ook door non-verbaal gedrag en de verbale attitude van de jongere ten aanzien van het gepleegde delict. In het bijzonder blijken tekenen van schuldbesef en spijt een rol te spelen bij de uiteindelijke beslissing over de gepaste jeugdhulp- of sanctiemaatregel. Gedragingen zoals een arrogante houding, het bespotten van

³³⁴ VAN DORP M., AYTEMUR S. en SWART N., *Jeugdige Delinquenten: Praktijk en Achtergrond*, Bohn Stafleu en van Loghum, 2019, 34.

³³⁵ LOWERY P. G. en CLIFTON-MILLS A. E., 'School Behavior, School Performance, and Race as Focal Concerns in the Institutionalization of Juveniles', *Crime & Delinquency* 2023/00, (1) 2-18.

³³⁶ Art. 40, §2, 2° Jeugddelinquentiedecreet; CARVACHO P., DROPELMANN C. en MATEO M., 'The Effect of Extralegal Factors in Decision-Making about Juvenile Offenders in Chile: A Quasi-Experimental Study', *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 2023/67, (1) 4-11.

de rechtbank of de burgerlijke partij, onbeschoftheid of leugens worden doorgaans als negatief en contraproductief ervaren.³³⁷

158. De manier waarop een minderjarige zich opstelt in aanwezigheid van de rechter kan worden geïnterpreteerd als een reflectie van zijn of haar begrip van de rol die van hem verwacht wordt binnen het jeugddelinquentierecht. Een respectvolle en verantwoordelijke houding wordt in dit verband vaak gezien als indicatie van morele ontwikkeling, normbesef en inzicht in de ernst van het gepleegde feit. De jongere toont zich aldus bereid om verantwoordelijkheid op te nemen en maatschappelijke normen te integreren. Dit gedrag wordt doorgaans als conformistisch beschouwd en kan in positieve zin bijdragen tot de rechterlijke inschatting.³³⁸

159. Wanneer een minderjarige zich publiekelijk verzet of een negatieve houding aanneemt, wordt verondersteld dat hij zich bewust is van de mogelijke gevolgen hiervan voor de rechterlijke beoordeling. In de praktijk blijkt echter dat jongeren hun gedrag niet zelden strategisch aanpassen afhankelijk van de fase van de procedure. Zo komt het voor dat jongeren aanvankelijk ontkennen of een gebrek aan inzicht tonen in de ernst van hun gedrag, maar na de oplegging van een maatregel alsnog blijf geven van berouw en verantwoordelijkheid. Deze gedragsverandering kan wijzen op een strategische, dan wel geleidelijke internalisering van het normatief kader van het jeugddelinquentierecht.³³⁹

160. Daarnaast spelen emoties zoals schaamte en schuld een belangrijke rol in het gedrag van minderjarigen en de beoordeling daarvan. Wanneer een jeugdrechter schaamte waarneemt, wordt dit vaak geïnterpreteerd als een mogelijke indicatie van gedragsverandering. Schaamte gaat immers gepaard met pijn en een vermindering van het zelfbeeld, wat kan leiden tot een afname van delinquent gedrag. Tegelijkertijd bestaat het risico dat de jongere deze negatieve gevoelens projecteert op derden, wat een contraproductief effect kan hebben. Schuldgevoelens daarentegen blijken, ongeacht etniciteit of leeftijd, systematisch samen te hangen met een verminderde kans op recidive. Het vermogen om verantwoordelijkheid op te nemen voor het gepleegde delict wordt aldus als een belangrijke beschermende factor beschouwd binnen het jeugddelinquentierecht.³⁴⁰

5.3.2. Persoon van de jeugdrechter

161. Internationale studies suggereren dat de beslissingspraktijk van jeugdrechters niet uitsluitend voortvloeit uit wettelijke criteria, maar ook mede bepaald kan worden door extralegale factoren zoals karaktereigenschappen, persoonlijkheid, opleidingsachtergrond, professionele ervaring en sociale context.

³³⁷ FRANSSENS M., PUT J. en DEKLERCK J., *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Universitaire Pers Leuven, 2010, 77-79.

³³⁸ FRANÇOISE C. en CHRISTIAENS J., 'Appearing in court and the hearing of minors: practices of judges of the juvenile courts in Belgium' in CHRISTIAENS J. (ed.), *It's for your own good: researching youth justice practices*, VUB Press, 2015, (75) 93.

³³⁹ *Ibid.*

³⁴⁰ VAN DORP M., AYTEMUR S. en SWART N., *Jeugdige Delinquenten: Praktijk en Achtergrond*, Bohn Stafleu en van Loghum, 2019, 85.

De exacte impact van deze persoonlijke kenmerken blijft evenwel moeilijk meetbaar en variabel per context.³⁴¹

162. In de literatuur wordt doorgaans een driedelige typologie gehanteerd om de verschillen in straftoemeting en beslissingsgedrag van rechters te verklaren:

- Ten eerste wordt verwezen naar de achtergrondkenmerken van rechters, waaronder leeftijd, geslacht, opleiding, professionele loopbaan (binnen en buiten de rechterlijke macht), politieke overtuigingen, religieuze voorkeuren en sociaaleconomische afkomst.
- Ten tweede zijn er benaderingen die uitgaan van psychoanalytische modellen om interpersoonlijke verschillen tussen rechters te verklaren. Volgens deze benadering spelen onbewuste drijfveren, instincten, wensen en afweermechanismen een rol in het rechterlijk beslissingsproces.
- De derde categorie omvat cognitieve en affectieve modellen, die zich richten op de manier waarop jeugdrechters informatie verwerken. Deze benadering onderzoekt hoe cognitieve denkfouten – zoals stereotypen en heuristieken – hun beslissingen beïnvloeden.³⁴²

163. Hoewel deze inzichten voornamelijk voortkomen uit internationaal onderzoek, blijft hun directe toepasbaarheid op de Vlaamse context beperkt, gezien het ontbreken van vergelijkbare empirische gegevens. Niettemin bieden enkele vaststellingen interessante aanknopingspunten. Zo blijkt dat rechters die misdrijven primair toeschrijven aan intrinsieke kenmerken van de minderjarige (zoals persoonlijkheid of karakter) doorgaans strengere sancties opleggen dan rechters die de feiten kaderen binnen bredere contextuele of structurele omstandigheden. Daarnaast suggereren bepaalde studies dat jongere rechters vaker geneigd zijn de kant van het vermeende slachtoffer te kiezen.³⁴³

164. Verder wijzen bevindingen uit op gendergerelateerde verschillen. Zo zouden vrouwelijke rechters in grotere mate redeneren vanuit een zorgethiek en blijken zij gevoeliger te zijn voor bepaalde misdrijven. Bovendien zouden zij vaker hun persoonlijke ervaringen betrekken bij de beoordeling, wat hun besluitvorming eveneens kan kleuren.³⁴⁴

165. Hoewel er voorzichtigheid geboden is bij het generaliseren van deze conclusies, onderstrepen deze bevindingen het belang van bewustwording omtrent extralegale invloeden in het rechterlijk beslissingsproces. Ze benadrukken de nood aan verder empirisch onderzoek binnen de Vlaamse jeugdrechtscontext.

³⁴¹ CARVACHO P., DROPPPELMANN C. en MATEO M., 'The Effect of Extralegal Factors in Decision-Making about Juvenile Offenders in Chile: A Quasi-Experimental Study', *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 2023/67, (1) 5.

³⁴² *Ibid.*

³⁴³ *Ibid.*

³⁴⁴ *Ibid.*

5.3.3. Het beschikbare hulpverleningsaanbod

166. De beoordelingsruimte van jeugdrechters wordt in de praktijk niet enkel beperkt door juridische kaders, maar ook door de beschikbaarheid van gepaste hulpverleningsvoorzieningen. Hoewel het jeugddelinquentierecht in principe gericht is op het bieden van zorg op maat, blijkt de implementatie hiervan vaak te botsen op structurele beperkingen, zoals capaciteitsproblemen en administratieve toelatingsprocedures.³⁴⁵

Zo zijn bepaalde vormen van residentiële jeugdhulp, waaronder plaatsing in een voorziening, niet rechtstreeks toegankelijk voor de jeugdrechter. Deze beslissingen vallen onder de bevoegdheid van het team jeugdhulpregie, dat toewijzingen uitvoert op basis van het beschikbare aanbod. Ook gemeenschapsinstellingen en detentiecentra zijn slechts verplicht minderjarigen op te nemen zolang hun wettelijk vastgestelde maximumcapaciteit niet wordt overschreden. In de meeste gevallen dient de jeugdrechter voorafgaandelijk toelating te verkrijgen via het Centraal Aanmeldpunt, een orgaan van de Vlaamse overheid dat instroom in instellingen reguleert aan de hand van een toewijzingsmatrix.³⁴⁶

Deze structurele beperkingen brengen met zich mee dat jeugdrechters in de praktijk soms genooddakt zijn om alternatieve sancties op te leggen die niet altijd afgestemd zijn op de specifieke noden van de jongere. Indien bijvoorbeeld de meest geschikte vorm van hulpverlening onbeschikbaar is wegens capaciteitsoverschrijding, kan een jeugdrechter terugvallen op minder ingrijpende maatregelen zoals huisarrest, dienstverlening of zelfs een eenvoudige berisping. Hoewel deze sancties formeel binnen het sanctiearsenaal van het Jeugddelinquentiedecreet vallen, zijn ze niet altijd in overeenstemming met de ernst van het gepleegde feit of de ondersteuningsbehoefte van de minderjarige.³⁴⁷

167. De uitvoerende instanties hanteren vaak eigen prioriteiten bij de verdeling van beschikbare hulpverlening, waardoor beslissingen van rechters niet steeds worden uitgevoerd. Dit gebrek aan uitvoering kan niet alleen het vertrouwen in het systeem ondermijnen, maar ook een ernstige inbreuk vormen op de grondrechten van de minderjarige, met name het recht op aangepaste en effectieve hulpverlening.³⁴⁸

168. Het Vlaams Regeerakkoord en de beleidsnota Justitie en Handhaving trachten toch wel verandering te brengen in deze situatie. Ze benadrukken de keuze om de schaarse plaatsen in gemeenschapsinstellingen prioritair voor te behouden aan jongeren die een jeugddelict hebben gepleegd of daarvan verdacht worden. De Vlaamse Regering streeft naar een vlotte instroom en uitstroom binnen

³⁴⁵ DE SMET B., 'Reacties en vervangende reactie in het jeugddelinquentierecht', *T.Strafr.* 2020/3, (184) 187.

³⁴⁶ GwH 29 augustus 2019, 118/2019, overw. B.9.3 en B.9.4; DE SMET B., 'Reacties en vervangende reactie in het jeugddelinquentierecht', *T.Strafr.* 2020/3, (184) 187.

³⁴⁷ DE SMET B., *Het jeugddelinquentierecht in Vlaanderen: nieuwe maatregelen en sancties, deels vanaf 1 september 2019, in het decreet van 15 februari 2019 en het aanvullend decreet van 24 september 2019*, Intersentia, 2019, 150.

³⁴⁸ GwH 29 augustus 2019, 118/2019, overw. B.9.2., (1) 15; DE SMET B., *Het jeugddelinquentierecht in Vlaanderen: nieuwe maatregelen en sancties, deels vanaf 1 september 2019, in het decreet van 15 februari 2019 en het aanvullend decreet van 24 september 2019*, Intersentia, 2019, 151.

de instellingen, onder meer door het afschaffen van time-outplaatsen voor jongeren in verontrustende situaties. Daarnaast wordt voorzien in de uitrol van beveiligde units voor langdurige gesloten begeleiding binnen de gemeenschapsinstellingen.³⁴⁹

5.3.4. Het voorliggende dossier

169. Het dossier vormt het uitgangspunt van het beoordelingsproces van de jeugdrechter en fungeert als primaire informatiedrager over de minderjarige verdachte en diens context. Het bevat essentiële gegevens over het gepleegde feit, de persoonlijke omstandigheden van de jongere, eerdere gerechtelijke contacten, en verslagen van betrokken hulpverleners. Dit schriftelijk geheel biedt de jeugdrechter een eerste, zij het voorlopige, indruk die richtinggevend kan zijn voor de verdere beoordeling.³⁵⁰

170. Hoewel het dossier noodzakelijk is voor een gestructureerde en efficiënte rechtsgang, houdt het ook het risico in van een zekere vooringenomenheid. De manier waarop informatie wordt geselecteerd, geïnterpreteerd en gepresenteerd, beïnvloedt de initiële perceptie van de rechter. Het dossier kan aldus reeds impliciete betekenissen bevatten die het oordeel over de persoonlijkheid van de minderjarige en de gepaste sanctie sturen.³⁵¹

171. De rechtszitting fungeert vervolgens als een moment van herijking, waarbij de jeugdrechter in interactie treedt met de minderjarige, diens ouders of voogd, advocaten, het parket en consulenten. Deze directe communicatie biedt ruimte voor een meer genuanceerde en contextuele interpretatie van de feiten en kan leiden tot een herziening van het aanvankelijke beeld. Factoren zoals attitude, motivatie, gezinssituatie en sociale omgeving worden daarbij herwogen. Het belang van dit dynamisch beoordelingsproces wordt expliciet erkend in het Jeugddelinquentiedecreet, dat een maatgerichte en proportionele aanpak beoogt.³⁵²

172. Onderzoek in Nederland toont aan dat het ontkennen van betrokkenheid bij het delict, zonder een plausibel alternatief scenario te bieden, negatief kan doorwegen in het oordeel van de rechter. Dit kan resulteren in een zwaardere sanctie, hoewel sommige jeugdrechters meer belang hechten aan de historische gedragslijn van de jongere dan aan het concrete verweer.³⁵³

173. Een bijkomend probleem doet zich voor wanneer het dossier onvolledig is of lacunes vertoont, met name in dossiers van minderjarigen uit gemarginaliseerde groepen zoals Roma-meisjes. Deze dossiers bevatten vaak beperkte of onvolledige

³⁴⁹ VLAAMSE REGERING, Vlaams Regeerakkoord 2024-2029. Samen werken aan een warm en welvarend Vlaanderen, september 2024, 228-230, [Vlaams Regeerakkoord 2024-2029. Samen werken aan een warm en welvarend Vlaanderen | Vlaanderen.be](#); HOFKENS L., 'Recente evoluties in het Vlaamse jeugddelinquentierecht', *Panopticon* 2025/46, (67) 74.

³⁵⁰ FRANÇOISE C. en CHRISTIAENS J., 'Appearing in court and the hearing of minors: practices of judges of the juvenile courts in Belgium' in CHRISTIAENS J. (ed.), *It's for your own good: researching youth justice practices*, VUB Press, 2015, (75) 79.

³⁵¹ *Ibid.*

³⁵² *Ibid.*

³⁵³ VAN DORP M., AYTEMUR S. en SWART N., *Jeugdige Delinquenten: Praktijk en Achtergrond*, Bohn Stafleu en van Loghum, 2019, 91.

persoonsinformatie, mede door het ontbreken van inschrijving in bevolkingsregisters, gebrek aan identiteitsdocumenten en taalbarrières. Sociale onderzoeken kunnen daardoor nauwelijks of niet worden uitgevoerd. Verslagen blijven oppervlakkig en geven een sociaal geconstrueerd beeld dat niet noodzakelijk representatief is voor de realiteit. Bovendien wordt vastgesteld dat hun schoolloopbaan vaak vroegtijdig wordt afgebroken, wat het inschatten van ontwikkelingskansen bemoeilijkt.³⁵⁴

Door de gebrekkige kennis van de leefwereld van Roma-gezinnen is het voor jeugdrechters en hulpverleners moeilijk om gepaste maatregelen te nemen. Dit resulteert soms in een niet-behandeling van het dossier, dan wel in een uithandengeving of plaatsing in een gemeenschapsinstelling, niet zozeer op basis van individuele noodzaak, maar eerder ingegeven door de beperkingen van het systeem. In situaties waarin zelfs basisinformatie ontbreekt, wordt soms verwezen naar Fedasil wanneer terugkeer naar het herkomstland niet mogelijk blijkt.³⁵⁵

³⁵⁴ DE BUS S. en NUYTIENS A., 'Onbehandelbare meisjes? De benadering van Roma-meisjes voor een MOF verschenen voor de jeugdrechtbank', *TJK* 2016/1, (35) 35-48.

³⁵⁵ *Ibid*, 48-49.

DEEL 2: EMPIRISCH ONDERZOEK

1. Een kwalitatief onderzoek

174. Het empirische gedeelte van deze masterproef bestaat uit een kwalitatief onderzoek naar de ervarings- en belevingsaspecten van de respondenten. De literatuurstudie werd hierbij gekoppeld aan de data die verzameld zijn via interviews. Op deze manier werd getracht inzicht te krijgen in de beslissingspraktijken van jeugdrechters, zowel in theorie als in de praktijk.

1.1. ONDERZOEKSMETHODE

175. Voor de uitvoering van het empirisch onderzoek werden e-mails verstuurd naar de griffies van elf afdelingen van de Vlaamse jeugdrechtbanken. Daarnaast werden drie jeugdrechters rechtstreeks gecontacteerd, van wie ofwel de promotor van dit onderzoek ofwel de onderzoeker over de contactgegevens beschikte. Voor één arrondissement werd een algemene e-mail verstuurd, waarop één afdeling reageerde. In deze communicatie werd gevraagd of er jeugdrechters bereid waren om deel te nemen aan interviews.³⁵⁶ Deze interviews konden zowel online als fysiek plaatsvinden, afhankelijk van de beschikbaarheid van beide partijen.

176. Er werd beoogd om ten minste één jeugdrechter per arrondissement te interviewen. In de meeste gevallen werden de e-mails beantwoord door jeugdrechters die zelf beschikbaar waren, of werden de contactgegevens van beschikbare jeugdrechters meegedeeld. Op die manier kon rechtstreeks contact worden opgenomen met de jeugdrechter om het interview in te plannen.

Één arrondissement gaf expliciet aan dat er geen enkele jeugdrechter beschikbaar was voor een interview. Van één andere afdeling werd, ondanks een herinneringsmail, nooit een antwoord ontvangen. In totaal werden uiteindelijk zes interviews afgenomen. Door deze beperkte responsgraad zijn de bevindingen niet representatief voor alle Vlaamse jeugdrechters. Enkel de visies van beschikbare en bereidwillige respondenten kregen een stem, wat de mogelijkheid tot generaliseerbare uitspraken over algemene tendensen of patronen binnen de doelgroep aanzienlijk beperkt. Bovendien bestaat het risico op sociaal wenselijke antwoorden.³⁵⁷

178. Enkel één interview vond fysiek plaats in het kabinet van de jeugdrechter zelf. De andere gesprekken vonden plaats via de online tool Microsoft Teams. Aan iedere respondent werden dezelfde vragen gesteld. Sommige vragen werden tijdens het gesprek overgeslagen wegens tijdsgebrek of omdat het antwoord reeds aan bod kwam bij een andere vraag. Per interview werd een tijdsduur van twee uur voorzien. De duurtijden varieerden tussen vijftig minuten en één uur en vijftig minuten, afhankelijk van de lengte van de antwoorden.

³⁵⁶ Zie *infra*, bijlage 1.

³⁵⁷ MORTELMANS D., *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*, Acco, 2020, 466-468.

179. Voorafgaand aan het interview werd aan de jeugdrechters gevraagd een toestemmingsformulier te lezen en te ondertekenen. Dit formulier werd hen per e-mail bezorgd. Daarbij werd de nadruk gelegd op de vertrouwelijkheid en anonimiteit van het onderzoek. Ook werd expliciet vermeld dat de deelnemers het interview op elk moment mochten stopzetten.³⁵⁸

Daarnaast werd toestemming gevraagd om het interview op te nemen met een mobiele telefoon. Voor de start van het interview werd het thema van het gesprek nogmaals toegelicht, waarna de onderzoeksvragen werden gesteld. Ook het doel van het interview en de geschatte/beschikbare duurtijd werden meegedeeld.

180. De vragenlijst³⁵⁹ werd opgesteld op basis van de verschillende hoofdstukken van dit onderzoek. Daarbij werd vooral gefocust op het stellen van vragen die gericht zijn op de praktijk. Er werd vertrokken vanuit de bestaande theorie, maar hier en daar werden ook vragen toegevoegd die voortkwamen uit persoonlijke bedenkingen van de onderzoeker. Het doel hiervan was om inzicht te verwerven in de visies van de jeugdrechters, om op basis daarvan een eigen standpunt te kunnen onderbouwen bij het formuleren van de inzichtsdoelstelling in het kader van de onderzoeksvraag. De vragen werden zo open en duidelijk mogelijk geformuleerd, soms aangevuld met achtergrondinformatie ter verduidelijking. Tijdens de interviews werden ook bijkomende vragen gesteld om de antwoorden beter te begrijpen.

Hieruit blijkt dat de interviews semigestructureerd waren en gebaseerd op open vragen, wat ruimte liet voor diepgang en nuance in de antwoorden. Er is sprake van standaardisering van het interview over de verschillende respondenten heen, dankzij de interviewerleidraad. Dat is een vooraf opgestelde lijst van vragen, onderverdeeld in thema's, die tegelijkertijd voldoende ruimte laat voor spontane interactie, verdieping, meningen en doorvragen. Er was bovendien flexibiliteit om de volgorde van de vragen aan te passen aan het verloop van het gesprek.³⁶⁰

181. Eens alle interviews waren afgenomen en opgenomen met gebruik van de dictafoon van de mobiele telefoon van de interviewer, werd elk interview handmatig getranscribeerd door de interviewer-onderzoeker. De opnames zullen gedurende drie jaar bewaard blijven. Bovendien werd de anonimiteit van de respondenten gewaarborgd door hun persoonlijke gegevens te pseudonimiseren, waarbij gebruik werd gemaakt van neutrale aanduidingen zoals 'jeugdrechter A', 'jeugdrechter B', enzovoort. Daarna werden de data gecodeerd en geanalyseerd.

182. Voor dit onderzoek werd gekozen voor een thematische analyse, aangezien deze analysemethode het best aansluit bij de centrale onderzoeksvraag. Een thematische analyse richt zich op het identificeren, analyseren en rapporteren van patronen (thema's) binnen kwalitatieve data. In het kader van deze masterproef

³⁵⁸ Zie *infra*, bijlage 1.

³⁵⁹ Zie *infra*, bijlage 3.

³⁶⁰ MORTELMANS D., *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*, Acco, 2020, 221.

werden de thema's voornamelijk afgeleid uit de verschillende hoofdstukken die een antwoord formuleren op de deelvragen uit het onderzoeksplan.³⁶¹

Binnen elk thema werden codes ontwikkeld die verwezen naar terugkerende onderwerpen of elementen die herhaaldelijk aan bod kwamen binnen dat thema. Nadat alle interviewdata gecodeerd en verwerkt waren, werden de bevindingen systematisch geanalyseerd en besproken.³⁶²

183. Ten slotte zijn er enkele belangrijke valkuilen verbonden aan dit onderzoek. De interpretatie, codering en analyse van de data werden volledig uitgevoerd door de interviewer zelf, die voorafgaand aan dit onderzoek slechts beperkte ervaring had met kwalitatieve onderzoeksmethoden. Het empirisch luik werd dan ook opgezet na een zelfstudie over het uitvoeren van kwalitatief onderzoek en mede op basis van de inhoudelijke begeleiding en feedback van de promotor van dit onderzoek. Daarnaast konden, door tijdsbeperkingen, niet alle interviewvragen aan elke respondent worden gesteld. Dit brengt het risico met zich mee dat bepaalde relevante informatie niet werd verzameld of onvoldoende werd uitgediept. Verder werd uitsluitend gebruikgemaakt van semigestructureerde interviews als dataverzamelmethode. Hoewel deze methode waardevolle inzichten oplevert in de percepties, ervaringen en professionele context van jeugdrechters, blijft de analyse sterk afhankelijk van de bereidheid van respondenten om bepaalde thema's te bespreken. Hierdoor kunnen sociaal wenselijke antwoorden of het vermijden van gevoelige onderwerpen een impact hebben gehad op de volledigheid en objectiviteit van de resultaten.³⁶³

2. Analyse en bevindingen uit de interviews

2.1. INLEIDING

184. In dit hoofdstuk worden de resultaten weergegeven van het empirisch onderzoek naar de beslissingspraktijken van jeugdrechters binnen het Vlaamse jeugddelinquentierecht. Door middel van diverse gerichte interviewvragen werd gepoogd om antwoorden te verkrijgen die bijdragen aan de beantwoording van de centrale onderzoeksvraag. De inzichten uit deze interviews werden gecombineerd met de voorafgaande literatuurstudie, met als doel een dieper begrip te ontwikkelen van het beslissingsproces van jeugdrechters en de mate waarin het belang van de minderjarige hierin wordt doorgewogen.

Deze studie vormt aldus een verdere uitbouw van de bestaande literatuur, waarin slechts beperkt en weinig recent onderzoek beschikbaar is over de beïnvloedende factoren. Er werd expliciet gefocust op praktijkervaringen om inzicht te verwerven

³⁶¹ *Ibid*, 500-501; CITAK D., *De straftoemettingsvrijheid van de jeugdrechter en het belang van de minderjarige in het jeugddelinquentierecht: onderzoeksvragen, onderzoeksplan* VUB, 2023, [VUBIR - VUB Institutional Repository offered by the University Library in collaboration with Research and Data Management > start](#).

³⁶² *Ibid*.

³⁶³ LERNOUT M., *Het beslissingsproces en de kennisbasis van Vlaamse jeugdrechters: tussen beslissen en berusten*, masterproef UGent, 2018, 61, [RUG01-002509413 2018 0001 AC.pdf](#).

in de toepassing en relevantie van het Vlaams Jeugddelinquentiedecreet in de dagelijkse praktijk.

185. Er werd gepeild naar de invulling die jeugdrechters geven aan hun rol en de beoordelingsvrijheid die zij ervaren. Ook werd aandacht besteed aan de persoon van de minderjarige: wie hij of zij is, welke andere rechten deze heeft en welke juridische en buiten-juridische factoren volgens de jeugdrechters mee in rekening worden genomen.

186. Aangezien het 'belang van de minderjarige' niet enkel een juridisch geladen concept is, valt het dat niet eenduidig te definiëren.³⁶⁴ Daarom werd aan de respondenten gevraagd hoe zij invulling geven aan dit begrip en of zij daarbij moeilijkheden ervaren.

187. Ten slotte, er werd ingegaan op het wettelijke kader van het decreet, de beschikbare beoordelingsruimte, het hulpverleningsaanbod, de informatieverstrekken actoren en de mogelijke belemmeringen die jeugdrechters in de praktijk ondervinden bij het nemen van beslissingen.

2.2. ERVARINGSJAREN

188. De interviews vatten aan met een persoonlijke introductie de onderzoekers, gevolgd door een beknopte toelichting van het onderzoek. Daarna werd aan de jeugdrechters gevraagd om zichzelf kort voor te stellen en aan te geven hoelang zij reeds actief zijn binnen de functie van jeugdrechter.

Vijf van de zes bevraagde jeugdrechters gaven aan dat ze reeds actief zijn sinds vóór de inwerkingtreding van het Jeugddelinquentiedecreet, terwijl één jeugdrechter pas in oktober 2022 met zijn functie is gestart. Dit duidt erop dat het grootste deel van de bevraagde jeugdrechters al ruime ervaring heeft, zowel binnen het jeugdbeschermingsrecht als binnen het jeugddelinquentierecht.³⁶⁵

2.3. DE TAAK VAN EEN JEUGDRECHTER

189. Aansluitend werd gevraagd hoe de jeugdrechters hun taak invullen en op welke wijze zij deze functie zelf zouden omschrijven. Hieruit blijkt dat jeugdrechters hun taak niet louter beschouwen als het sanctioneren van delinquent gedrag. Hun rol reikt verder dan een louter responsabiliserende benadering. Het beslissingsproces omvat meer dan enkel het beoordelen van de feiten en het zoeken naar een gepaste reactie. De nadruk ligt vooral op het creëren van een kader waarin gedragsverandering mogelijk wordt gemaakt en waarbij tussenkomst van het gerechtelijk apparaat enkel gerechtvaardigd moet zijn wanneer dit noodzakelijk is.

Jeugdrechter E geeft de volgende omschrijving: *"In het algemeen denk ik dat we als jeugdrechters proberen de minderjarigen te ondersteunen en te begeleiden. Niet alleen de minderjarigen zelf, maar ook het gezin waarin ze verblijven of*

³⁶⁴ Zie *supra*, randnummers 29-41.

³⁶⁵ DE BUS S., 'Betekenis geven aan 'jeugdrechter zijn' in de praktijk', *TJK* 2022/ 2, (121) 123.

waaruit ze komen. We proberen hen vooral te ondersteunen in hun ontwikkeling. Een tweede algemene taak is het brengen van veiligheid waar dat nodig is. Een derde taak is nagaan waar het gedrag vandaan komt. Ik denk dat dat een beetje de algemene opdracht is van ons allemaal. Daaraan kan nog worden toegevoegd: hoe kunnen we herhaling in de toekomst proberen te vermijden?"

2.4. HET BELANG VAN DE MINDERJARIGE

2.4.1. Definitie

190. Artikel 3, §1 van het VN-Kinderrechtenverdrag verankert het fundamentele principe dat het belang van het kind steeds een eerste overweging moet zijn in alle aangelegenheden die hem of haar betreffen.³⁶⁶ Dit beginsel impliceert dat elke minderjarige als evenwaardig wordt beschouwd en dat beslissingen steeds in diens voordeel dienen te worden genomen.³⁶⁷ Het betreft echter een breed en vaag concept, waarvan de interpretatie en invulling sterk contextafhankelijk kunnen zijn.³⁶⁸ In het kader van dit onderzoek werd tijdens de interviews expliciet gevraagd naar de wijze waarop jeugdrechters, die oordelen in delictzaken, zelf invulling geven aan dit principe.

Jeugdrechter A geeft bijvoorbeeld de volgende invulling: *"Het is geen ijl woord. Het lijkt een beetje een vage term, maar eigenlijk moet je een concrete invulling geven. Wat betekent dat voor mij? Dat is dat ik altijd in eerste instantie naga wat ik het beste voor de minderjarige kan doen en niet voor zijn vader of moeder."*

Volgens de respondenten bestaat er eveneens geen uniforme of eenduidige definitie van het belang van de minderjarige. Zij beschouwen dit belang als een vaag en omvattend begrip, dat wordt afgeleid uit zowel internationale als nationale rechtsnormen, en dat in de praktijk een concrete invulling vergt per individuele situatie. In hun interpretatie staat het belang van de minderjarige centraal, in tegenstelling tot het belang van de ouders of andere betrokken derden.³⁶⁹ Het belang van het kind wordt aldus losgekoppeld van familiale of maatschappelijke belangen die daarmee in conflict kunnen treden.

191. De jeugdrechters gaven aan dat zij in de praktijk vaak te maken hebben met jongeren die zich ook in een VOS-situatie bevinden. Het is doorgaans het gedrag dat zij stellen, dat aanleiding geeft tot een jeugddelinquentieprocedure. Het is niet de persoon van de minderjarige die als problematisch wordt beschouwd, maar diens (herhaaldelijke) gedrag. De inzet van de jeugdrechter is erop gericht

³⁶⁶ OP DE BEECK H., HERBOTS K., LAMBRECHTS S. en WILLEMS N., 'Children's best interests between theory & practice: A discussion of commonly encountered tensions and possible solutions based on international best interests practices and policy strategies since 2004', *Keki* augustus 2014, (1) 1, [Het belang van het kind: tussen theorie en praktijk | Kenniscentrum Kinderrechten](#).

³⁶⁷ UNITED NATIONS COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, 18 september 2019, CRC/C/GC/24, 2, <https://digitallibrary.un.org/record/3899429>.

³⁶⁸ OP DE BEECK H., HERBOTS K., LAMBRECHTS S. en WILLEMS N., 'Children's best interests between theory & practice: A discussion of commonly encountered tensions and possible solutions based on international best interests practices and policy strategies since 2004', *Keki* augustus 2014, (1) 1, [Het belang van het kind: tussen theorie en praktijk | Kenniscentrum Kinderrechten](#).

³⁶⁹ Interview met jeugdrechter A, 7 februari 2025.

dit gedrag bij te sturen met het oog op een constructieve re-integratie van de jongere als volwaardig lid van de samenleving, waarbij ook de veiligheid van de maatschappij wordt gegarandeerd.³⁷⁰

192. De jeugdrechters onderstrepen dat het gedrag van een minderjarige vaak een reactie vormt op omgevingsfactoren, waaronder het gezin, schoolcontext of bredere maatschappelijke omstandigheden. Daarom ligt de nadruk bij interventies op het identificeren en wegwerken van die onderliggende elementen in het belang van de minderjarige. Dit wordt bevestigd door Jeugdrechter B: "*Gedrag is altijd een reactie op iets. Dan ga je kijken van wat kunnen we veranderen in alles rond hem, zodat hij dat gedrag niet meer gaat stellen.*" De bedoeling is om de situatie van de minderjarige te verbeteren of te kaderen, afgestemd op diens individuele noden en mogelijkheden, veeleer dan louter repressief te reageren op het vertoonde gedrag.³⁷¹

193. In bepaalde gevallen kan het zelfs noodzakelijk zijn om een minderjarige weg te halen uit een onveilige thuissituatie.³⁷² In dergelijke situaties is de jongere eerder slachtoffer van zijn opvoedingscontext, die mogelijk mede aan de basis ligt van het delinquent gedrag.

2.4.2. Een algemeen rechtsbeginsel of wettelijk beslissingsfactor

194. Er bestaat verdeeldheid onder de respondenten over de vraag of het belang van de minderjarige moet worden beschouwd als een algemeen rechtsbeginsel dan wel als een concrete wettelijke beslissingsfactor. Soms is het expliciet opgenomen in de regelgeving, terwijl het in andere gevallen een algemeen rechtsbeginsel betreft dat als leidraad dient voor alle beslissingen.³⁷³ Rechters die het als een wettelijke beslissingsfactor beschouwen, benaderen het als een geïnstitutionaliseerd onderdeel van het juridisch beslissingskader. In dat perspectief wordt het belang van het kind beoordeeld aan de hand van objectieve criteria zoals de maturiteit of de feitelijke situatie van de minderjarige. De beslissing wordt genomen binnen de grenzen van de beschikbare (praktische) middelen en contextuele haalbaarheid. Het spanningsveld tussen theoretische norm en praktische toepasbaarheid wordt immers verder bemoeilijkt door externe factoren, zoals capaciteitsproblemen, die rechters soms dwingen pragmatische keuzes te maken, zelfs wanneer deze afwijken van wat initieel als wenselijk wordt geacht.

195. Aan de andere kant zijn er jeugdrechters die het belang van de minderjarige beschouwen als een algemeen rechtsbeginsel. In die optiek fungeert het als een aanvullende toetssteen die voortdurend in het achterhoofd wordt gehouden, eerder dan als een strikt afgelijnde juridische norm.³⁷⁴

³⁷⁰ Interview met Jeugdrechter C, 17 februari 2025.

³⁷¹ Interview met Jeugdrechter B, 13 februari 2025.

³⁷² Interview met Jeugdrechter D, 24 februari 2025.

³⁷³ *Ibid.*

³⁷⁴ *Ibid.*

Het valt er ook tussen, *"maar is te weinig concreet om echt te spreken van een concrete wetsbepaling"* waar ze zich allemaal aan moeten houden.³⁷⁵

2.5. DE BEOORDELINGSVRIJHEID VAN DE JEUGDRECHTER

2.5.1. Een verantwoorde vrijheid

196. Er bestaat onder de bevraagde jeugdrechters een brede consensus over het belang van beoordelingsvrijheid in hun functie. Ondanks het beperkte aanbod aan maatregelen en hulpverlening, maken de meeste jeugdrechters in wezen gebruik van die vrijheid om beslissingen te nemen die zij passend achten binnen het individuele dossier. Zo zegt Jeugdrechter A: *"Wat dat betreft, dat dwing ik wel in de mate van het mogelijke af. In vele gevallen wordt er een plaats beschikbaar gemaakt. Zo niet, dan wordt dat niet uitgevoerd, maar heb ik dan mijn verantwoordelijkheid wel genomen. Ik heb duidelijk gezegd dat die moet opgesloten worden omwille van die en die redenen. Als men vindt dat men dat niet moet doen, dan ligt de verantwoordelijkheid bij hun en niet bij mij. ... Ik richt mij er wel een beetje naar."*

Sommige jeugdrechters daarentegen stemmen hun oordeel ook wel af op de beschikbare middelen en voorzieningen. Voor Jeugdrechter D is dit het geval: *"Als ik overtuigd ben dat dat de beste beslissing is, dan neem ik ze ook, ook al kan ze niet uitgevoerd worden. Dat vind ik een groot verschil, maar dat neemt niet weg dat ik wel binnen de mogelijkheden die er zijn of de moeilijkheden die er zijn, wel tracht te kijken van zijn er alternatieven."*

In beide gevallen nemen jeugdrechters de volle verantwoordelijkheid voor hun beslissingen, waarbij zij praktische beperkingen of tekorten doorgaans beschouwen als behorend tot de bevoegdheid van andere actoren binnen het systeem.³⁷⁶ Ze benadrukken dat het om een gezamenlijke verantwoordelijkheid gaat tussen de betrokken instanties, die samen een succesvol traject voor de jongere moeten realiseren.

2.5.2. Maatwerk

197. Hoewel het decretaal kader ruimte biedt voor maatwerk en de jeugdrechters ervan overtuigd zijn dat ze die ruimte hebben, blijkt uit de praktijk dat dit maatwerk vaak onvoldoende voorhanden is. Volgens Jeugdrechter A is *"bij het leveren van maatwerk binnen het Jeugddelinquentiedecreet een specifieke uitdaging dat dat maatwerk niet voorradig is"*. De praktijk leert dat jeugdrechters zich genoodzaakt zien om steeds een alternatief scenario (plan B) voorhanden te hebben. Uit de interviews blijkt dan ook dat ze zoveel mogelijk gebruik proberen maken van alternatieve reacties, afhankelijk van de noden van de jongere en de bereidwilligheid tot naleving. Desalniettemin is er sprake van een eenduidige structuur hierin. Waar sommigen bijvoorbeeld kiezen voor een beschikking, opteren anderen expliciet voor beschikbare alternatieven. Zo gaf jeugdrechter B

³⁷⁵ Interview met Jeugdrechter E, 11 maart 2025.

³⁷⁶ Interview met Jeugdrechter C, 17 februari 2025.

aan dat het verkiezen van een alternatief boven een plaatsing in een overvolle gemeenschapsinstelling in bepaalde gevallen meer verantwoord is.³⁷⁷

198. Het ambt van jeugdrechter is in essentie een vorm van mensenwerk.³⁷⁸ De diversiteit in beslissingen wordt door hen dan ook niet als problematisch ervaren, maar als inherent aan de functie.³⁷⁹ Ze erkennen dat individuele verschillen bestaan: waar de ene rechter strenger optreedt, zal een andere jeugdrechter milder oordelen in een vergelijkbare situatie.³⁸⁰ Die verschillen kunnen doorgaans via overleg/mededeling verkleind worden, zodat collega-jeugdrechters binnen eenzelfde jeugdrechtbank zoveel mogelijk op dezelfde lijn blijven.³⁸¹

De ruimte voor maatwerk is echter niet gelijk ruimte voor interpretatie. Jeugdrechter D antwoordde op de vraag naar variatie in de beslissingspraktijk *"dat het Jeugddelinquentiedecreet niet voor veel interpretaties vatbaar is, want dat is een vrij duidelijk decreet."*

2.6. RECHTS- EN PROCESWAARBORGEN

2.6.1. De jeugadvocaat

199. Minderjarigen beschikken, net als volwassenen, over fundamentele procesrechten, waaronder het zwijgrecht, het vermoeden van onschuld en het recht om zichzelf niet te incrimineren. Hoewel alle betrokken actoren gehouden zijn om de proces- als rechtswaarborgen op een begrijpelijke en toegankelijke manier mee te delen aan de minderjarige, wijzen de meeste jeugdrechters erop dat deze informerende rol primair bij de jeugadvocaat ligt.³⁸²

200. Minderjarigen zijn dan doorgaans ook op de hoogte van het beroepsgeheim van hun advocaat, wat een vertrouwensband versterkt. De jeugadvocaat is bovendien vaak aanwezig tijdens diverse fasen van de procedure, wat zijn betrokkenheid en ondersteunende rol verder onderstreept. Net zoals alle andere actoren, treedt de jeugadvocaat ook op in en voor het belang van de minderjarige. Over zijn rol zegt Jeugdrechter A: *"Dat is enerzijds een procedurele waakhond, maar dat is theorie. In de praktijk komt het er vooral op neer dat een jeugadvocaat ook een vertrouwenspersoon is."*

201. Enerzijds blijkt uit praktijkobservaties dat de tenlastegelegde feiten in jeugdprocedures vaak worden bekend. Dit vormt dan ook een positieve evolutie vanuit het perspectief van een jeugdrechter. Jeugadvocaten moedigen immers hun cliënten in veel gevallen aan tot een bekentenis, mede omdat zij over dezelfde processtukken beschikken als de jeugdrechter. In sommige situaties erkennen zij zelfs dat een gesloten plaatsing – als *ultimum remedium* – in het belang van de minderjarige kan zijn. Zij trachten deze complexe beslissingen vervolgens op een begrijpelijke wijze toe te lichten aan hun cliënt, zodat de minderjarige de draagwijdte van de maatregelen kan vatten. In die zin streven jeugadvocaten,

³⁷⁷ Interview met Jeugdrechter B, 13 februari 2025.

³⁷⁸ Interview met Jeugdrechter E, 11 maart 2025; interview met Jeugdrechter F, 19 maart 2025.

³⁷⁹ Interview met jeugdrechter A, 7 februari 2025.

³⁸⁰ *Ibid.*

³⁸¹ Interview met Jeugdrechter B, 13 februari 2025.

³⁸² Art. 3, §3, lid 1 Jeugddelinquentiedecreet.

naast hun verplichting om het standpunt van hun cliënt te verdedigen, naar een benadering die in overeenstemming is met het objectieve belang van de minderjarige.³⁸³

202. Desondanks blijkt anderzijds uit de interviews met jeugdrechters dat het pleidooi van de jeugadvocaat zelden doorslaggevend is in de besluitvorming. De focus binnen jeugdzaken ligt voornamelijk op het dossier, dat als centrale informatiebron fungeert. Met betrekking tot dit aspect geeft Jeugdrechter F het volgende aan: *"Wij hebben doorgaans dezelfde informatie. Dus, het hangt er van af in welke fase we zitten. Het kan zijn dat de raadsman van de minderjarige iets nieuws aan te brengen heeft in de fase ten gronde, dat we niet wisten."* Advocaten zijn verplicht om de subjectieve belangen van de minderjarige naar voren te brengen, met aandacht voor diens wensen en positieve evoluties, zelfs wanneer deze niet volledig stroken met de vaststellingen in het dossier.

2.6.2. Spreekplicht

203. Uit de eerdere literatuurstudie in het kader van dit onderzoek kwam naar voren dat de stem van de minderjarige vaak ondergeschikt wordt gemaakt aan de inhoud van het gerechtelijk dossier. Dit roept vragen op over de daadwerkelijke invulling van het hoorrecht van de minderjarige en over de mate waarin diens visie daadwerkelijk wordt meegenomen in de besluitvorming. Het feit dat minderjarigen het recht hebben om gehoord te worden, impliceert evenwel geenszins een spreekplicht. Elke minderjarige beschikt immers over het fundamentele recht om te zwijgen.³⁸⁴

204. Tijdens de interviews werd echter opgemerkt dat jeugdrechters minderjarigen actief uitnodigen om te spreken, alhoewel in de praktijk niet steeds in substantiële mate rekening wordt gehouden met hun verklaringen. De nadruk ligt veeleer op het nagaan of de minderjarige begrijpt wat er met en over hem wordt besproken. Jeugdrechters trachten de communicatie zoveel mogelijk af te stemmen op het begripsniveau van de minderjarige en creëren een context waarin deze zich gehoord en op zijn gemak voelt. Jeugdrechter E duidt op een bijzonder geval: *"Het gebeurt wel een keer van dat achter mijn toog ga en dat ik mij naast die minderjarige ga zetten om die afstand ook te verkleinen. Ik vraag soms of mij toga stoort en dat ik die toga desnoods uit doe om die minderjarige op zijn gemak te stellen."* Hij benadrukt echter dat hij dit doet om de minderjarige de nodige hulp te bieden en te voldoen aan de pedagogische principes: *"... Dat wilt ook zeggen dat je geen verantwoordelijkheid moet opnemen voor feiten waarvoor je niet verantwoordelijk bent. Dat is dan ook heel moeilijk, want strafrechtelijke principes, zoals jouw zwijgrecht, recht om eigen verdediging te gaan bepalen, maar dat staat dan eigenlijk haaks op pedagogische principes waarmee dat wij ook werken, dat is het opnemen van verantwoordelijkheid. Wanneer er schuldinzicht is, wanneer dat je je eigen aandelen kunt zien, wanneer dat er verantwoordelijkheid is, ik vind*

³⁸³ Interview met Jeugdrechter B, 13 februari 2025.

³⁸⁴ FRANÇOISE C. en CHRISTIAENS J., 'Appearing in court and the hearing of minors: practices of judges of the juvenile courts in Belgium' in CHRISTIAENS J. (ed.), *It's for your own good: researching youth justice practices*, VUB Press, 2015, (75), 79-85.

dat fantastisch, want dan beseft het kind dat er iets fout is. Dat is een mooi vertrekpunt om een begeleiding te starten. Wanneer we daar niet door geraken, ja, dan weet ik dat dat jouw heel traject een beetje vertraagt.”

2.7. MAATREGELEN EN SANCTIES

2.7.1. De reacties in de verschillende fases

205. Om inzicht te verwerven in welke reacties het meest worden opgelegd binnen het kader van het Jeugddelinquentiedecreet, werd tijdens het onderzoek expliciet gevraagd naar de toegepaste maatregelen en sancties. Deze bevraging had tevens tot doel een verantwoorde selectie te maken bij de bespreking van de inhoudelijke bepalingen van het decreet. Bovendien leverde de praktijkstudie aanvullende relevante bevindingen op die verder reiken dan louter de frequentie van toegepaste sancties.

206. Binnen jeugddelinquentiezaken ligt de nadruk op de voorlopige fase van de procedure.³⁸⁵ De meest voorkomende maatregelen in de voorlopige fase zijn: het naleven van voorwaarden, huisarrest, leerprojecten, delictgerichte contextbegeleiding, gemeenschapsdienst, gesloten oriëntatie en gesloten begeleiding. De beslissingspraktijk van Jeugdrechter E toont aan dat plaatsingen in geslotenheid een bijkomende reden hebben: *"een minderjarige, die opgroeit in een onveilige thuissituatie, zal ik in zijn belang plaatsen in een voorziening of in een pleeggezin."* In het belang van de minderjarige kunnen dus ook beveiligingsmaatregelen worden genomen om hem of haar te beschermen tegen een schadelijke of risicovolle leefomgeving. De maatregel van gesloten oriëntatie biedt hierbij een helder inzicht in de problematiek van de jongere en maakt duidelijk welke vorm van vervolghulp het meest geschikt is.³⁸⁶ Opsluitingen daarentegen worden doorgaans gelegitimeerd vanuit een ervaren gevoel van onveiligheid — dit kan betrekking hebben op de minderjarige zelf, bijvoorbeeld in zijn thuissituatie of de bredere leefomgeving, maar ook op de veiligheid van de maatschappij als geheel.³⁸⁷

In de fase ten gronde wordt daarentegen voornamelijk een berisping uitgesproken, aangezien doorgaans een eerder traject met succes is doorlopen. Tijdens de zitting ten gronde wordt dit traject geëvalueerd, waarna – indien nodig – een aangepaste sanctie wordt bepaald. Dit blijkt dus in de praktijk echter vaak niet noodzakelijk te zijn, aangezien minderjarigen in veel gevallen bereid zijn om mee te werken aan het opgelegde traject.³⁸⁸

2.7.2. Het positief project

207. Zoals eerder uiteengezet in deze masterproef, blijkt uit de praktijk dat het positief project relatief zelden wordt opgelegd als reactie op jeugddelinquent gedrag.³⁸⁹ Het wordt als moeilijk uitvoerbaar ervaren, onder meer omdat het veel verantwoordelijkheid legt bij de minderjarige en gepaard gaat met talrijke

³⁸⁵ Interview met Jeugdrechter F, 19 maart 2025.

³⁸⁶ Interview met jeugdrechter A, 7 februari 2025.

³⁸⁷ *Ibid.*

³⁸⁸ Interview met Jeugdrechter D, 24 februari 2025.

³⁸⁹ Zie *supra*, randnummer 59.

praktische tussenstappen.³⁹⁰ Bovendien kan het project een sanctionerend karakter krijgen.³⁹¹ Jeugdrechters geven aan dat zij eerder geneigd zijn deze maatregel op te leggen wanneer de minderjarige en zijn advocaat er zelf om verzoeken.³⁹²

Jeugdrechter F merkte hierover nog het volgende op: *"Het positief project wordt vooral op parketniveau opgelegd bij ons. Ik heb ook al wat opgelegd, wanneer de procureur voorstelde op de zitting."*

2.7.3. Herziening

208. In het kader van dit onderzoek werd getracht inzicht te verkrijgen in de vraag of de herziening van maatregelen al dan niet tot negatieve evoluties kan leiden, en of deze herzieningen steeds in het belang van de minderjarige zijn. Het empirisch onderzoek wijst uit dat de herziening van maatregelen zelden tot negatieve gevolgen leidt. Dergelijke herzieningen gebeuren doorgaans op basis van de capaciteiten van de jongere, zijn gedrag en dagstructuur. Indien bepaalde maatregelen of sancties niet langer haalbaar zijn, worden zij aangepast of vervangen door andere maatregelen die beter aansluiten bij het traject en het welzijn van de jongere. Zulke herzieningen worden vaak aangevraagd door de sociale dienst of de HCA-dienst. Herzieningen van uitgesproken sancties zijn relatief zeldzaam en gebeuren meestal in positieve zin.³⁹³

Jeugdrechter D voegt ook nog toe: *"Die dingen kunnen er toe lijden dat de jongen evolueert en dat die bijvoorbeeld ook wel echt groeit in schuldinzicht, in verantwoordelijkheid, in nadenken over wat dat die doet. Ja, dan ga ik schakelen en dan ga ik wel proberen om inderdaad naar minder ernstig te gaan, ook al blijven de feiten ernstig dan. Dat is ook wel de bedoeling van een traject dat we vooruitgaan."*

2.7.4. Verlenging

209. De jeugdrechter kan slechts overgaan tot een verlenging van maatregelen indien hij deze strikt noodzakelijk acht en zijn beslissing voldoende motiveert.³⁹⁴ Dat wordt gedaan op basis van verslaggeving.³⁹⁵ Jeugdrechters signaleren hierbij echter vaak een gebrek aan capaciteit. Zo zegt Jeugdrechter E: *"Ik verleng altijd zo ruim mogelijk om te vermijden die jongen elke maand te zien en om te zeggen van dat wij geen andere oplossing hebben. Ik zeg er ook altijd bij dat er als er binnen die nieuwe periode van drie maand, geen oplossing aandringt, ga ik de eerste zijn om de maatregel te gaan beëindigen."*

210. Jeugdrechter B vreest dat jongeren *"detentieschade oplopen"* wanneer zij langdurig verblijven in instellingen die eigenlijk niet geschikt zijn voor hun profiel,

³⁹⁰ Interview met jeugdrechter A, 7 februari 2025.

³⁹¹ *Ibid.*

³⁹² Interview met Jeugdrechter E, 11 maart 2025

³⁹³ Interview met Jeugdrechter B, 13 februari 2025.

³⁹⁴ Art. 21 Jeugddelinquentedecreet.

³⁹⁵ Interview met Jeugdrechter B, 13 februari 2025.

wegens wachttijden bij meer passende voorzieningen. Het gebrek aan stabiliteit veroorzaakt verlies van hoop en vertrouwen.³⁹⁶

211. In situaties van dringende, ernstige of uitzonderlijke omstandigheden worden maatregelen verlengd in afwachting van verder onderzoek naar de feiten. Plaatsing in gemeenschapsinstellingen is dan vaak de enige onmiddellijke optie, tot er een geschikte plaats beschikbaar komt in een open voorziening voor minderjarigen die zich in een verontrustende opvoedingssituatie bevinden.

2.8. JURIDISCHE OF LEGALE FACTOREN

2.8.1. Hiërarchie

212. Artikel 16, §1 van het Jeugddelinquentiedecreet bevat een limitatieve opsomming van juridische beslissingsfactoren waarmee de jeugdrechter rekening dient te houden bij het nemen van een beslissing.³⁹⁷ De rechtspraak van het Grondwettelijk Hof vernietigde echter de bindende rangorde van deze factoren, mede omdat een dergelijke hiërarchie in strijd zou zijn met het belang van de minderjarige.³⁹⁸ In het kader van dit onderzoek werd onderzocht in hoeverre jeugdrechters in de praktijk toch een impliciete rangorde hanteren, en of bepaalde factoren systematisch zwaarder doorwegen dan andere bij het motiveren van hun beslissingen.

213. Jeugdrechters geven in hun beslissingspraktijk blijk van aandacht voor de volledige waaier aan juridische beslissingsfactoren. Een absolute hiërarchie tussen deze factoren lijkt in de praktijk dan ook niet eenduidig vaststelbaar; welke factor prevaleert, is afhankelijk van de concrete omstandigheden van het dossier.³⁹⁹

214. Niettemin blijken twee juridische belangen bijzonder prominent in de praktijk: enerzijds het belang van de minderjarige – dat, afhankelijk van de interpretatie, kan worden aangemerkt als een wettelijke factor – en anderzijds de veiligheid van de samenleving. Deze belangen bevinden zich vaak in een spanningsveld. Enerzijds vereist de bescherming van de minderjarige een individuele, zorggerichte benadering; anderzijds vraagt de samenleving om een duidelijke en kordate reactie op ernstig of herhaald delinquent gedrag:

"... schuldig en zeg ook tegen de jongere: "de feiten die jij hebt gepleegd zijn zodanig ernstig, dat, buiten ik eigenlijk wel vind dat jij een fijne jongen bent, ik jou toch een signaal moet geven en, ook naar de samenleving toe, dat dit een brug te veel was." Ik kan het echt niet maken om hem in vrijheid te stellen, dat het zo ernstige feiten waren, dat de samenleving ook wel haar rechten heeft. De samenleving wil wel een duidelijk antwoord op het gedrag dat gesteld is geweest."

(Jeugdrechter B)

³⁹⁶ *Ibid.*

³⁹⁷ Art. 16, §1 Jeugddelinquentiedecreet.

³⁹⁸ GwH 11 februari 2021, 22/2021; LEENKNECHT J. en VEECKMANS K., Jeugddelinquentiedecreet. Schending belang van het kind en legaliteitsbeginsel, maar fundamenteën blijven overeind', *NJW* 2021/443, (422) 423-427.

³⁹⁹ Interview met Jeugdrechter C, 17 februari 2025; interview met Jeugdrechter D, 24 februari 2025.

2.8.2. Recidive of ernstige feiten

215. In gevallen van recidive of ernstige delicten — waaronder in Vlaanderen vaak drugsgerelateerde criminaliteit voorkomt, evenals geweldsdelicten, zogenaamde phishingpraktijken en vermogensdelicten, waarbij meisjes doorgaans oververtegenwoordigd zijn binnen laatstgenoemde categorie — neigen jeugdrechters ertoe strengere sancties op te leggen. Toch trachten zij ook steeds de onderliggende oorzaken van herhaald gedrag te achterhalen. Factoren zoals de vriendenkring, de woonomgeving en het gebrek aan ouderlijk toezicht worden frequent aangehaald. Meerdere jeugdrechters gaven aan dat het in sommige dossiers voorspelbaar is dat de jongere opnieuw de fout in zal gaan zodra de toezichtmaatregel wordt beëindigd.

Kwetsbare jongeren, die vaker onder druk worden gezet binnen criminele milieus, vormen een bijzondere bekommernis. In die zin kan het opleggen van een zwaardere sanctie – zoals plaatsing in een gesloten instelling – in het belang van de minderjarige worden beschouwd, met het oog op het doorbreken van negatieve contexten. Jeugdrechter B merkt het volgende: *"..., is het voor hen veiliger dat ik hen opsluit, dat ze een tijdje uit het milieu weg zijn, dat ze niet kunnen worden aangesproken, want wij weten van onze drugsdealers, dat als ze gepakt worden, en ze zwijgen, ze ook zwijggeld krijgen."*

216. Tegelijkertijd bevestigt Jeugdrechter D dat er bij minderjarigen, die voor het eerst voor de jeugdrechter verschijnen, er gekozen voor een meer terughoudende benadering. De inschatting van het recidiverisico is dan minder evident.

"Als dat iemand die hier voor de eerste keer is, ja, wie ben ik dan om te zeggen dat die recidive gaat plegen. Als dat iemand is die ik natuurlijk ken 10 jaar ken, dan kan ik dat iets beter beoordelen..." (Jeugdrechter D)

217. Er bestaat overigens onder de respondenten overeenstemming over het geloof dat een geslaagde plaatsing de kans op recidive kan verminderen. Het traject moet daarbij alle kansen en mogelijkheden in balans brengen om dit doel te realiseren.

2.8.3. De leefomgeving

218. Een andere cruciale juridische factor betreft de leefomgeving van de minderjarige. Deze wordt door de meeste rechters in brede zin geïnterpreteerd en omvat onder meer dagbesteding (zoals school, hobby's en jeugdverenigingen) en de sociaaleconomische context. Wanneer de thuissituatie als adequaat wordt beoordeeld, zijn jeugdrechters geneigd om de minderjarige primair toe te vertrouwen aan de ouders. Daarbij wordt getracht zicht te krijgen op de opvoedingsstijl en gezinsdynamiek, in het licht van de gangbare maatschappelijke waarden en normen. Culturele factoren – zoals taalverschillen of alternatieve opvoedingsopvattingen – kunnen hierbij als belemmerend worden ervaren.⁴⁰⁰ Bijvoorbeeld in de context van Romagezinnen of niet-begeleide minderjarige vluchtelingen ontbreekt vaak concrete informatie over de gezinssituatie. Dit maakt

⁴⁰⁰ Interview met jeugdrechter A, 7 februari 2025; interview met Jeugdrechter E, 11 maart 2025.

het voor de jeugdrechter moeilijker om de opvoedingscontext adequaat te beoordelen, temeer omdat er daar geen informatie over een duidelijke familiale structuur is.⁴⁰¹

Jeugdrechter B formuleert de volgende standpunten: *"De culturele aspecten, dan kijken we naar de Romagezinnen, die laten hun kinderen veel sneller los en zeggen van die moeten zichzelf groot laten worden. Die zijn veel minder betrokken op hun kinderen, zeker als ze wat ouder zijn, dan zal ik sneller beslissen naar een gemeenschapsinstelling of een opvolging binnen een voorziening, maar dat zit er ook weer in, de leefomgeving van de minderjarige."*

"Ik heb liever dat vluchtelingen worden opgevangen in asielcentra, dan bij ons in de gemeenschapsinstellingen, omdat we heel vaak ook niet weten of die jongere vast zal blijven. Die statuut, dat is nog dikwijls heel precair. Dus, ik vind vluchtelingen eigenlijk het grootste probleem om erover te beslissen omdat daar al de beslissingsfactoren om niet zijn. Die plegen meestal feiten om te broden."

2.9. BUITEN-JURIDISCHE OF EXTRALEGALE FACTOREN

2.9.1. De persoon van de minderjarige - geslacht en etniciteit

219. De literatuur wijst erop dat de juridische factoren aangevuld moeten worden met buiten-juridische factoren, die eveneens een rol kunnen spelen in het beoordelingsproces.⁴⁰² In het empirisch onderzoek werd onderzocht welke betekenis deze elementen hebben voor de jeugdrechters.

220. De persoon van de minderjarige vormt een belangrijk beslissingscriterium. Factoren zoals leeftijd, maturiteit, intelligentie en psychische toestand worden daarbij in rekening gebracht. Geslacht en etnische afkomst blijken minder rechtstreeks van invloed, al blijkt uit praktijkervaring dat jongens vaker delicten plegen, terwijl bij meisjes eerder sprake is van onderliggende verontrustende situaties die tot delinquent gedrag leiden. In die gevallen verloopt de afhandeling meestal buiten het kader van jeugddelinquentie. Hoewel etniciteit op zich geen doorslaggevende factor vormt, speelt de culturele context van het gepleegde feit, zoals hierboven besproken, soms een rol.⁴⁰³ Bijvoorbeeld, wanneer meisjes uit bepaalde culturen thuis worden mishandeld nadat ze met jongens op school in contact zijn gekomen, vormt dit een extra element in de beoordeling.⁴⁰⁴

Op de vraag of er een verschil is in de behandeling van jongens en meisjes, reageert jeugdrechter D als volgt: *"Ik vind niet dat die verschillend behandeld worden, in de zin dat dezelfde factoren meespelen. Ik heb een aantal meisjes, allemaal geweldsdelicten en vrij zware geweldsdelicten. Ik kan niet zeggen dat ik die anders behandel dan jongens."*

⁴⁰¹ DE BUS S. en NUYTIENS A., 'Onbehandelbare meisjes? De benadering van Roma-meisjes voor een MOF verschenen voor de jeugdrechtbank', *TJK* 2016/1, (35) 35-48.

⁴⁰² FRANSSENS M., PUT J. en DEKLERCK J., *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Universitaire Pers Leuven, 2010.

⁴⁰³ Interview met Jeugdrechter C, 17 februari 2025.

⁴⁰⁴ Interview met Jeugdrechter F, 19 maart 2025.

2.9.2. De leeftijd

221. In de regelgeving zijn verschillende leeftijdsgrenzen vastgesteld. Tijdens het interview werd onderzocht welke betekenis deze leeftijden hebben voor de jeugdrechter en of de wettelijke grenzen strikt geïnterpreteerd moeten worden.

222. De leeftijd van de minderjarige blijkt in die zin een rol te spelen in de inschatting van diens verantwoordelijkheidszin. Oudere minderjarigen, met name vanaf zeventien jaar, krijgen doorgaans meer verantwoordelijkheid toegemeten, vooral bij herhaald delinquent gedrag. Er wordt hen duidelijk gemaakt dat zij bij aanhoudende feiten het risico lopen voor de correctionele rechtbank te verschijnen. Er bestaat geen onmiddellijke neiging om gesloten plaatsing op te leggen, onder meer gelet op de bestaande wachtlijsten binnen de gemeenschapsinstellingen. Dat wordt bevestigd door Jeugdrechter D: *"De wet voorziet ook een aantal minimumleeftijden. Op dat opzicht speelt dat een rol. Het kan ook een rol spelen als iemand bijvoorbeeld jong is, dan gaan we toch wel proberen om daar niet een geslotenheid aan te koppelen."*

Tegelijkertijd bestaat er een glijdende schaal: ook jongere minderjarigen kunnen, in uitzonderlijke gevallen, als toerekeningsvatbaar worden beschouwd. Toch geldt algemeen dat hoe jonger de minderjarige is, hoe meer er wordt ingezet op begeleiding en bescherming.

2.9.3. De sociaaleconomische achtergrond

223. De invloed van sociaaleconomische factoren is moeilijk precies te duiden, wat mede blijkt uit de uiteenlopende inzichten in de literatuur. Factoren zoals het wonen in een sociaal achtergestelde buurt, een migratieachtergrond of een problematische vriendenkring spelen een rol, maar, zoals jeugdrechter E treffend opmerkt: *"..., de thuiscontext is belangrijk. Die moeder kan je niks kwalijk nemen. Die is aan het overleven. Die moet zorgen voor inkomen. Die moet vijf monden voeden. Die is al heel blij dat ze een inkomen heeft, wij ook."*

224. Uit de interviews blijkt dat de sociaaleconomische context in de praktijk vaak indirect invloed uitoefent. Het is niet zozeer de financiële situatie op zich die doorslaggevend is, maar veeleer de mate van ouderlijke betrokkenheid en de stabiliteit binnen de leefomgeving. Jongeren uit kwetsbare milieus kampen vaker met traumatische ervaringen, wat kan leiden tot problematische situaties.⁴⁰⁵ Indien de ouders daarentegen voldoende financiële middelen en een veilige omgeving kunnen bieden, wordt er doorgaans toch eerder gekozen voor maatregelen met voorwaarden, gericht op ondersteuning en begeleiding.

2.9.4. Houding en gedrag

225. Verder spelen ook houding en gedrag van de minderjarige ten aanzien van de rechter een rol. Sommige jeugdrechters ondervinden weerstand bij minderjarigen met gedragsstoornissen zoals een obsessieve stoornis of autismespectrumstoornissen.⁴⁰⁶ Agressie, verbaal geweld of respectloos gedrag

⁴⁰⁵ Interview met jeugdrechter A, 7 februari 2025; interview met Jeugdrechter B, 13 februari 2025.

⁴⁰⁶ Interview met jeugdrechter A, 7 februari 2025.

worden niet aanvaard, omdat ze ook wijzen op een gebrek aan inzicht in de ernst van de situatie.⁴⁰⁷ Wederzijds respect wordt dan ook als essentieel beschouwd. Jeugdrechter D gaf daarbij aan dat dit respect niet alleen gezien wordt als respect tegenover de rechter, maar ook als een blijk van respect voor de rechtsstaat, die de jeugdrechter in zekere zin vertegenwoordigt.

226. Bij bewezen feiten wordt bovendien ook belang gehecht aan de mate van schuldbesef en schaamte ten opzichte van de ouders en de jeugdrechter.⁴⁰⁸ Jeugdrechter A haalt aan dat *"schaamte is de reden van het niet bekennen bij de ouders."* Het afzonderlijk horen van de minderjarige wordt in de praktijk vaak als een geschikte benadering beschouwd, omdat het de jongere de ruimte biedt om zich vrijer uit te drukken en het de jeugdrechter toelaat om een beter inzicht te verwerven in diens belevingswereld. In sommige gevallen zijn het immers net de ouders die mee aan de basis liggen van de problematische situatie, wat het des te belangrijker maakt om de jongere zonder hun aanwezigheid te bevragen.

2.9.5. Talenten en persoonlijke mogelijkheden

227. Tot slot schenken jeugdrechters aandacht aan de positieve elementen in het leven van de minderjarige, zoals talenten en persoonlijke mogelijkheden. Zij proberen hun beslissingen af te stemmen op de dagindeling en interesses van de jongere. Jeugdrechter C illustreert: *"Er was iemand die voor het laatst ontdekt had dat die graag kookte en dat die dan een keukenopleiding ging volgen; of iemand die ontdekt had dat die barbier wou worden omdat die de baard van de medebewoners mocht scheren. Zo iets, dat is fantastisch, dat het soms een positieve wending krijgt."* Positieve aspecten worden dus zoveel mogelijk behouden, vanuit de overtuiging dat ze bijdragen tot herstel.⁴⁰⁹

2.10. DE ROL VAN INFORMATIE VAN ANDERE ACTOREN

228. Om een dossier als volledig te beschouwen, dient het informatie te bevatten van verschillende actoren. De jeugdrechter vormt uiteindelijk een visie over de minderjarige op basis van het dossier dat hij of zij voor zich heeft. Tijdens de interviews werd nagegaan welke actoren een rol spelen in het dossier en welke informatie de jeugdrechters van deze actoren ontvangen. Daarnaast werd ook bevraagd in welke mate de informatie van elke actor wordt doorweegt.⁴¹⁰

2.10.1. De politiediensten

229. De eerste schakel in de jeugddelinquentieketen wordt gevormd door de politiediensten. Minderjarigen worden aangehouden, verhoord onder de Salduz-regeling, en daarna beslist het openbaar ministerie om de jeugdrechter al dan niet

⁴⁰⁷ FRANÇOISE C. en CHRISTIAENS J., 'Appearing in court and the hearing of minors: practices of judges of the juvenile courts in Belgium' in CHRISTIAENS J. (ed.), *It's for your own good: researching youth justice practices*, VUB Press, 2015, (75) 93.

⁴⁰⁸ Interview met Jeugdrechter F, 19 maart 2025.

⁴⁰⁹ Interview met Jeugdrechter E, 11 maart 2025.

⁴¹⁰ Zie supra, randnummer 47.

te vorderen.⁴¹¹ Hun processen-verbaal hebben een authentieke bewijswaarde tot het tegendeel wordt bewezen.⁴¹²

230. Hoewel Jeugdrechters A, B en E de betrouwbaarheid en kwalificatie soms kritisch benaderen, erkennen zij dat dit doorgaans correct gebeurt. Zoals eerder aangehaald, wordt het als positief beschouwd wanneer de minderjarige de feiten erkent.⁴¹³ Om die reden trachten de jeugdrechters de minderjarige tijdens de zitting actief tot spreken aan te zetten. In de praktijk blijkt immers uit het dossier dat dit niet steeds grondig gebeurt bij het politieverhoor, of dat er slechts eenzijdige informatie over de feiten beschikbaar is. Jeugdrechter B merkt bijvoorbeeld op: *"de objectieve informatie in de PV's dat is wat het is, maar soms staat er ook nog zoveel extra informatie in, waardoor ik wat voorzichtiger ben."* Om een vollediger beeld te krijgen, geven jeugdrechters daarom de minderjarige vaak nogmaals de kans om hun versie van de feiten te geven, wat leidt tot meer spontane bekentenissen dan bij de politie.

2.10.2. Het openbaar ministerie

231. Het openbaar ministerie speelt een belangrijke rol in de informatietoevoer naar de jeugdrechter. De vordering van het parket bevat de feiten waarvan de minderjarige verdacht wordt, maar omvat doorgaans geen motivering of bijkomende contextuele factoren. Hoewel het parket meestal reeds een reactie voorstelt, is het aan de jeugdrechter om deze al dan niet te volgen. In de voorlopige fase beslist de jeugdrechter zelf over de gepaste maatregelen, waarbij vaak geen duplicatie gebeurt van reeds uitgevoerde interventies.⁴¹⁴

232. Jeugdrechters geven aan dat ze doorgaans vertrouwen op de beoordelingsbekwaamheid van het parket: sepots worden aanvaard als een verantwoord selectiemechanisme, waarbij enkel ernstige of hardnekkige dossiers voor de jeugdrechter gebracht worden. Seponering wordt bovendien beschouwd als een maatregel die vaak in het belang van de minderjarige is, bijvoorbeeld wanneer deze een positief evolutieparcours heeft afgelegd.⁴¹⁵

Zo omschrijft jeugdrechter D het einde van de voorlopige fase als volgt: *"Dan stuur ik het dossier naar het parket. Het parket beslist dan of ze gaan dagvaarden of niet. Het parket gaat op dat ogenblik ook kijken hoe al die maatregelen zijn gelopen. Als zij vaststellen, het gaat bijvoorbeeld over drugsfeiten, er is geen burgerlijke partij, en die jongere heeft eigenlijk een zeer mooi parcours afgelegd, dan is het natuurlijk in het belang van de minderjarige dat er geseponneerd wordt. Als er niet geseponneerd wordt en die jongere moet wel op zitting komen, komt dat ook op zijn strafblad."*

⁴¹¹ Art. 8 Jeugddelinquentiedecreet; EHRM 27 november 2008, 36391/02, Salduz/Turkije.

⁴¹² Art. 154 Sv.

⁴¹³ Zie *supra*, randnummer 201.

⁴¹⁴ Interview met Jeugdrechter F, 19 maart 2025.

⁴¹⁵ *Ibid.*

2.10.3. De sociale dienst

"Dat zijn mijn ogen en oren natuurlijk. Daar ga ik heel veel rekening mee houden."

(Jeugdrechter A)

232. De sociale dienst is een cruciale informatiebron inzake de leefomgeving en persoonlijke context van de minderjarige. Hun sociaal verslag bevat informatie over onder meer de houding van de jongere en zijn gezin tegenover de feiten, de gezinssituatie, schoolloopbaan, vrije tijdsbesteding, middelengebruik, mentale en fysieke gezondheid en gedragsattitudes. Het advies van de sociale dienst is doorgaans goed onderbouwd.⁴¹⁶ De uiteindelijke beoordeling ligt echter bij de jeugdrechter.

2.10.4. Ouders en andere betrokkenen

233. Jeugdrechters hechten veel belang aan de aanwezigheid van ouders of andere familieleden tijdens het traject. Zij worden gezien als de eerste opvoeders, van wie de minderjarige de normen geacht wordt over te nemen. Deze rol kan echter enkel ingevuld worden binnen een stabiele gezinsstructuur. *"Al wie dat op zitting komt of een verslag of iets neerlegt, die bepaalde kijk op de minderjarige heeft. Dat kunnen ouders zijn, grootouders, iemand van school. Dat kan de huisdokter zijn, ook een begeleiding van een voorziening"*,⁴¹⁷ sporttrainers of nog andere actoren kunnen een relevante bijdrage leveren aan het dossier.⁴¹⁸ Bovendien zijn alle instellingen en begeleidingsinstanties die betrokken zijn verslagplichtig.

2.10.5. Medische en psychologische verslagen

234. In zowel de wetgeving als de literatuur wordt verwezen naar medische en psychologische verslagen.⁴¹⁹ De precieze rol ervan was bij aanvang van het onderzoek onvoldoende duidelijk. Om die reden werd aan de jeugdrechters nadere toelichting gevraagd.

235. Medische en psychologische rapporten worden slechts beperkt ingeschakeld. Ze worden meestal pas opgevraagd tijdens de zitting ten gronde of in het kader van een uithandengevingsprocedure. Dit wordt bevestigd door Jeugdrechter E: *"Dat is wanneer we het zelf echt niet weten, wanneer dat we zelf vastzitten, wanneer we echt wel veel hebben geprobeerd, maar de minderjarige blijft terugkomen. Ik denk dat artikel 5 van de Jeugdbeschermingswet een deskundige laten aanstellen om inzichten te geven. Gebeurt dat veel? In de meeste gevallen gebeurt in kader van de procedure van uithandengeving."*

⁴¹⁶ Interview met Jeugdrechter E, 11 maart 2025.

⁴¹⁷ Interview met Jeugdrechter C, 17 februari 2025.

⁴¹⁸ Interview met Jeugdrechter D, 24 februari 2025.

⁴¹⁹ Art. 37 Jeugddelinquentedecreet.

2.11. ETHIEK, ANDERE UITDAGINGEN EN VERBETERINGEN

236. Ter afsluiting van de interviews werd specifiek gepeild naar enkele persoonlijke ervaringen van de jeugdrechters, hun visie op de capaciteitsproblematiek, en hun perspectief op het onderscheid tussen jeugddelinquentie en verontrustende situaties.

2.11.1. Capaciteitsproblematiek

237. Jeugdrechters signaleren meerdere malen aanzienlijke praktische belemmeringen in de uitvoering van het jeugddelinquentierecht, waarvan de capaciteitsproblematiek een van de meest urgente is. Volgens jeugdrechter A ligt een structureel personeelstekort aan de basis van het probleem. Deze ondercapaciteit heeft niet alleen praktische maar ook ethische implicaties: het dwingt rechters ertoe om keuzes te maken tussen jongeren die allen nood hebben aan gepaste begeleiding of opvang, meer nog om te *"proberen zo creatief mogelijk te bekijken en flexibel te zijn."*⁴²⁰

Ook het tekort aan plaatsen in gemeenschapsinstellingen of forensische centra wordt aangehaald. Er wordt gepleit voor meer investeringen in bestaande voorzieningen en een efficiënter gebruik van de beschikbare middelen.⁴²¹

2.11.2. Onderscheid tussen VOS en delictzaken

238. Aansluitend op het inleidende gesprek met jeugdrechter A, waarin het onderscheid tussen VOS-zaken en delictzaken aan bod kwam, werd dit thema in alle daaropvolgende interviews verder uitgediept, met het oog op het analyseren van de relevantie ervan voor het belang van de minderjarige.

239. Over het nut van het onderscheiden van dossiers op basis van verontrustende opvoedingssituaties en delictzaken, lopen de meningen van de bevroagde jeugdrechters merkbaar uiteen. Sommigen pleiten voor een geïntegreerde benadering, terwijl Jeugdrechter D en E het onderscheid als functioneel beschouwen. In de praktijk komt het immers geregeld voor dat eenzelfde jongere zowel betrokken is bij strafbare feiten als opgroeit in een verontrustende context. Jeugdrechter D zegt hierbij: *"... uiteindelijk je hebt de grote massa VOS-jongeren die nooit feiten plegen. Je hebt dan ook veel VOS-jongeren die feiten plegen en je hebt jongeren die feiten plegen, maar die geen VOS zijn. Je zit altijd wel wat met overlap. Dus, voor mij hebben de twee zeker hun nut en het feit dat er ook een derde vorderingsgrond is voor de procureur, dat vind ik een zeer goede zaak."*

⁴²⁰ Interview met Jeugdrechter D, 24 februari 2025.

⁴²¹ Interview met Jeugdrechter E, 11 maart 2025.

2.11.3. De persoon van de jeugdrechter

240. Jeugdrechters beschouwen hun rol in de eerste plaats als de toepassing en handhaving van de wet. Hoewel zij streven naar objectiviteit, erkennen zij dat subjectieve elementen inherent zijn aan hun functie, aangezien het om mensenwerk gaat.⁴²² Er bestaan verschillen in interpretatie en aanpak, mede beïnvloed door de persoonlijkheid van de rechter.

Toch geven de respondenten aan dat de belangen van de minderjarige steeds primeren en persoonlijke overtuigingen zoveel mogelijk opzij worden gezet.

Jeugdrechter D illustreert dit met een treffend voorbeeld: *"Een collega die nu met pensioen is, zij was gekend omdat zij bijna niemand binnenstak omdat zij er van overtuigd was dat dat niet goed was. Dat is een beetje de persoonlijkheid. Zelf vind ik bijvoorbeeld ook, het is de laatste, maar soms is het absoluut noodzakelijk."*

2.11.4. Persoonlijke visies op opvoeding en gezin

241. Ten slotte, Jeugdrechter B wijst op een kritisch punt en benadrukt het belang van het investeren in het gezin als geheel, in plaats van enkel in het individu van de minderjarige. Het ondersteunen van ouders in hun opvoedende rol wordt als cruciaal beschouwd om herhaling van feiten te vermijden.⁴²³

Daarnaast wordt gewezen op persoonlijke overtuigingen omtrent gezinsstructuren. Zo uit jeugdrechter D terughoudendheid ten aanzien van alternatieve gezinsvormen, hoewel zij erkent dat deze wettelijk toegelaten zijn: *"Ik ben van oude stempel in die zin. Ik denk dat het beter is dat een kind een vader- en een moeder figuur heeft. Maar goed, de wet dat laat toe en dan denk ik oké daar heb ik geen enkel probleem mee dat dat mogelijk is. Dat zou je misschien een ethische vraag kunnen noemen."*

⁴²² Interview met Jeugdrechter B, 13 februari 2025.

⁴²³ Zie *infra*, randnummers 252 en 253.

Conclusie

242. Deze masterproef had tot doel bij te dragen aan een beter inzicht in de praktijktoepassing van het Jeugddelinquentiedecreet, waarin jeugdrechters over een zekere mate van beoordelingsvrijheid beschikken in de beslissingsprocessen. Er werd zowel aandacht besteed aan het wettelijke en kinderrechtelijke kader als aan het criminologische perspectief. Daartoe werd een literatuurstudie gecombineerd met een empirisch onderzoek. Er werd ook onderzocht welke factoren de beslissingen van jeugdrechters beïnvloeden, met bijzondere aandacht voor de rol van het belang van de minderjarige.

243. Dit onderzoek toont aan dat de rol van de jeugdrechter binnen het Vlaamse jeugddelinquentierecht verder reikt dan de louter juridische toepassing van regelgeving die gericht is op het toewijzen van verantwoordelijkheid. Integendeel, de jeugdrechter houdt bij zijn beoordeling expliciet rekening met de persoon van de minderjarige en diens leefcontext. Het jeugddelinquentierecht vormt daarmee een dynamisch en interactief proces waarin juridische, pedagogische en maatschappelijke elementen samenkomen. De rechter treedt in dialoog met de minderjarige, diens ouders en de betrokken hulpverleners, en neemt beslissingen die afgestemd zijn op de concrete noden en mogelijkheden van het kind.

244. Het Jeugddelinquentiedecreet biedt hiervoor een flexibel normatief kader. Het fungeert als leidraad waarbij maatwerk en individualisering centraal staan. De jeugdrechter beschikt over een aanzienlijke beoordelingsvrijheid die hem toelaat, vertrekkende vanuit het belang van de minderjarige, passende maatregelen en sancties te treffen. Deze reacties beogen meer dan rechtsherstel of sanctionering: ze dragen bij aan de brede ontwikkeling van de jongere, met aandacht voor gezondheid, veiligheid, autonomie, sociale verbondenheid, zingeving en toekomstperspectieven.

Hoewel het decreet vertrekt vanuit een responsabiliseringslogica – met een versterkt sanctiekader en aandacht voor herstel – blijkt uit de onderzoeksresultaten dat jeugdrechters hun beschermingsrol niet uit het oog verliezen. Zo wordt er bijvoorbeeld in praktijk milder opgetreden bij het bezit van drugs dan bij het verhandelen ervan. In gevallen van recidive of ernstige feiten wordt strenger opgetreden, doch steeds vanuit een evenwichtige afweging tussen responsabilisering en bescherming. Het belang van de minderjarige vormt daarbij een fundamenteel toetsingskader. Het fungeert niet alleen als rechtsbeginsel, maar ook als materieel en procedureel recht, en als leidraad bij elke beslissing – ook al is het niet uitdrukkelijk als zelfstandig criterium opgenomen in het decreet.

245. Het VN-Kinderrechtencomité heeft een niet-limitatieve en niet-hiërarchische lijst opgesteld van factoren die in het kader van een belangenafweging moeten worden overwogen. Afhankelijk van de aard van de maatregel, de context en de ontwikkelingscapaciteiten van het kind, kunnen bijkomende factoren relevant zijn. In de praktijk blijkt het belang van de minderjarige verweven met elk juridisch en buiten-juridisch beoordelingscriterium. Jeugdrechters laten zich niet uitsluitend leiden door de ernst van de feiten of het risico op recidive, maar ook door

persoonlijke, sociale en maatschappelijke factoren. Deze complexiteit vergt een individuele benadering, waarbij ook de maatschappelijke en culturele context wordt meegewogen. De afweging is dus steeds situationeel bepaald en multidimensioneel van aard.

246. De empirische bevindingen bevestigen dat het beslissingsproces van jeugdrechters in sterke mate steunt op het dossiermateriaal. Ouders, leerkrachten en vrienden kunnen hierin relevante informatie aanleveren. De inbreng van ouders, de minderjarige zelf of de advocaat tijdens de zitting blijkt daarentegen beperkt, wat het belang van een kwalitatief en volledig dossier onderstreept. Tegelijkertijd benadrukken jeugdrechters het belang van andere actoren zoals politie, parket, sociale diensten en scholen. Zij leveren cruciale input en dragen bij aan een onderbouwde, kindgerichte beslissing. De nadruk ligt dus niet enkel op de jeugdrechter als beslissingsnemer, maar op een geheel van actoren die elk een bijdrage leveren in het belang van de minderjarige.

Zo zijn de politiediensten doorgaans de eerste schakel in de keten: zij brengen de feiten aan, zij het soms met een subjectieve weergave. Het parket opteert voor een buitengerechtelijke afhandeling en beslist over de seponering of het al dan niet vorderen van een sanctie. De sociale diensten geven inhoudelijke invulling aan tal van beoordelingsfactoren en bieden onderbouwde contextinformatie voor de best mogelijke reacties. Zo wordt getracht schadelijk contact met instanties tot een minimum te beperken en de interventies op maat van het kind af te stemmen.

247. Wat betreft de reactie op delinquent gedrag, gaat de voorkeur uit naar buitengerechtelijke afhandeling en alternatieve maatregelen, tenzij deze ontoereikend blijken. Binnen de interventies moeten mensenrechten en wettelijke waarborgen, gaande van het recht op juridische bijstand tot het recht van de minderjarige om gehoord te worden, worden gerespecteerd. In bepaalde gevallen is het zelfs in het belang van het kind om zo weinig mogelijk in contact te komen met het gerechtelijk apparaat. Ouders worden daarbij zoveel mogelijk betrokken, aangezien zij de eerste opvoeders zijn. Wanneer dat faalt, treedt de jeugdrechter in hun plaats. Vrijheidsberoving wordt enkel als *ultimum remedium* toegepast, en enkel indien noodzakelijk ter bescherming van het kind of de samenleving. Zelfs dan blijft re-integratie en actief burgerschap het doel. Het belang van de minderjarige wordt daarbij niet ondergeschikt gemaakt aan dat van de samenleving.

248. Tegenwoordig bemoeien jeugdrechters zich niet meer met de concrete invulling van hun beslissingen: dat is de verantwoordelijkheid van uitvoerende actoren. Ook zij dienen te handelen vanuit het belang van de minderjarige. Jeugdrechters zijn ervan overtuigd dat hun beslissingen, ook wanneer hun oorspronkelijke keuze niet volledig kan worden uitgevoerd, steeds het belang van het kind vooropstellen.

249. In het kader van de buiten-juridische factoren die de rechterlijke beslissing zouden kunnen beïnvloeden, blijkt uit het onderzoek dat geslacht van de jongere geen invloed heeft op de beoordeling zelf, al kan het wel correleren met het type

feiten. Jongens zijn historisch oververtegenwoordigd in delictzaken. Leeftijd daarentegen speelt wél een rol: hoe jonger de minderjarige, hoe groter de neiging tot een beschermende benadering. Oudere minderjarigen worden doorgaans verantwoordelijker geacht en dus strenger beoordeeld. De afweging vereist dus een inschatting van leeftijdsgrenzen én de individuele rijpheid.

Etniciteit en sociaaleconomische status zijn formeel geen beoordelingscriteria, maar kunnen wel latente invloeden uitoefenen via maatschappelijke structuren. Structurele ongelijkheid, culturele verschillen en vertrouwensbreuken tussen gemeenschappen en instellingen kunnen het gedrag en de beoordeling van jongeren beïnvloeden. De uitdaging voor jeugdrechters bestaat erin om deze factoren te onderkennen zonder in stereotypering te vervallen, en het gelijkheidsbeginsel te blijven waarborgen.

Jeugdrechters hechten daarnaast belang aan de houding en het gedrag van de minderjarige. Schuldinzicht, schaamte en spijt kunnen verzachtende factoren zijn, aangezien zij wijzen op een gevoel van verantwoordelijkheid – een kerndoelstelling van het jeugddelinquentierecht.

250. Tegelijkertijd blijkt de besluitvorming mede bepaald te worden door persoonlijke extralegale factoren van de jeugdrechters zelf, zoals karaktereigenschappen, geslacht, persoonlijkheid, opleidingsachtergrond, professionele ervaring en sociale context. Ondanks pogingen tot objectivering en juridisering van het beslissingsproces, blijft het in essentie “een mensenwerk”.

251. Tot slot blijkt uit deze studie dat beslissingen van jeugdrechters nooit het resultaat zijn van één doorslaggevende factor. Het gaat steeds om een samenspel van juridische en extralegale overwegingen. Het belang van de minderjarige weegt zwaar door in dit proces en fungeert als fundamenteel rechtsbeginsel, als materieel én procedureel recht. Het is geen louter beschermingsinstrument, maar een norm met voorrang die zelfs boven belangen van ouders, andere kinderen of de samenleving kan prevaleren.

Het is een praktijkgericht proces, waarbij theoretische concepten concrete invulling krijgen. Dat maakt het verloop moeilijk voorspelbaar. De praktijk vereist maatwerk, rechtszekerheid en kindvriendelijkheid, ingebed in een multidisciplinaire benadering. Enkel op die manier kan het jeugddelinquentierecht werkelijk recht doen aan de complexe realiteit van minderjarigen in conflict met de wet — en kan men per individuele situatie beantwoorden wat het betekent om te handelen in het belang van de minderjarige.

Kritische beschouwingen en reflectieve slotbedenkingen

252. De centrale doelstelling van het jeugddelinquentierecht is het begeleiden van minderjarigen in een groeiproces waarin zij kunnen leren, herstellen en zich ontwikkelen tot verantwoordelijke burgers. Om die reden mag de aandacht zich niet uitsluitend richten op het delinquente gedrag van de minderjarige. Hierdoor bestaat het risico dat vergeten wordt dat veel minderjarigen in aanraking met de wet tevens slachtoffer zijn van onderliggende structurele factoren en kwetsbare leefomstandigheden. In veel gevallen zijn het immers niet enkel individuele keuzes, maar ook gezinsdynamieken, socio-economische omstandigheden en bredere maatschappelijke invloeden die richting geven aan het pad van de jongere.

Ouders spelen hierin een fundamentele rol. Jeugdrechters benadrukten tijdens dit onderzoek dat ouderlijke betrokkenheid – of net het gebrek daaraan – vaak doorslaggevend is in de beoordeling van een dossier. In die zin zou men kunnen stellen dat ouders, als 'eerste rechters', mede richting geven aan het pad van de minderjarige. Het jeugddelinquentierecht begint dit steeds meer te erkennen, zoals blijkt uit de toepassing van delictgerichte contextbegeleiding of de ontzetting van het ouderlijk gezag. Deze begeleidingsvorm focust expliciet op de gezinscontext waarin het delictgedrag ontstond, en tracht samen met de ouders tot gedragsverandering te komen. Dit toont aan dat het jeugddelinquentierecht zich niet uitsluitend op het kind hoeft te richten, maar ook op de opvoedingscapaciteit en -verantwoordelijkheid van de ouders.⁴²⁴

253. Het zogenaamde *Vlaams Actieplan Jeugddelinquentie* van juni 2023 stelde onder meer voor om ouders van minderjarige delinquenten verantwoordelijk te stellen, onder andere door het opleggen van werkstraffen. Volgens het plan zouden ouders verplicht kunnen worden om te verschijnen en betrokken te worden bij het casusoverleg. Daarnaast zouden zij via campagnes en voorlichtingssessies gestimuleerd worden om een actieve rol op te nemen in de aanpak van onder meer drugcriminaliteit. Dit zou reeds een belangrijke stap in de goede richting betekenen.⁴²⁵

Toch blijft het belangrijk dat dit geen uitzondering maar eerder een structurele aanpak wordt. Preventieve en pedagogische interventies die ouders versterken in hun rol zouden een fundamenteel onderdeel moeten vormen van elk jeugddelinquentiekader. Want als we de jongere kansen willen geven om te groeien, moeten we ook investeren in zijn of haar omgeving. Op dat vlak kan het Federaal regeerakkoord van 2025-2029 gewaardeerd worden, want deze streeft naar een structurele samenwerking voor jongeren die delicten plegen tussen onderwijs, jeugdwerk, jeugdzorg, politie, justitie en hulpverlening. Alleen repressieve maatregelen zijn geen duurzame oplossingen.⁴²⁶

⁴²⁴ Art. 24, lid 2 Jeugddelinquentiedecreet; MENTEN N., 'Ouders van jeugddelinquenten: straffe actie nodig?', *TJK* 2023/3, (165) 165-170; zie *supra*, transcript interviews empirisch onderzoek.

⁴²⁵ VLAAMSE REGERING, *Vlaams actieplan jeugddelinquentie*, 9 juni 2023, 2023 0906 MED.0204/2BIS, [Informatief 2023-102 - Vlaams Actieplan Jeugddelinquentie- 2023.pdf](#); MENTEN N., 'Ouders van jeugddelinquenten: straffe actie nodig?', *TJK* 2023/3, (165) 165-170.

⁴²⁶ FEDERALE REGERING, *Federaal regeerakkoord 2025-2029*, 31 januari 2025, [Regeerakkoord van de federale regering Bart De Wever | Belgium.be](#).

254. Bovendien blijkt uit deze masterproef dat de scheidingslijn tussen delictzaken en VOS-dossiers in de praktijk vaak artificieel is. Jongeren met een delictgedrag vertonen niet zelden kenmerken van verontrustende opvoedingssituaties. De juridische categorisering biedt weliswaar een houvast, maar doet in vele gevallen geen recht aan de complexiteit van de realiteit. Het jeugdrecht moet dan ook ruimte blijven bieden voor discretionaire oordeelsvorming, waarbij maatwerk centraal staat.⁴²⁷

255. Een ander punt van bezorgdheid betreft de beschikbaarheid van hulpverleningsstructuren. Jeugdrechters geven aan beslissingen te moeten nemen op basis van wat beschikbaar is, eerder dan op basis van wat noodzakelijk is. Capaciteitsgebrek in de jeugdhulpverlening leidt ertoe dat jongeren soms te lang in problematische situaties blijven zonder gepaste begeleiding of opvang. Dit versterkt gevoelens van wantrouwen – bij de jongere, bij ouders, maar ook bij de actoren binnen het systeem zelf. Structurele verwachtingen dat een jongere wel of niet zal hervallen, vertalen zich immers in de praktijk naar beslissingen die eerder berusten op vooroordelen dan op vertrouwen.⁴²⁸ Ik ben van mening dat er daarom zeker een structurele capaciteitsuitbreiding noodzakelijk is, in combinatie met een regionale nodenanalyse, zodat het aanbod afgestemd kan worden op de daadwerkelijke noden.

256. Daarnaast vormt culturele diversiteit een dimensie die in de huidige praktijk van het jeugddelinquentierecht nog onvoldoende wordt geïntegreerd. In het licht van een samenleving die steeds cultureel diverser wordt, dringt zich de vraag op in welke mate het wenselijk en haalbaar is dat jeugdrechters beschikken over voldoende interculturele competenties. Inzicht in diverse geloofsovertuigingen, opvoedingsstijlen en sociale normen kan immers bijdragen aan een meer contextgevoelige beoordeling, wat mogelijk resulteert in beter afgestemde en effectievere beslissingen.

Tegen deze achtergrond rijst de vraag of het juridisch kader voldoende ruimte laat om dergelijke culturele factoren expliciet in overweging te nemen bij de beoordeling van individuele dossiers. Wordt "*de lat effectief lager gelegd*" voor jongeren met een andere culturele achtergrond, zoals jeugdrechter F suggereerde tijdens het interview?⁴²⁹ Een verruiming van die ruimte zou echter niet mogen leiden tot een uitholling van de universele kinderrechten, noch tot een individualisering van het juridische kader waarbij gelijke gevallen ongelijk worden behandeld. Het gaat veeleer om het benutten van de reeds bestaande beoordelingsmarge op een wijze die recht doet aan de diversiteit van leefwerelden.

Het zou dan ook overwogen kunnen worden om jeugdrechters, binnen de perken van het wettelijke kader, een bredere discretionaire ruimte toe te kennen om cultureel-sensitieve elementen mee te wegen. Dit veronderstelt echter niet dat de jeugdrechter een interpretatieve bevoegdheid heeft ten aanzien van de wet in enge

⁴²⁷ Zie *supra*, transcript interviews empirisch onderzoek.

⁴²⁸ Deze indruk is gebaseerd op de afgenomen interviews.

⁴²⁹ Interview met Jeugdrechter F, 19 maart 2025, 102.

zin. Wat wél tot de opdracht van de rechter behoort, is het toepassen van de wet binnen de door de wetgever geboden marges, waarbij individuele omstandigheden – waaronder ook culturele factoren – in de motivering van beslissingen kunnen worden verrekend.

257. Ten slotte dient erkend te worden dat het jeugddelinquentierecht weliswaar gebaseerd is op wettelijke bepalingen, maar dat deze nooit de identiteit van de minderjarige mogen bepalen. Elke jongere, elk dossier en elke context vereist een individuele benadering

Bibliografie

1. WETGEVING

1.1. Internationaal- en Europeesrechtelijke wetgeving

Verdrag inzake de Rechten van het Kind Aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties van 20 november 1989, 13.

Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden van 4 november 1950, *BS* 19 augustus 1955.

Richtlijn (EU) nr. 2016/800 van het Europees Parlement en de Raad van 11 mei 2016 betreffende procedurele waarborgen voor kinderen die verdachte of beklaagde zijn in een strafprocedure, *Pb.L.* 21 mei 2016, <http://data.europa.eu/eli/dir/2016/800/oj>.

1.2. Nationale wetgeving

Gec.Gw. 17 februari 1994, *BS* 17 februari 1994.

Wetboek van Strafvordering 17 november 1808, *BS* 27 november 1808.

Bijz.Wet 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, *BS* 15 augustus 1980.

Bijz.Wet 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, zoals gewijzigd door art. 9 bijzondere wet van 6 januari 2014, *BS* 31 januari 2014.

Wet 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade, *BS* 15 april 1965.

Decr.VI. 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp, *BS* 13 september 2013.

Decr.VI. 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, *BS* 26 april 2019.

Decr.VI. 24 september houdende wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade en het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, wat de overgangsbepalingen betreft, *BS* 1 oktober 2019, [Justel databank](#).

Decr.VI. tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp en het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, met het oog op de inwerkingtreding van de gesloten oriëntatie en de gesloten begeleiding in de gemeenschapsinstellingen van 15 juli 2022, *BS* 16 augustus 2022.

Decr.VI. 19 april 2024 tot wijziging van het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentie recht, wat betreft de opheffing van de leeftijdsgrens en de mogelijkheid van elektronische monitoring in de fase van de voorlopige rechtspleging en overige wijzigingen, BS 13 mei 2024.

1.3. Voorbereidende werken

Ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, VLAAMS PARLEMENT, 2017-2018, 25 juli 2018, nr. 1.

1.4. Beleidsdocumenten

Verenigde Naties

UNITED NATIONS COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, 18 september 2019, CRC/C/GC/24, <https://digitallibrary.un.org/record/3899429>.

Raad van State

RAAD VAN STATE, Advies over een voorontwerp van decreet van de Vlaamse Gemeenschap 'betreffende het jeugddelinquentierecht', 18 april 2018, nr. 62.779/3, <http://www.raadvstconsetat.be/dbx/adviezen/62779.pdf#search=jeugddelinquentie>.

RAAD VAN STATE, Advies over een ontwerp van besluit van de Vlaamse Regering 'over het gebruik van videoconferentie voor de verschijning van minderjarige verdachten en delictplegers', 8 september 2020, nr. 67.881/1/V, <http://www.raadvstconsetat.be/dbx/adviezen/67881.pdf#search=jeugddelinquentie>.

Federale en Vlaamse regering

VLAAMSE REGERING, Vlaams actieplan jeugddelinquentie, 9 juni 2023, 2023 0906 MED.0204/2BIS, [Informatief 2023-102 - Vlaams Actieplan Jeugddelinquentie-2023.pdf](#).

VLAAMSE REGERING, Vlaams Regeerakkoord 2024-2029. Samen werken aan een warm en welvarend Vlaanderen, september 2024, [Vlaams Regeerakkoord 2024-2029. Samen werken aan een warm en welvarend Vlaanderen | Vlaanderen.be](#).

FEDERALE REGERING, Federaal regeerakkoord 2025-2029, 31 januari 2025, [Regeerakkoord van de federale regering Bart De Wever | Belgium.be](#).

2. RECHTSPRAAK

2.1. Het Europees Hof voor de rechten van de mens

EHRM 29 februari 1988, 9106/80, Bouamar/België, 1.

EHRM 27 november 2008, 36391/02, Salduz/Turkije.

EHRM 2 maart 2010, 54729/00, Adamkiewicz/Polen.

2.2. Nationale rechtspraak

GwH 13 maart 2008, nr. 49/2008.

GwH 29 augustus 2019, 118/2019.

GwH 11 februari 2021, 22/2021.

Cass. 16 oktober 2012, P.12.1584.N

Cass. 22 januari 2013, P.13.0006.N, 1.

3. RECHTSLEER

3.1. Boeken

DE SMET B., *Het jeugddelinquentierecht in Vlaanderen: nieuwe maatregelen en sancties, deels vanaf 1 september 2019, in het decreet van 15 februari 2019 en het aanvullend decreet van 24 september 2019*, Intersentia, 2019, 8.

FRANSSENS M., PUT J. en DEKLERCK J., *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Universitaire Pers Leuven, 2010.

MORTELMANS D., *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*, Acco, 2020.

PUT J., *Handboek jeugdbeschermingsrecht: aanvulling editie 2021*, die Keure, 2023.

VAN DORP M., AYTEMUR S. en SWART N., *Jeugdige Delinquenten: Praktijk en Achtergrond*, Bohn Stafleu en van Loghum, 2019.

3.2. Masterproeven

CITAK D., *De straftoemettingsvrijheid van de jeugdrechter en het belang van de minderjarige in het jeugddelinquentierecht: onderzoeksvragen, onderzoeksplan* VUB, 2023, [VUBIR - VUB Institutional Repository offered by the University Library in collaboration with Research and Data Management > start](#).

LERNOUT M., *Het beslissingsproces en de kennisbasis van Vlaamse jeugdrechters: tussen beslissen en berusten*, masterproef UGent, 2018, [RUG01-002509413 2018 0001 AC.pdf](#).

3.3. Bijdragen in verzamelwerken

ASSCHER J.J., VAN DEN BRINK Y.N., CREEMERS H.E. (eds.), *De strafmaat voor jeugdige daders van ernstige gewelds- en zedenmisdrijven in internationaal perspectief*, Boom juridisch, 2020.

BANKOLE C., 'Young people, 'race' and criminal justice' in CHATTOO S., ATKIN K., CRAIG G. en FLYNN R., *Understanding 'Race' and Ethnicity in Social welfare*, Policy Press, 2019, 1.

DE BUS, 'Being a Girl: Does It Matter in the Belgian Youth Court?' in MASSON I. en BOOTH N. (eds.), *The Routledge Handbook of Women's Experiences of Criminal Justice*, Routledge Taylor & Francis Group, 2023, 231.

DECOCK G., 'Het positief project in het nieuwe jeugddelinquentierecht', in Leenknecht J. en Put J. (ed.), *Het Vlaamse jeugddelinquentierecht*, Brussel, Intersentia, 2019, 81.

DE SMET B., 'Berisping door de jeugdrechtbank' in X, *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2021, 15.

DE SMET B., 'Opleggen en opvolgen van voorwaarden als reactie op een jeugddelict' in X, *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2023, 115.

DE SMET B., 'Plaatsen van minderjarigen in een instelling' in X, *Strafrecht en strafvordering: Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2023, 121.

D'HOOGHE C. en DE PUYDT A., 'Het nieuwe jeugddelinquentierecht in Vlaanderen' in JANSSENS E., DECOCK G. en DE PUYDT A. (eds.), *Handboek voor de advocaat-stagiair 2019-2020. Jeugdrecht*, Wolters Kluwer, 2019, 43.

FRANÇOISE C. en CHRISTIAENS J., 'Appearing in court and the hearing of minors: practices of judges of the juvenile courts in Belgium' in CHRISTIAENS J. (ed.), *It's for your own good: researching youth justice practices*, VUB Press, 2015, 75.

HERBOTS K. en VAN RUMST S., 'Een kinderrechtenproof Vlaams Jeugddelinquentierecht?' in LEENKNECHT J. en PUT J. (ed.), *Het Vlaamse jeugddelinquentierecht*, Intersentia, 2019, 191.

PETINTSEVA O., 'Studying discriminatory practices in youth justice decision-making' in CHRISTIAENS J., *It's for your own good: researching youth justice practices*, ASP-VUB Press, 2015, 175.

PUT J., 'Het Vlaamse jeugddelinquentierecht in essentie' in LEENKNECHT J. en PUT J. (ed.), *Het Vlaamse jeugddelinquentierecht*, Intersentia, 2019, 13.

3.4. Bijdragen in tijdschriften

BERRYESSA C. M., 'Potential impact of research on adolescent development on juvenile judge decision-making', *Juvenile and Family Court Journal* 2018/69, 19.

BRYSON S. L. en PECK J. H., 'Age, Race/Ethnicity, and Offense Severity: An Examination of the Liberation Hypothesis for Juvenile Case Outcomes at Final Disposition', *Crime & Delinquency* 2023/71, 330.

CARVACHO P., DROPELMANN C. en MATEO M., 'The Effect of Extralegal Factors in Decision-Making about Juvenile Offenders in Chile: A Quasi-Experimental Study', *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 2023/67, 1.

COUTTEEL E., 'Plaatsing van minderjarigen: de pedagogische en kinderrechtentoets à la Straatsburg', *TJK* 2016/4, 333.

DANCKAERTS J., 'Reflecties vanuit de praktijk van een jeugdrechter', *Orde dag* 2006/36, 7.

DE BUS S., 'Doing gender op de jeugdrechtbank: specifieke problemen, specifieke aanpak. Een empirisch onderzoek naar gegenderde praktijken op twee Nederlandstalige jeugdrechtbanken', *Panopticon* 2020/41, 485.

DE BUS S., 'Het jeugdrechtbankdossier en de verslaggeving in de jeugdrechtbankpraktijk', *TJK* 2023/2, 76.

DE BUS S. en NUYTIENS A., 'Onbehandelbare meisjes? De benadering van Roma-meisjes voor een MOF verschenen voor de jeugdrechtbank', *TJK* 2016/1, 35.

DE BUS S. en PUT J., 'Verhouding jeugddelinquentie en jeugdhulp: de derde interventiegrond', *Panopticon* 2020/41, 478.

DE CLERQ J., 'Kinderrechten in Vlaanderen: toch nog veel werk aan de winkel', *Panopticon* 2017/38, 49.

DECOCK G. en VAN RUMST S., 'Jeugddelinquentie 2020: een straffer Vlaanderen', *TJK* 2019/3, 223.

DE SMET B., 'De voorbereidende fase in de procedure tegen een minderjarige verdacht van een als misdrijf omschreven feit', *T.Strafr.* 2018/6, 373.

DE SMET B., 'Vijftig jaar jeugdbescherming: strafrechtelijke perspectieven', *NC* 2015/4, 235.

GANN S. M., 'Examining the relationship between race and juvenile court decision-making: counterfactual approach', *Youth Violence and Juvenile Justice* 2019, 17(3), 269.

HOFKENS L., 'Recente evoluties in het Vlaamse jeugddelinquentierecht', *Panopticon* 2025/46, 67.

JUDO F., 'Justitie in de zesde staatshervorming. Of: over regularisatie als bevoegdheidsverdelend beginsel', *TBP* 2011/8-9, 516.

LAPORTE F., 'Rechten van papier', *TJK* 2016/4, 287.

LEENKNECHT J. en VEECKMANS K., 'Jeugddelinquentiedecreet. Schending belang van het kind en legaliteitsbeginsel, maar fundamenteën blijven overeind', *NJW* 2021/443, 422.

LEIBER M. J., DONNELLY E. A. en LU Y., 'What Context Matters and at What Level? A test of Racial/Ethnic Threat, Symbolic Threat, and Structural Inequality Perspectives in Juvenile Court Decision-Making', *Crime and Delinquency* 2021/67, 234.

LOWERY P. G. en CLIFTON-MILLS A. E., 'School Behavior, School Performance, and Race as Focal Concerns in the Institutionalization of Juveniles', *Crime & Delinquency* 2023/00, 1.

MENTEN N., 'Ouders van jeugddelinquenten: straffe actie nodig?', *TJK* 2023/3, 165.

PECK J. H., 'The War on Drugs in Juvenile Court? The Influence of Community Context on Juvenile Court Outcomes for White, Black, and Hispanic Youth', *Youth Violence and Juvenile Justice* 2025/23, 3.

SMETS S., 'De doorwerking van het Kinderrechtenverdrag in de rechtspraak van het EHRM', *TJK* 2013/2, 82.

VERCRUYSSSE L., 'Een kwaliteitsvolle jeugdadvocaat: Een must-have voor minderjarige verdachten', *Panopticon* 2022/43, 386.

VERHOEVEN M., 'Drempels voor toegang tot pro Deo verhoogd', *Juristenkrant* 2016/333, 2.

VRIJENS C., 'Het belang van het kind als "een eerste" overweging: een kinderrecht', *TJK* 2020/2, 47.

4. MEDIA

4.1. Websites en GenAI-tools

HERBOTS K., 'Beleidsadvies belang van het kind: Startpunt naar een vertaling voor Vlaanderen', *Keki* januari 2018, 1, [Belang van het kind: startpunt naar een vertaling voor Vlaanderen | Kenniscentrum Kinderrechten \(keki.be\)](#).

OP DE BEECK H., HERBOTS K., LAMBRECHTS S. en WILLEMS N., 'Children's best interests between theory & practice: A discussion of commonly encountered tensions and possible solutions based on international best interests practices and policy strategies since 2004', *Keki* augustus 2014, 1, [Het belang van het kind: tussen theorie en praktijk | Kenniscentrum Kinderrechten](#).

OPENAI, 'ChatGPT-antwoord op prompt: geef een definitie voor VCET, [VCET Definitie](#), (geraadpleegd op 21 mei 2025).

OPENAI, 'ChatGPT-antwoord op prompt: wat zijn juridische factoren?', [Juridische factoren uitleg](#), (geraadpleegd op 21 mei 2025).

OPENAI, 'ChatGPT-antwoord op prompt: wat is een geïndividualiseerde aanpak van minderjarige jeugddelinquent', [Geïndividualiseerde aanpak jeugddelinquenten](#), (geraadpleegd op 10 december 2024).

OPENAI, 'ChatGPT-antwoord op prompt: wat zijn buitenjuridische factoren?', [Buitenjuridische factoren uitleg](#), (geraadpleegd op 16 mei 2025).

X, 'Dienst voor herstelgerichte en constructieve afhandeling (HCA)', *Vlaamse overheid Jeugdhulp Opgroeien* 23 januari 2020, <https://www.jeugdhulp.be/organisaties/dienst-voor-herstelgerichte-en-constructieve-afhandeling-hca>, (geraadpleegd op 4 oktober 2024).

X, 'In het belang van het kind: wat betekent het in het Kinderrechtenverdrag?', *Keki*, [In het belang van het kind: wat betekent het in het Kinderrechtenverdrag? | Kenniscentrum Kinderrechten](#).

4.2. Interviews

Interview met Jeugdrechter A, 7 februari 2025.

Interview met Jeugdrechter B, 13 februari 2025.

Interview met Jeugdrechter C, 17 februari 2025.

Interview met Jeugdrechter D, 24 februari 2025.

Interview met Jeugdrechter E, 11 maart 2025.

Interview met Jeugdrechter F, 19 maart 2025.

Bijlagen

1. E-MAILUITNODIGING AAN JEUGDRECHTERS

Geachte jeugdrechter X,

Ik contacteer u in het kader van mijn masterproef, die ik volgend academiejaar zal schrijven teneinde mijn masterdiploma in de Rechten aan de Vrije Universiteit Brussel te behalen.

De masterproef focust op het Jeugddelinquentiedecreet van 2019 en wenst inzicht te krijgen in de beslissingsproces in het kader van de reactie op jeugddelinquent gedrag.

In dit onderzoek zal ik kijken naar welke factoren in overweging worden genomen in de beslissing tot het opleggen van maatregelen of sancties. In mijn masterproef zal ik een analyse van de beschikbare bronnen combineren met een juridisch-empirisch onderzoek. Het is in dat kader van belang om actoren aan het woord te laten die werkzaam zijn binnen het jeugdrecht.

Daarom wil ik u vriendelijk vragen of u bereid bent deel te nemen aan een mondeling interview. De interviews worden gepland in de maanden februari 2025 tot en met april 2025. Het interview kan plaatsvinden op een door u gekozen tijdstip en locatie (fysiek of digitaal).

Bovendien wil ik mededelen dat het onderzoek wordt gevoerd conform de Algemene Verordening Gegevensbescherming (artikel 89 GDPR). Passende waarborgen zijn getroffen om de anonimiteit en de rechten en vrijheden te garanderen, zoals het verwijderen of aanpassen van alle identificerende informatie, beperkte toegang, en voorafgaande toestemming rondom anonimiteit en vertrouwelijkheid.

Ik dank u alvast van harte om mijn verzoek in overweging te nemen en hoop op een positieve respons!

Met vriendelijke groeten,

Damra Citak

Geachte jeugdrechter X,

Graag breng ik u in herinnering dat we op (datum) om (tijdstip) een online/fysiek interview hebben ingepland.

Ik stuur u in bijlage van deze e-mail nog het toestemmingsformulier voor het interview. Mag ik u vriendelijk verzoeken dit document aandachtig door te lezen, uw gegevens in te vullen en uw handtekening te plaatsen onder de titel 'Deelnemer'? Kunt u het ingevulde document zo spoedig mogelijk naar mij terugsturen?

Daarnaast voeg ik de interviewvragen toe. U kunt deze alvast bekijken ter voorbereiding, zodat u een idee krijgt van de onderwerpen die aan bod zullen komen.

U zal ook een Microsoft Teams-link voor het interview ontvangen.

Alvast bedankt.

Met vriendelijke groeten,

Damra Citak

2. INFORMED CONSENT

TOESTEMMINGSFORMULIER INTERVIEW

Deelname aan interview in kader van masterproef betreffende 'de beoordelingsvrijheid van jeugdrechters en het belang van de minderjarige in het jeugddelinquentierecht'

U wordt gevraagd om deel te nemen aan het betreffende onderzoek.

Uw deelname is vrijwillig: u bent niet verplicht om deel te nemen en als u weigert, zal dit geen (negatieve) gevolgen voor u hebben.

Neem voldoende tijd om te beslissen of u al dan niet wilt deelnemen.

U kunt mij, de student-onderzoeker, ook op elk moment vragen stellen als iets niet duidelijk is.

U kunt uw deelname op elk moment stopzetten (schriftelijk of mondeling), en u hoeft hiervoor geen reden op te geven.

Hieronder vindt u meer informatie over het onderzoek en hoe het zal verlopen. Als u extra informatie wenst, kunt u altijd contact opnemen met mij of mijn promotor.

Contactgegevens

Allereerst moet u weten dat ik als onderzoeker een geheimhoudingsplicht heb met betrekking tot de verzamelde gegevens. Dit betekent dat ik, bijvoorbeeld in het kader van een publicatie of een conferentie, nooit uw naam of andere gegevens zal onthullen die u kunnen identificeren. Ook zullen individuele resultaten nooit worden gepubliceerd.

Ten tweede zullen in de loop van dit onderzoek persoonlijke gegevens over/van u worden verzameld. Het verzamelen en verwerken van uw gegevens is mogelijk omdat ik wetenschappelijk onderzoek uitvoer en uw uitdrukkelijke toestemming ontvang.

De verzameling en verwerking van gegevens gebeurt in overeenstemming met de wettelijke principes die worden opgelegd door de nieuwe Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG of GDPR), die sinds 25 mei 2018 van kracht is.

Mijn promotor Prof. dr. Sofie De Bus houdt toezicht op de correcte verwerking van uw persoonlijke gegevens en de bijbehorende informatieplicht.

Deze informatieplicht betekent dat ik u moet informeren over:

a. Welke persoonlijke gegevens ik van/u verzamel, met name: video- of audio-opnames uw naam en uw e-mailadres.

b. Dat de VUB (Vrije Universiteit Brussel, Pleinlaan 2, 1050 Brussel, KBO 449.012.406) optreedt als verantwoordelijke voor uw gegevens.

c. Dat de gegevens worden verzameld en verwerkt voor het doel van het bovengenoemde onderzoek. In overeenstemming met de relevante wetgeving worden de gegevens die in het kader van het onderzoek worden verzameld gedurende drie jaar bewaard.

d. Dat ik uw persoonsgegevens alleen mag gebruiken voor wetenschappelijke doeleinden.

e. Dat u het recht heeft op inzage en correctie van uw gegevens. U heeft ook het recht om uw gegevens te laten wissen, de verwerking ervan te beperken, bezwaar te maken tegen de verwerking en uw gegevens over te dragen aan derden. Voor vragen kunt u altijd contact opnemen met de onderzoeker.

f. Dat u uw toestemming voor de verwerking van uw gegevens op elk moment kunt intrekken. Het intrekken van toestemming heeft geen invloed op de rechtmatigheid van de verwerking van de gegevens die vóór de intrekking van toestemming zijn verkregen.

g. Dat uw gegevens alleen worden ingezien door de hierboven genoemde onderzoeker en niet worden gedeeld met andere instellingen.

h. Uw gegevens worden opgeslagen en beveiligd in overeenstemming met de richtlijnen van de VUB.

i. Als u uw rechten wilt uitoefenen of als u verdere vragen heeft over uw rechten en de verwerking van uw persoonsgegevens, kunt u altijd contact opnemen met de Data Protection Officer van de VUB: dpo@vub.be.

j. Om uw privacy te waarborgen worden de volgende beschermingsmaatregelen genomen:

- De verzamelde gegevens zijn in de eerste fase niet anoniem, daarom worden ze zo snel mogelijk gecodeerd (pseudonimisering). Er wordt een tweede dataset aangemaakt waarin u niet direct kunt worden geïdentificeerd. Een "vertalingssleutel" kan de codes terug omzetten naar hun oorspronkelijke betekenis. Alleen ik en mijn promotor De Bus Sofie hebben toegang tot deze sleutel. Deze wordt apart en veilig bewaard of verwijderd.
- Zodra de gegevens volledig anoniem zijn verwerkt, is de AVG niet meer van toepassing.
- Audio- en/of video-opnames van het interview worden zo snel mogelijk omgezet naar transcripties en daarna verwijderd.
- Uw gegevens worden alleen opgeslagen op de SharePoint van de VUB. Dit biedt strikte toegangsvoorwaarden en een hoog beschermingsniveau. Uw gegevens worden nooit op een persoonlijke computer of USB-stick (tenzij versleuteld) opgeslagen, noch per e-mail verzonden.

k. Ten slotte heeft u het recht om een klacht in te dienen over de verwerking van uw gegevens. Dit kan bij de Belgische toezichthoudende autoriteit:

Gegevensbeschermingsautoriteit (GBA)

Drukpersstraat 35, 1000 Brussel

Tel: +32 2 274 48 00

E-mail: contact@apd-gba.be

Website: www.gegevensbeschermingsautoriteit.be

Verklaring van de onderzoeker

Ik, ondergetekende Citak Damra, student-onderzoeker, verklaar dat ik de vereiste informatie over dit onderzoek mondeling heb verstrekt, evenals een kopie van het informatiedocument aan de deelnemer.

Ik bevestig dat er geen druk is uitgeoefend op de deelnemer om toestemming te geven voor deelname aan het onderzoek en ik ben bereid eventuele extra vragen te beantwoorden.

Ik verklaar dat ik werk volgens de ethische principes zoals beschreven in "De Code voor Wetenschappelijk Onderzoek in België" en binnen mijn specifieke onderzoeksdiscipline.

Ik verklaar dat ik werk volgens de wettelijke verplichtingen met betrekking tot de correcte verwerking van persoonsgegevens zoals vastgelegd in de "Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)".

Onderzoeker

Promotor

Deelnemer

Ik verklaar dat ik geïnformeerd ben over de aard, het doel, de duur, de mogelijke voordelen en risico's van het onderzoek en dat ik weet wat van mij wordt verwacht.

Ik heb voldoende tijd gehad om na te denken en heb alle vragen kunnen stellen die ik had. Ik heb duidelijke antwoorden gekregen.

Ik begrijp dat mijn deelname aan dit onderzoek vrijwillig is en dat ik mijn deelname op elk moment kan stopzetten zonder dat ik daarvoor een reden hoeft te geven.

Ik begrijp dat tijdens mijn deelname persoonsgegevens over mij worden verzameld en dat de onderzoeker de vertrouwelijkheid van deze gegevens waarborgt overeenkomstig de Belgische en Europese privacywetgeving (AVG of GDPR).

- Ik stem in met de verwerking van mijn persoonsgegevens zoals beschreven in de sectie "Privacy en vertrouwelijkheid".
- Ik stem in met de verwerking van mijn gegevens voor wetenschappelijke doeleinden.
- Ik stem in met de publicatie van de onderzoeksresultaten. Mijn naam zal niet worden gepubliceerd en de vertrouwelijkheid van de gegevens wordt op elk moment gewaarborgd.
- Ik stem in met de verzameling van de volgende bijzondere persoonsgegevens over/van mij:
- Ik stem in met de verwerking van mijn gegevens voor wetenschappelijke doeleinden.
- Ik geef toestemming om geciteerd te worden.
- Ik stem in dat mijn interview wordt opgenomen met een audio-/videorecorder.
- Ik stem in met deelname aan het beschreven onderzoek en met de verwerking van mijn persoonsgegevens.
- Ik heb een kopie van het ondertekende informatie- en toestemmingsformulier ontvangen.

Naam, voornaam, datum en handtekening van de deelnemer

3. DE INTERVIEWVRAGEN

Algemene vragen:

- Hoelang bent u werkzaam als jeugdrechter?
- Hoe omschrijft u uw taak als jeugdrechter? Hoe geeft u invulling aan die taak in jeugddelinquentiezaken?

Het belang van de minderjarige:

- Wat betekent 'het belang van de minderjarige' volgens u?
- Hoe geeft u invulling aan het belang van de minderjarige bij het nemen van beslissingen? *(als een algemeen rechtsbeginsel of als een concrete wettelijke beslissingsfactor)*
- Kunt u enkele concrete voorbeelden geven van hoe u het belang van de minderjarige toepast in de praktijk?

Proces- en rechtswaarborgen:

- Waaruit bestaat volgens u de rechtpositie van minderjarigen wanneer ze voor u verschijnen?
- In hoeverre zijn minderjarigen op de hoogte van hun rechten tijdens het proces?
- Hoe zorgt u ervoor dat jongeren hun rechten begrijpen?
- Hoe geeft u invulling aan de rechten van minderjarigen?
- Wat is volgens u de rol van de jeugadvocaat?
- In welke mate speelt het pleidooi van een jeugadvocaat door in uw beslissing?

Beoordelingsvrijheid:

- Is er beoordelingsvrijheid bij het nemen van uw beslissingen?
- Zijn er beperkingen waar u rekening mee moet houden?
- In het Jeugddelinquentiedecreet wordt vooropgesteld dat de beslissingen in het jeugddelinquentierecht altijd moeten worden genomen in het belang van de minderjarige en dat de maatregelen afgestemd moeten worden op de specifieke situatie van de jongere. Hoe kan u dat toepassen in de praktijk? Is er ruimte voor maatwerk in het bepalen van de juiste reactie op jeugddelinquent gedrag bij het volgen van algemene regels of standaardprocedures?
- Welke specifieke uitdagingen komt u tegen bij het leveren van maatwerk binnen het Jeugddelinquentiedecreet? *Zijn er bijvoorbeeld juridische beperkingen, tijdsdruk of andere factoren die dit bemoeilijken?*
- In hoeverre voelt u zich overtuigd van de beslissingen die u neemt binnen het kader van het Jeugddelinquentiedecreet? Zijn er situaties waarin u achteraf het gevoel heeft dat een andere beslissing beter zou zijn geweest? Zo ja, waarom?
- Denkt u dat er variatie is in de beslissingspraktijk van jeugdrechters? Zo ja, waaruit kan deze variatie bestaan?

Bijvoorbeeld:

- *Verschillen in filosofie of benadering van jeugdzorg?*
- *Verschillen in de mate van ervaring van de jeugdrechter?*
- *Verschillen in de interpretatie van het Jeugddelinquentiedecreet?*
- *De invloed van persoonlijke overtuigingen of opvattingen over jeugdcriminaliteit?*
- *Het gebruik van externe expertise (zoals jeugdhulpverleners of psychologen) bij de besluitvorming?*
- *Variatie in het omgaan met maatschappelijke factoren, zoals de sociale achtergrond van de minderjarige?*
- ...

Juridische beslissingsfactoren:

De volgende factoren worden genoemd in uit het Jeugddelinquentiedecreet:

- De ernst van de feiten, de schade en de gevolgen voor het slachtoffer
- De persoonlijkheid en maturiteit van de minderjarige
- Recidive of het risico op recidive
- De veiligheid van de maatschappij
- De leefomgeving van de minderjarige
- De veiligheid van de minderjarige
- Welke factoren wegen door in uw beslissingspraktijk?
- Zijn er factoren die zwaarder doorwegen dan andere? Waarom?

Buiten-juridische/Extralegale factoren:

- Spelen er, buiten de hierboven genoemde factoren nog andere factoren mee? Zo ja, welke zijn dat?
- Hoe weegt het profiel van de minderjarige mee in uw beslissing? Welke elementen binnen dit profiel, zoals achtergrond of persoonlijke kenmerken, spelen een belangrijke rol in uw overwegingen?
- Ervaart u verschillen in hoe zaken van jongens en meisjes behandeld worden binnen het jeugddelinquentierecht? Zo ja, wat denkt u dat mogelijke oorzaken zijn van deze verschillen (*bijvoorbeeld sociale, culturele of juridische factoren*)?
- In hoeverre speelt de leeftijd van de minderjarige een rol bij het bepalen van de zwaarte van de opgelegde maatregelen of de keuze voor een specifieke aanpak?
- In hoeverre houdt u bij uw beslissingen rekening met verschillen in de behoefte aan begeleiding of ondersteuning tussen jongere en oudere minderjarigen?
- Wordt er bij oudere minderjarigen meer verantwoordelijkheid gelegd ter voorbereiding op een volwassen leven? Zo ja, hoe beïnvloedt dit uw beslissingen in jeugddelinquentiezaken?
- In hoeverre weegt de sociaaleconomische achtergrond van een minderjarige mee in uw beslissingen binnen jeugddelinquentiezaken? Kunt u daarbij voorbeelden geven uit uw ervaring?

- Is etniciteit een relevante factor die in aanmerking kan genomen worden?
- Hoe weegt etniciteit door in uw beslissingspraktijk?
- Zijn er bepaalde delicten die vaker voorkomen dan andere? Zo ja, welke?
- Hoe weegt het gedrag en de houding van de minderjarige tijdens de zitting door in uw beslissing? (*vb. spijtbetuiging of schuldbesef*)
- Welk gedrag of welke houding van een minderjarige tegenover de jeugdrechter/jeugdrechtbank beschouwt u als onaanvaardbaar? (*vb. niet verschijnen op de zitting*)
- Hoe betreft u de mogelijkheden en talenten van jongeren in uw besluitvorming?

De rol van informatie van andere actoren:

- Welke actoren spelen een rol in uw beslissingsproces?
- Welke informatie krijgt u van deze actoren?
- Hoe beoordeelt u de informatie in PV's van de politiediensten?
- In welke mate houdt u rekening met de factoren die het parket desgevallend aanhaalt in zijn dagvaarding? *Op parketniveau zien we bijvoorbeeld dat het type delict voorop staat, stemt u daarmee in?*
- In welke mate houdt u rekening met de maatregel/sanctie die het parket desgevallend aanhaalt in zijn dagvaarding?
- Wat vindt u van seponering op parketniveau? *Denk hierbij aan aspecten zoals werklastvermindering, mogelijke strijd met het belang van de minderjarige, ...*
- In welke mate houdt u rekening met de factoren in het verslag van de sociale dienst of andere betrokken instanties?
- In welke mate houdt u rekening met de maatregel/sanctie die de sociale dienst desgevallend voorstelt in zijn verslag?
- Wat is de rol van medische of psychologische verslagen in uw beslissingen?

Maatregelen en sancties:

- Welke maatregelen worden vaak opgelegd? Waarom?
- Welke maatregelen komen minder voor? Waarom?
- Welke sancties worden vaak opgelegd? Waarom?
- Welke sancties komen minder voor? Waarom?
- We zien dat door beperkte aanbod niet altijd de gewenste maatregelen of sancties kunnen worden opgelegd waardoor dat er moet gekozen worden uit het beschikbare aanbod, hoe ervaart u dat in uw beslissingspraktijk?
 - o Hoe gaat u hiermee om? Ziet u mogelijke oplossingen hiervoor?
- Welke persoonlijke of omgevingsfactoren kunnen voor u aanleiding zijn om een maatregel of sanctie aan te passen, ondanks de ernst van het delict?
- In welke situaties overweegt u om een maatregel te verlengen in jeugddelinquentiezaken? Wat weegt daarbij door in uw beslissing?
- Welke dringende, ernstige en uitzonderlijke omstandigheden kunnen volgens u aanleiding geven om een maatregel te verlengen? Kunt u concrete voorbeelden geven van situaties die volgens u als zodanig worden

beschouwd? *(Deze zijn niet in de wetgeving gedefinieerd en zelfs het Grondwettelijk Hof heeft hier niks over gezegd. Het zijn te ruime begrippen.)*

- Hoe beoordeelt u de noodzaak en het effect van het herzien van opgelegde maatregelen of sancties in jeugddelinquentiezaken? Wat zijn volgens u de belangrijkste factoren die bepalen of een herziening gerechtvaardigd is?
- Doen er zich situaties voor waarbij herziening tot negatieve gevolgen leidt?
- **Casusvoorbeeld om inzicht te krijgen in hoe een beslissing tot stand komt:** Een 15-jarige jongen is herhaaldelijk betrokken bij winkeldiefstallen, samen met oudere vrienden. Uit het onderzoek blijkt dat hij opgroeit in een moeilijke thuissituatie, gekenmerkt door de afwezigheid van zijn vader en de drugsverslaving van zijn moeder. Door het gebrek aan toezicht en ondersteuning blijft hij weg van school, wat zijn kwetsbare positie verder vergroot. Dit roept de vraag op welke aanpak het meest passend is: een bestraffende maatregel of eerder een beschermende tussenkomst.
 - o Wat zou u in deze situatie doen?
 - o Wat bepaalt of u kiest voor een sanctie of een beschermingsmaatregel?
 - o In hoeverre houdt u rekening met de persoonlijke omstandigheden van de minderjarige bij uw beslissing omtrent de gepleegde feiten?
 - o Welke maatregelen zou u in dit specifieke geval overwegen?
 - o Wanneer zou u overschakelen tot een procedure wegens een verontrustende opvoedingssituatie/wegens een delict?

Recidive en langetermijngevolgen:

- Hoe beoordeelt u het risico op herhaling (recidive) bij uw beslissingen?
- Welke factoren worden vaak geïdentificeerd als bepalend voor het risico op recidive?
- Hoe denkt u dat de beslissingen die u neemt als jeugdrechter op de lange termijn invloed kunnen hebben op de ontwikkeling van jongeren?
De blijvende gevolgen of impact van een beslissing op het leven en de toekomst van de minderjarige, zoals hun ontwikkeling, welzijn, maatschappelijke integratie en kansen op een stabiele toekomst.

Ethiek, andere uitdagingen en verbeteringen:

- Hoe ziet u de rol van uw persoonlijke overtuigingen of visies in de beslissingspraktijk? In hoeverre merkt u dat deze een rol spelen bij de beslissingen die u neemt in jeugddelinquentiezaken?
- Hoe waarborgt u objectiviteit in uw beslissingen binnen zaken? Wat zijn volgens u de belangrijkste elementen om objectief te blijven in het besluitvormingsproces?
- Zijn er ethische vragen of dilemma's waar u tegenaan loopt? Zo ja, welke?
- Wat zou volgens u kunnen verbeteren in het jeugddelinquentierecht?
- Wenst u graag zelf nog iets toe te voegen aan dit interview?